

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

आनन्द भूमि

२०६९ स्वाँया पुन्हि-फागु पूर्णिमा वर्ष ४०
बु.सं. २५५६

अंक १
ने.सं. ११३२

The Ananda Bhoomi (Year 40, Vol. 1)
A Buddhist Monthly : May/June 2012

प्रमुख सल्लाहकार:

भिक्षु मैत्री महास्वविर (प्रमुख, आ. कु. वि. संस्था)

सल्लाहकार : **भिक्षु धर्ममूर्ति** (कार्यवाहक प्रमुख, आ.कु.वि.)

ब्यवस्थापक : **भिक्षु अस्सजि**, आनन्द कुटी विहार, ४२७१४२०

व्यवस्थापन सहयोगी : **भिक्षु सरपांकर**

वितरण तथा अर्थ : **भिक्षु पियदस्सी**

वितरण सहयोगी : **विवेक महर्जन**

लेखा व्यवस्थापन: **सुरेश महर्जन**, स्वयम्भू

आवरण डिजाइन/भित्री सेटिङ्ग : **विनोद महर्जन**

कम्प्युटर सज्जा : **राजकुमार छुका**, ख्वप

सम्पादन सहयोगी

भिक्षु वजिरजाण, बुद्धविहार भृकुटीमण्डप

सम्पादक/प्रकाशन संयोजक:

कोण्डन्य

बुद्धविहार भृकुटीमण्डप, ४२२६७०२

वितरणार्थ सहयोगीहरु:

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीघः), शाक्य वाच शप-बनेपा, अ. इन्द्रावती, सुश्री वीणा कंसाकार, सुश्री शकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी वजाचार्य, सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा), नरेश वजाचार्य (बुटवल), विद्यादेवी शाक्य (बुटवल), याम शाक्य (वेनी), सर्जु वजाचार्य, देवेन्द्र शाक्य (पाल्पा), उत्तमान बुद्धाचार्य (पोखरा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बाग्लुङ्ग), विजय गुरुङ्ग (लमजुङ्ग) ।

मुद्रण:

आईडियल प्रिन्टिङ्ग प्रेस, ग्वार्को, ललितपुर, फोन: २१२०२३५

प्रकाशक:

आनन्दकुटी विहार

आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोन: ४२७१४२०

का.जि.द.नं. ३४/०३४/०३५/म.क्षे.हु.नि.द.नं. ७/०६१/६२

बुद्धवचनमृत

यस्स पापं कतं कम्मं - कुसलेन पिथीयति ।

सो इमं लोकं पभासेति - अब्भा मुत्तो'व चन्दिमा ॥

अर्थात् : जसले पापकर्मलाई पुण्य कर्मले ढाक्छ, त्यसले यो लोकमा बादलबाट छुटेको चन्द्रमाले भैं तेज फैलाउँछ ।

गुम्हसिनं थःम्हं यानागु पापयात कुशल कर्म त्वपुई, उम्ह थ्व लोके सुपाचं प्याहाँ वःम्ह तिमिला थे जहाँ थिइ ।

Whoever, by a good deed, covers the evil done; such a one illumines this world likethe moon freed from clouds.

- धम्मपद, १७३

सम्पर्क कार्यालय

आनन्द भूमि

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।

फोन: ४२७१४२०

E-mail : anandakutivihar@gmail.com
gkondanya@gmail.com, kondanya@soon.com
info@anandabhoomi.com

Website: anandakutivihar.com.np

www.anandabhoomi.com

वार्षिक रु. १५०/-

एकप्रति रु. २०/-

वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौं ।

समयमै संविधानको घोषणा होस् यही बुद्ध-पूर्णिमाको शान्ति कामना !

सम्पादकीय

बुद्ध हुने बोधिसत्व सिद्धार्थ गौतम लुम्बिनीमा जन्मभएको चिरस्मरणीय जन्म-दिवस, उनले बुद्धगयामा संबोधि लाभ गरेको चिरप्रेरक पवित्र दिवस तथा कुशीनगरमा महापरिनिर्वाण प्राप्त गरेको चिरसंवेजदायी दिवस अर्थात् महान् त्रिसंयोगपूर्ण पवित्र दिवस हो-बुद्धपूर्णिमा । आजको पावन दिवसलाई स्वैया-पुन्डि, वैशाख-पूर्णिमाको रूपमा समस्त बुद्धका अनुयायी तथा शान्तिप्रेमी सबैले आत्म-शुद्धि, मनोशुद्धि, हृदय परिवर्तनमुखी भई अगाडि बढ्ने चेष्टा गर्नु सुखकर एवं शान्तिकर विषय हो । विश्व शान्तिका प्रतीक, शान्ति नायक तथागत गौतम बुद्धलाई विश्वजगतले वैशाख पूर्णिमाका दिन उनलाई सश्रद्धा-आस्थापूर्वक स्मरण गर्दै आएका छन् ।

स्वतन्त्रता, समानता र भातृत्वको भावनालाई अंगाल्दै सह-अस्तित्वको सिद्धान्तलाई अपनाउँदै शान्तिगामी मार्ग अवलम्बन गर्दै जान बुद्धको उपदेशलाई आत्मसात गर्नु आजको आवश्यकता हो । बदलिँदो परिवेशसँगै राष्ट्रको सुनौलो भविष्य निर्माण गर्न राष्ट्र, जनता र सार्वभौमिकतालाई रक्षालगरी समयमै जनस्तरीय एवं जनमुखी अर्थात् नेपाली माटो सँहाउँदो संविधान निर्माण गर्नुपर्छ र सोहीअनुरूप जनताको हित र सुखशान्ति हुने शासनविधिको सुनिश्चितताका लागि सम्बद्धपक्षबाट जिम्मेवारीकासाथ ऐतिहासिक भूमिका निर्वाह गर्नुपर्छ । बुद्धले धम्मपदमा आज्ञा गर्नु भएअनुसार- **नहिं वेरेन वेरानि सम्मन्तीध कुदाचनं अवेरेन च सम्मन्ति एसधम्मो सनन्तनो** अर्थात् वैरभावले वैरभाव कहिल्यै शान्त हुँदैन, अवैरभावले मात्र वैरभावलाई शान्त पार्न सकिने हुन्छ । संविधान निर्माणको यो अत्यन्त संवेदनशील घडीमा हामीबीच वैरीसौंघेजस्तै गरी आपसी बदलाको भावलाई चटक छोडेर सजग र सचेततापूर्वक अगाडी बढ्नु आजको आवश्यकता हो । काँधमा काँध मिलाएर, एकता नै बल हो भनेर अगाडी बढ्ने यो अतीव महत्ताको घडीमा वैमनस्यता, उत्पीडन, वैरभाव, हिंसा-आतंक, सत्ताको होडबाजी, भय र त्रास आदिले हामी आपसमै विश्वासको अभावमा सन्त्रस्त छौं । यसउसले हामी शान्तिगामी सबैले आफूमा विद्यमान मतिभ्रष्ट स्वभाव, कलुषित विचारधारा, संकुचित भावना तथा स्वार्थगत मनोभावलाई त्यागेर स्वस्थ मानसिकताको विकास गरी अगाडि बढ्न सके नयाँ नेपाललाई आत्मसात गर्न सक्नेहुन्छौं, यतातिर सबैको ध्यानाकृष्ट हनैपर्छ ।

बुद्ध-जन्मभूमि राष्ट्र नेपाल एक स्वतन्त्र, अविभाज्य, सार्वभौमसत्ता सम्पन्न, धर्मनिरपेक्ष, समावेशी र पूर्ण लोकतान्त्रिक गणतन्त्र राज्यमा परिणत भइसकेको छ । यतिबेला हामी नेपाली जनताले नेपालमा दिगो सुखशान्तिका लागि धैर्यतापूर्वक नयाँ संविधान कहिले घोषणा होला भनी प्रतिक्षा गरिरहेका छौं । जेठ १४ कै प्रतिक्षामा विभिन्न बहानाबाजी गरी अन्यायलता सिर्जना गरि रहनु कसैको निम्ति सुखकर एवं शान्तिकर विषय हुन सक्दैन । अब यो अन्तिम पटक भनिएको आगामी जेठ १४ मा विगतमा भै सम्बद्ध संविधान सभाका जिम्मेवार सभासदहरूको गैरजिम्मेवारी, आपसी भै-भगडा, सत्तालोलूपता, आफूमात्र खाउँ-आफूमात्रै लाउँ भन्ने स्वार्थगत मनोवृत्तिको पुनरावृत्ति नहोस् भनी समस्त नेपालीहरूले उत्कटजनआंकाक्षासहित हार्दिक कामना गरिरहेका छन् । जनतालाई मीठो मीठो आश्वासन बाँड्ने अनि कुर्सिमा पुगेपछि भने जुन जोगी आएपनि कानैचिरेको भनेजस्तै अनुचित व्यवहार प्रदर्शन गर्न पछि नपर्ने, आफ्नो गोरूको बाह्रै टक्का भनी लिँडेडिप्पी कस्ने मनोवृत्तिलाई त्याग्न नसकेसम्म नाउँ मात्रको सहमति हात्ती आयो हात्ती आयो फुस्सा भनेभै मात्र हुने देखिन्छ । संविधान लेखनमा चाहिँ सधैं असहमति, हानथाप र जुँगाको लडाईंमै अल्फिरहनाले कसलाई पो फाइदा हुन्छ र ? यतातिर सम्बद्धनिकायको ध्यानाकृष्ट हुनु अपरिहार्य देखिन्छ । सम्बद्ध र राजनीतिक पार्टी, राजनेता-सभासदहरूको घैटोमा समयमै घाम लागेमा भाई फुटे गँवार लुटेको स्थिति नभई नेपाली जनताले ऐतिहासिक उपलब्धिका रूपमा प्राप्त गरेको संविधान समयमै घोषणा हुने सुनिश्चित छ ।

यसका लागि स्वार्थरहित चेतनाको भाव जगाउन सबैले प्रयत्न गर्नु पर्छ, त्यसपछि नयाँ नेपाल निर्माणमा सहमतीय भाव जुटाउँदै संविधान सभाबाट समयमै संविधानको उद्घोष गरी राष्ट्रलाई उन्नत पथतिर लम्काई वृहत् शान्ति सम्भ्रौतालाई तार्किक निष्कर्षमा पुऱ्याउन अनुकूल वातावरण जुट्ने संभावनारूपी मार्ग प्रशस्त हुने देखिन्छ । यसरी नै राष्ट्र र नेपाली जनताको संवृद्धिका लागि सम्बद्ध सबैको मैत्रीपूर्ण हातेमालो प्रवृत्तिको विकास गर्न २५५६ औं बुद्ध-पूर्णिमा, स्वैया-पुन्डि, वैशाख-पूर्णिमाले हामी सबैको हृदय परिवर्तन गर्न सकोस्, सबैले मैत्रीपूर्वक जिम्मेवारी वहन गर्न सकौं, यही हार्दिक शुभकामना, भिन्नुना !

विषय-सूचि

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	लुम्बिनी एउटा स्थान मात्रै नभएर एउटा विचार हो	डा. बाबुराम भट्टराइ	४
२.	बुद्धजयन्ती सम्यक् रूपमा मनाऔं	छत्रराज शाक्य	७
३.	बुद्धधर्ममा वैज्ञानिकता र अवैज्ञानिकता	डा. गणेश माली	१०
४.	भगवान बुद्धको पवित्र जन्मस्थल लुम्बिनी	तिलकमान गुभाजु	१३
५.	आत्मा नमाने पनि पुनर्जन्म विश्वास	लोकबहादुर शाक्य	१७
६.	मनाऔं बैशाख पूर्णिमा	राज शाक्य	१९
७.	बुद्धप्रति उदासीन देश	विवेक पौडेल	२०
८.	उपायकौशल्य	प्रा. सुवर्णा शाक्य	२२
९.	आस्थाको दीयो निभ्दा	वजिरञ्जाण	२३
१०.	१९९२ दुर्लभ प्रब्रज्या मेरो मानसपटलमा	पुरन शाक्य	२६
११.	जातक पिदनेधुंका त्रिपिटक ग्रन्थ संग्रहकर्तापित निवेदन	दुण्डवहादुर वज्राचार्य	२८
१२.	आफ्नै शब्दमा : फ्राखु विशाल भिक्षु धम्मसोभन महास्थविर		३०
१३.	भिक्षुमहासंघयात वःगु चक्रं पौयात लिस	शुभरत्न शाक्य	३२
१४.	त्रिसंयोगया न्हि : बैशाखपुन्हि	मुनीन्द्ररत्न वज्राचार्य	३५
१५.	Meditation and Reflection (Part Five)	Bhikkhu Upatissa	३७
१६.	Buddhism for Peace and Happiness	Deva Kaji Shakya	३९
१७.	बौद्ध गतिविधि		४४

लेखक एवं पाठक-ग्राहक वर्गमा हार्दिक अनुरोध

- ◆ नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक आनन्द भूमि पत्रिकाको वार्षिक ग्राहक महानुभावहरूले नविकरण गर्नुहुन हार्दिक अनुरोध गरिन्छ । सम्बन्धित क्षेत्र वा व्यक्तिमार्फत समयमै ग्राहक नविकरण गर्नुभई सहयोग गर्नुहोला ।
- ◆ समयमै लेखक वर्गले बुद्ध, बुद्धधर्म, बौद्धसंस्कृति एवं दर्शन, साहित्य र इतिहाससम्बन्धी अनुसन्धानात्मक तथा सृजनात्मक लेख, रचना, कथा, कविताहरू संप्रेषण गर्नुहोला ।
- ◆ आ-आफ्ना क्षेत्रहरूमा हुने समाचारमूलक बौद्ध गतिविधिलाई सक्छे चाँडो फोन, ईमेल वा हुलाकबाट जानकारी गराउनुहोस् ।
- ◆ उद्योगपति तथा व्यापारी वर्गबाट विज्ञापन दाता बन्नुभई आफ्नो व्यवसायको प्रचार तथा बुद्धधर्मप्रतिको श्रद्धा अभिव्यक्त गरी आनन्दभूमिलाई सहयोग गर्नुहोस् ।
- ◆ विगत ३८ वर्षदेखि प्रकाशन हुँदै आइरहेको नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका आनन्दभूमिका लागि आफ्ना विचार, तर्क, नियात्रा, दृष्टिकोणजस्ता कुराहरू समावेश गरी वर्तमान परिप्रेक्ष्यमा अनुकूल हुने गरी जनअभिरूचिपूर्ण नयाँ नयाँ तथ्यहरूसहित यहाँहरूबाट निरन्तर रूपमा लेखरचना प्राप्त भइरहेमा आनन्द भूमिलाई स्तरीयरूपमा प्रस्तुत गर्दैजान सकिने हुन्छ ।
- ◆ यस पत्रिकामा प्रकाशित लेख-रचनाको सम्पूर्ण जिम्मेवारी स्वयं लेखककै अभिभारा हुनेछ ।
- ◆ समयमै लेख-रचना प्रकाशन गर्न तथा सल्लाह-सुझावका लागि [anandakutivihar@gmail.com/](mailto:anandakutivihar@gmail.com) [info@anandabhoomi.com/](mailto:info@anandabhoomi.com) gkondanya@gmail.com मा ईमेल गर्नसकिने छ ।
- ◆ सहयोग, सल्लाह, सुझाव तथा आलोचना, समालोचना आनन्दभूमिको निरन्तरताका लागि सम्बद्ध क्षेत्रबाट रचनात्मक सहयोगको अपेक्षा लिएका छौं ।

- आनन्दभूमि परिवार, आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू काठमाडौं । फोन - ४२७१४२०
anandakutivihar@gmail.com/info@anandabhoomi.com

लुम्बिनी एउटा स्थान मात्रै नभएर एउटा विचार हो

डा. बाबुराम भट्टराई, प्रधानमन्त्री

लुम्बिनी एउटा स्थान मात्रै नभएर एउटा विचार हो । आजभन्दा २५०० वर्ष पहिले यही ठाउँबाट गौतम बुद्धले जतिबेला संसार एउटा अन्धकारमय थियो, दास युगमा जेलिएको थियो त्यस्तो बेलामा गौतम बुद्धले यही भूमिबाट विश्वलाई एउटा सन्देश दिए । शोषण उत्पीडन, गरिबी, अज्ञानता, रोग-भोकका विरुद्धमा गौतम बुद्धको पहिलो विद्रोह थियो । त्यसैले आफू राजाका छोरा भएर पनि राजपात छाडेर, उनी ज्ञानको खोजीमा हिँडे र अन्ततः ठूलो परिश्रमपछि उनले यस्तो ज्ञान प्राप्त गरे, जसले त्यतिबेलाको अन्धकारमय संसारलाई एउटा ठूलो ज्ञानको ज्योति दियो । त्यसैले आज विश्वमा बौद्ध मार्गीहरू भण्डे संसारका एक तिहाई जनसंख्यामा रहेका छन् र त्यो विचार आज संसारमा सबभन्दा अग्रगामी विचारको रूपमा पनि स्थापित भएको छ ।

यतिबेला अहिले पनि असमानता, शोषण उत्पीडनविरुद्ध विद्रोह एकापट्टी छ भने असाध्यै सम्पन्नहरूले आफ्नो शासन सत्ता चलाउनको निम्ति हातहतियारको यस्तो ठूलो होडबाजी गरेका छन् । विश्व दुई-दुई पटक विश्वयुद्धमा होमिसक्यो भने फेरी कुनैपनि बेला अर्को भयावह युद्धको तयारी भइराखेको अवस्था छ । त्यसैले मानवजातिका लागि चिरस्थायी शान्ति कसरी प्राप्त हुनसक्छ, त्यसको खोजीमा सम्पूर्ण मानव जाति लागेको छ र यतिबेला विश्वले नै बुद्धले २५०० वर्ष पहिले जसरी सबैखाले शोषण, उत्पीडन अन्त्य गरेर मात्रै शान्ति हुनसक्छ भन्ने जुन सन्देश दिएका थिए, आज त्यसैलाई संसारले हेरिराखेको छ, खोजिराखेको छ । त्यस अर्थमा पनि लुम्बिनीमा भ्रमण वर्ष मनाउनु भनेको बुद्धको त्यो ज्ञान, शान्तिको सन्देश संसारलाई दिनु हो यसले जुन युद्धको महान् विभिषिका छ, हतियारको जुन होडबाजी छ, त्यसलाई अन्त्य गरेर मानवजाति एउटा शान्तिपूर्ण ढङ्गले

समतामूलक समाज सिर्जना गरेर अगाडि बढ्न सकोस् । त्यो सन्देश दिन जरुरी छ । विश्वलाई बुद्धको २५०० वर्ष पुरानो सन्देश फेरी एकचोटी सम्भाउने र संसारलाई शान्तिको मार्गमा अग्रसर गराउने हामीले प्रयत्न गरेका छौं । त्यसैले लुम्बिनीभन्दा हामीले त्यो शान्तिको सन्देश, बुद्धको ज्ञानको सन्देश भनेर बुझ्नुपर्ने हुन्छ । त्यसैले सन् २०१२ मा हामीले यो मनाउँदै छौं, नेपालको निम्ति एउटा सुखद अवसर के पनि हो भने हामी आफैं लामो समयदेखिको करिब ६० वर्षदेखिका विभिन्न प्रकारका द्वन्द्वहरूको संघर्ष, युद्धहरू, आन्दोलनलगायत जनयुद्धहरू पार गर्दै एउटा चिरस्थायी शान्ति स्थापना गर्ने र संविधान सभामार्फत् लोकतान्त्रिक व्यवस्था, जनताको लोकतान्त्रिक व्यवस्था संस्थागत गर्ने क्रममा हामी छौं । त्यसैले हामी पनि नेपालमा एउटा चिरस्थायी शान्ति स्थापना गर्ने क्रममा छौं भने लुम्बिनी भ्रमण वर्ष मनाएर हामीले नेपालबाट फेरी एकचोटी संसारलाई त्यो शान्तिको सन्देश दिन चाहिरहेका छौं ।

त्यस अर्थमा लुम्बिनी भ्रमण वर्षको विशेष महत्त्व

छ । हामी सबैले यसलाई विशेष गम्भीरतापूर्वक ग्रहण गरौं भन्ने म आग्रह गर्न चाहन्छु । संसारमा थुप्रै धर्महरू छन् क्रिश्चियन धर्म, इस्लाम धर्म, बुद्धधर्म, हिन्दूधर्मलगायतका थुप्रै अन्य विभिन्न धर्महरू छन् । तर सबै धर्महरू आफैंमा राम्रा नराम्रा केही भन्न मिल्दैन । आ-आफ्ना ठाउँमा सबै राम्रा छन्, कमी कमजोरी पनि हुन सक्छन्, तर प्रत्येक धर्मको इतिहास तपाईंले हेर्नुभयो भने जुन ठाउँमा जुन जनता बढी संवृद्धशाली भयो, उनीहरूले ग्रहण गरेको धर्म संसारमा बढी स्थापित हुने गरेको छ । जब संसारमा एउटा पूँजीवादको विकास भयो, सो-ही सत्रौं शताब्दीपछि युरोपमा, युरोपीले अपनाउने गरेको क्रिश्चियन धर्म नै संसारको सर्वश्रेष्ठ धर्मको रूपमा त्यो प्रचारित हुन थाल्यो, संसारभरी क्रिश्चियानिटीको प्रचार भयो । तर पछिल्लो चरणमा आएर खासगरी बीसौं शताब्दीको अन्त्यपछि जब यो मध्यपूर्वमा तेल भण्डारहरू पत्ता लागे र तेल भण्डारको वैभवले ती क्षेत्रहरू सम्पन्न हुनथाले । त्यसपछि इस्लाम धर्म फेरी अगाडि आयो किनकी त्यहाँका

जनता जब धनी र सम्बृद्ध हुन्छन् त्यतिबेला नै उनीहरूले लिएको विचार र धर्म स्थापित हुने गर्छ र अहिले पछिल्लो चरणमा आएर ईस्लाम धर्म निकै चर्चामा छ र निकै प्रचारित छ पछिल्लो चरणमा यो २० औं शताब्दीको अन्त्य र २१ औं शताब्दीको सुरुमा आउँदा फेरी त्यो संसारको विकासको केन्द्र एसियामा त्यो पनि पूर्व र दक्षिण एसियामा त्यो सरेको छ । त्यसैले यही क्षेत्रमा बौद्ध धर्मावलम्बीहरू बढी छन् । संसारका एक डेढ अर्ब बौद्ध धर्मावलम्बीहरू यसै क्षेत्रमा छन् र यही क्षेत्रमा आर्थिक विकास जुन ढङ्गले अगाडि बढेको छ त्यसैले यस क्षेत्रका बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले अपनाउने गरेको बौद्ध धर्म पनि निश्चित रूपमा संसारमा एउटा चर्चाको विषय बनेको छ । त्यसैले हामीले धर्मलाई पनि आर्थिक विकास र सम्बृद्धिसँग जोडेर हेर्न सक्नुपर्छ । त्यसैले म के भन्न चाहन्छु भने, लुम्बिनी भ्रमण वर्ष मनाउनु भनेको एसियामा जुन विकासको केन्द्र सँदेख, तीव्र विकासको गतिमा एसिया छ, २१ औं शताब्दीलाई एसियाको शताब्दी भनिदछ त्यसैले एसियामा सबैभन्दा बढी प्रभावशाली रहेको बुद्धधर्मको पनि सबभन्दा बढी प्रभाव रहनेवाला छ । त्यसैले सम्पन्न बुद्धिष्टहरू बुद्ध जन्मेको स्थल लुम्बिनीमा निश्चित रूपमा आउन चाहनेछन् । किनकी गरिब भयो भने बाटो खर्च तिर्न नसक्ने भयो भने कोही पनि चाहेर पनि भ्रमण गर्न सक्दैन । त्यसको निम्ति आर्थिक सम्बृद्धि पनि चाहिन्छ, त्यसैले यो सम्बृद्धि सँगसँगै बुद्धधर्मको प्रचार पनि बढेर जानेछ र लुम्बिनी आउनेहरूको संख्या पनि बढ्नेछ । त्यसो भएको हुनाले नेपाल जहाँ यो लुम्बिनी छ, जहाँ बुद्ध जन्मेका थिए, हामीले पनि यो पाटोलाई ध्यान दिएर लुम्बिनीको विकासमा हामीले जोड दिनुपर्छ । त्यसो हुन सक्थ्यो भने संसारका लाखौं मात्र हैन करोडौंको संख्यामा टुरिष्टहरू यहाँ आउन सक्नेछन् र त्यसले एउटा हाम्रो जुन शान्तिको विचार हो त्यसलाई मात्र प्रचार प्रसार गर्नेछैन, एउटा धार्मिक पर्यटनको हिसाबले सम्बृद्धिमा योगदान समेत गर्न सक्नेछ । त्यसैले पनि नेपाल सरकारले यो आगामी वर्षलाई लुम्बिनी भ्रमण वर्षको रूपमा मनाउने निर्णय गरेको छ र हामीले हालसालै लुम्बिनीको वृहत्तर विकासका निम्ति विशेष योजना पनि बनाएका छौं ।

हाम्रो पार्टीका अध्यक्ष र भूतपूर्व प्रधानमन्त्री क. प्रचण्डकै अध्यक्षतामा हामीले वृहत् लुम्बिनी राष्ट्रिय निर्देशक समिति बनाएका छौं र संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव वानकी मूनलाई समेत हामीले आग्रह गरेका छौं र अन्तर्राष्ट्रिय समितिको नेतृत्व गर्न हामीले आग्रह गरेका छौं र वहाँले एक ढङ्गले स्विकृती पनि जनाइसक्नु भएको छ । त्यसैले हामीले आगामी दिनमा लुम्बिनीलाई विशेष केन्द्रित गरेर विकासका कार्यक्रमहरू ल्याउँदैछौं र लुम्बिनीको विकासको कुरा गर्दा

हामीले तीन चार घेरामा यसको विकास गर्ने हामीले सोचेका छौं । पहिलो त यो स्थल जहाँ बुद्ध जन्मेका थिए त्यो ठाउँको विकास, प्रसिद्ध जापानी आर्किटेक्ट केन्जो टाङ्गले बनाएको जुन त्यो मास्टर प्लान हो त्यही अनुसार यस क्षेत्रको विकास गर्ने पहिलो हाम्रो प्रयत्न हुन्छ । त्यसपछि बुद्धका जीवनसँग जोडिएका क्षेत्रहरू लुम्बिनी, तिलौराकोट लगायतका जुन क्षेत्रहरू हुन, यहाँ कपिलवस्तु, रूपन्देही र नवलपरासीसम्म देवदह, रामग्राम लगायतका ठाउँहरू फैलिएका छन् त्यसलाई सर्किटको रूपमा विकास गर्ने हाम्रो प्रयत्न रहनेछ । क्षेत्रीय रूपमा एउटा योजना बनाएर हामीले विकासको मार्ग बनाउँदै छौं । त्यसपछि क्षेत्रीय स्तरमा हाम्रो राष्ट्रिय देशीय सीमाना नाघेर बुद्ध यहाँ जन्मे तर फेरी उनले ज्ञान प्राप्त बोधगयामा गरे । र उनले सारनाथमा त्यसको प्रचार प्रसार गरे र कुशीनगरमा देहत्याग गरे । त्यसैले बुद्धको जीवनका ती महत्त्वपूर्ण स्थलहरूलाई पनि हामीले एकिकृत ढङ्गले जोड्न र विकास गर्न जरूरी छ त्यस अर्थमा क्षेत्रीय स्तरमा पनि हामीले विकासको हामीले जोड दिन्छौं र पर्यटनको विकास गर्न चाहन्छौं ।

बुद्धधर्मावलम्बीहरू होइन, यो भन्दा बढी तर हामीले थाईल्याण्ड, श्रीलंका, जापान, चीनदेखि लिएर थुप्रै देशहरूमा बौद्धधर्मावलम्बीहरूको चाही ठूलो संख्या छ, त्यसैले उनीहरू पनि नेपालमा आएर एकचोटी लुम्बिनीको भ्रमण, बुद्धको जन्मस्थल हेर्न चाहन्छन् । त्यसैले अन्तर्राष्ट्रिय स्तरमा पनि हामीले यसलाई भ्रमण वर्षलाई प्रचारमा पुऱ्याउनु छ र हाम्रो विकासलाई सम्पन्न गर्नुछ । यसरी नेपाल सरकारले एउटा वृहत् सोचअन्तर्गत लुम्बिनीको विकासको सोच बनाएको छ र यसले लुम्बिनीको विकास हुनु भनेको एउटा विचारको मात्रै प्रचार प्रसार होइन । हामीले राष्ट्रिय स्तरमा मात्र होइन स्थानीय स्तरमा पनि समावेशी ढङ्गको हामीले विकास चाहन्छौं । किनकी विकास भनेको केही ठूलठालूहरूको मात्रै होइन, आम जनताको जीवनस्तर खास स्थानीय जनताले समेत फाइदा उठाउने, समावेशी प्रकारले समतामूलक प्रकारको विकासको पक्षमा हामी छौं । त्यसो भएको हुनाले लुम्बिनीको विकास हुँदा छेउछाउका जनता, स्थानीय जनता, सम्पूर्ण नेपालका जनता दक्षिण एसियाको जनताको समेत विकास हुने ढङ्गले हामीले सोच्नुपर्छ र नेपाल सरकारको त्यही प्रकारको सोच छ । यो लुम्बिनी भ्रमण वर्षको सन्दर्भमा संसारभरीनै बौद्ध धर्मावलम्बीहरूले एकपटक लुम्बिनीमा आएर यो पवित्र तीर्थस्थल, ज्ञानभूमीको अवलोकन गरून् यो चाही सन्देश सबैतिर पुगोस्, त्यो ढङ्गको प्रचार प्रसार होस् र नेपाल सरकारको तर्फबाट यसमा सम्पूर्ण रूपले सहयोग र योगदान रहने छ । धन्यवाद ! अभिवादन ।

(१५ मंसिर २०६८, लुम्बिनी भ्रमण वर्ष २०१२ को घोषणा कार्यक्रममा प्रधानमन्त्री डा. बाबुराम भट्टराईद्वारा दिएको भाषणमा आधारित)

हिमाल खबरपत्रिका वर्ष २२ अंक १

बुद्ध-आकृति दुरुपयोग नगरौं

विश्वज्योति भगवान् बुद्धको सर्वत्र व्यक्तित्व, उनबाट प्रतिपादित जीवनोपयोगी धर्म-उपदेश, जीवनदर्शन, ध्यान-साधनाको उपादेयता सर्वत्र ज्याझिंदो छ। सुखशान्तिपूर्ण जीविकोपार्जनका लागि बुद्धशिक्षा जीवन जिउने कला सावित हुँदछ, त्यसैले बुद्धशिक्षाको महत्ता र विशेषता चुलिदै गएको हो भने बुद्धशिक्षाको दायरा-सीमा आज कुनै राष्ट्र, सम्प्रदाय, जातजाति क्षेत्रमा सीमित नरही साविकालिक, सार्वजनीन, सार्वभौमिक धर्ममा परिणत भएको छ।

बुद्धधर्मका प्रतिपादक तथागत बुद्ध सम्बन्धी विवादास्पद चर्चा-परिचर्चा, कूटो भ्रमपूर्ण खत्री यदाकदा भइरहेकै छ, विवाद उठाउनेहरू सल्वलाइरहेकै हुन्छन्। त्यसो त लोकमान्य धर्म र सिद्धान्त असम्बद्ध, आवश्यक-अनावश्यक, सकारात्मक-नकारात्मक, रचनात्मक-विध्वंसकारी इच्छा उठिरहन्छन्, ईश्वर निर्मानाहरू ईश्वरमाथि ईश्वर बनाउनेमै व्यस्त रहन्छन्। कुनै पनि धर्म, जातीयता, संस्कृति आदि मानिसका नितान्त व्यक्तित्व, वैचारिक आस्था र विश्वाससंग आवद्ध पक्षलाई आघात पुऱ्याउने, त्यसको मूल्यमान्यतामाथि आँच आउने गरी विवादास्पद ईश्वर उठाउनु अराजकतालाई निम्त्याउनु तथा कलह र अशान्तिपूर्ण वातावरणको बीजाोपण गर्नु हो, यसमा सबैको ध्यानाकर्षण हुनैपर्छ।

हिमाल (१६-३० चैत) मा केदार शर्माको 'बुद्ध-सोचा' शीर्षकको रचनाअन्तर्गत छापिएको बुद्ध-आकृति अपाच्य छ। सबै धर्मावलम्बीको पृथक-पृथक आस्थालाई सबैले हेक्का राख्नुपर्नेमा हिमाल चूकेको देखियो। बुद्धप्रति बौद्धहरूको आस्था हुनु, बुद्धमूर्तिप्रति श्रद्धा हुनु स्वाभाविक हो, तर

पूजाक २०८ (१५-१२ वैशाख २०६३)

धार्मिक आस्थामै रुटका दिन, उन्निजन पार्ने नवगने आस्थाका धरोहर बुद्धमूर्तिलाई वन्दक याकाउने तथा बुद्ध-आकृति वा अनुहारमा पूर्व प्रधानमन्त्री पुष्पकमल दाहाल 'प्रचण्ड'को अनुहार संयोजन गर्ने गरागर बदनीयतपूर्ण अकृशल मनोवृत्ति उजागर गर्नु हिमाल जन्मो पृथक पहिचान भएको पत्रिकालाई मुडाउछ कि मुडाउदैन ? सम्बद्ध पक्षको गम्भीर ध्यानाकर्षण हुनु जरुरी छ।

सकारात्मक-रचनात्मक परिवर्तनका लागि कुनै व्यक्ति-विशेषप्रति जुनसुकै रूपले घोचपेच गर्नु आफ्नो ठाउँमा सही होला, तर धार्मिक आस्थामा आँच आउने, धार्मिक भावनामा ठेस लाग्ने गरी जसरी बुद्धलाई नै व्यङ्ग्यको पात्रको रूपमा प्रस्तुत गरियो त्यो मुहाएन। सम्बद्ध धार्मिक जनभावनालाई उत्तेजित पार्ने जस्ता लेखन-प्रवृत्तिमा सजगता अपनाउनु हिमाल कै लागि हिमालसहर गौरवको विषय हुनसक्छ।

बिभु कोण्डन्य, बुद्धविहार भूकटीमण्डप, काठमाडौं

क्षमायाचना

गौतम बुद्धको आकृति विश्वका सम्पूर्ण शान्तिकामी व्यक्तिहरूका लागि पूजनीय छ। अहिसाका प्रतिमूर्ति बुद्धका प्रत्येक सन्दर्भहरूमा हिसाको पहुँच हुनुहुँदैन भन्नेमा हिमाल प्रतिबद्ध छ। यही पृष्ठभूमिमा हामीले सो आकृतिको प्रयोग गरेका हौं। यसबाट सम्बद्ध सबैको भावनामा पुग्न गएको ठेस प्रति सख्द क्षमा माग्दछौं।

सम्पादक

सवालजवाफ प्रतिक्रिया

श्रद्धेय उपासक अमृतमान ताम्राकारज्यू,
निर्वाण मूर्ति विहार, किण्डोल, काठमाडौं।

नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक पत्रिका "आनन्दभूमि" वर्ष ३९, अंक-१२, लुटिपुन्ही चैत्र पूर्णिमाको पृष्ठ नं. १२-१३ मा "थेरवाद बौद्ध विहार व्यवस्थापन कतातिर ?" भनी प्रश्नवाचक शीर्षकबाट शुभारम्भ गरेको लेख चिन्तनमूलक एवं गम्भीर भई सोच्नुपर्ने विषय रहन गएको छ। यसरी चिन्तन मनन गर्ने, विहारको उत्थान एवं उन्नति, प्रगतिमा लागि पर्ने उपासक-उपासिकाहरूको सख्त आवश्यक छ। थेरवादी विहारको उत्थान एवं व्यवस्थापनको सवालमा चारवटा बुँदागत, विषयगत तवरले उठाउनुभएको छ। त्यसमध्ये चौथो बुँदाको पहिलो परिच्छेदको अन्तिम वाक्यमा- "उपत्यकाका अधिकांश विहारहरू यसतर्फ सचेत नै देखिन्छ, तापनि यस कार्यलाई निरन्तरता कसरी दिने ? भन्ने विषयमा चिन्तित छैनन्।" यस वाक्यबाट निर्माण गर्न बनाउन सजिलो हुन्छ, तर त्यसको संरक्षण एवं निरन्तरता दिन कठिन हुन्छ भन्ने कहावतलाई भक्भक्काएको भान हुन्छ। प्रमुख कुरो निरन्तरतायुक्त संरक्षण नै हो, यसतर्फ ध्यानाकर्षण गराई दिनुभएकोमा साधुवाद। सबैको यसतर्फ ध्यानाकर्षण होस्।

पृष्ठ नं. १३ को दोस्रो परिच्छेदको तेश्रो वाक्यमा पनि यहाँले व्यवस्थापन पक्षको दायित्व बोध नभएको या हल्का तवरले उठाएको ब्यहोरा यथार्थमूलक रहेको पाइयो। यसरी

केलाई केलाई दिशाबोध गराउनुखोज्नु भएकोमा यहाँप्रति आभार व्यक्त गरिन्छ र पुनः साधुवाद व्यक्त गरिन्छ।

सोही पृष्ठको तेश्रो परिच्छेदमा "केन्द्रीय थेरवाद दायिक परिषद्को गतिविधि सम्बन्धमा पनि पाँचवटा वाक्यबाट उल्लेख गर्न पुगेको रहेछ। तर लेखक उपासकले यति राम्रो मार्मिक तवरले उत्थान गर्ने गर्न खोज्ने प्रयास गर्नुभएका ब्यक्तित्वले थेरवाद बौद्ध दायक परिषद्का सम्बन्धित पदाधिकारी या संस्थासित सह-सम्बन्ध राखी लेख्नुभएको भए सुनमा सुगन्ध हुने थियो। दायक परिषद्को विधानलाई एकपटक कष्ट उठाई अध्ययन गरी लेख्नुभएको भए वेश हुने थियो। गुणलाई परिमाणसित तुलना गर्नु अशोभनीय हुनजान्छ। हामीहरू सीमित उपासकहरू मात्र भेला भई साप्ताहिक बैठक या धर्मसभामा मात्र सहभागी भई रहेका छैनौं। विधानगत तवरले आफ्नो बुद्धिवर्कतले भ्याएसम्म लागिपरेका छौं, थियौं। तपाईंसित मात्र समन्वयको अभाव थियो। अतः यस परिषद्को विधानलाई आत्मसाथ गरी चिन्तन मनन गरी थेरवाद बुद्धशासनलाई चीरस्थायी गर्ने कार्यमा तपाईंको लेखनी कार्य हेतु बनोस् ! यसरी नै तपाईं हामीबीच समझदारी, सहसम्बन्ध एवं समन्वय भाव विकसित गर्न यस प्रति-उत्तर हेतु बनोस् ! तपाईंका लेखको अन्तिम वाक्यमा उल्लेखित पालि ओजनदार शब्दलाई पैचो लिई यहाँमा नव वर्ष बुद्ध सम्बत २५५६ को शुभकामना प्रकट गर्दछौं।

चीर तिरतु सद्धम्मो, लोको होतु सुखी सदा ! भवतु सब्ब मङ्गल !

थेरवाद बौद्ध दायक केन्द्रीय परिषद
बागबजार, धर्मचक्र विहार, ४२६१९०६

बुद्धजयन्ती सम्यक् रूपमा मनाऔ

छत्रराज शाक्य, तानसेन

गत वर्षहरूमा जस्तै यो वर्ष पनि बुद्धजयन्ती, बुद्ध-जन्मभूमि हाम्रो देश नेपालमा हर्षोल्लास एवं भव्यताका साथ विभिन्न धार्मिक एवं सामाजिक सेवा कार्य गरी मनाउदैछौं । नेपालमा मात्र होइन विश्वमा नै मनाइरहेको छ । नेपालमा हामीहरूले बुद्धजयन्ती कसरी मनाइरहेका छौं ? यसलाई स्मरण गरौं, अनि विवेचना गरौं ।

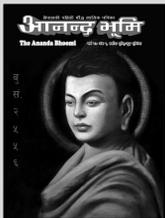

पहिलो कुरा त बुद्ध को हुन् र बुद्धजयन्ती किन मनाउने ? यस कुरामा विचार गरौं । भगवान् बुद्ध नेपालको लुम्बिनीमा जन्मेका राष्ट्रिय विभूति र यस विश्वको सबैभन्दा आध्यात्मिक प्रज्ञावान, सर्वोत्तम मानव हुन् । यसैले उहाँलाई भगवान् भनियो । ईशा पूर्व ६२३ मा बैशाख पूर्णिमाको दिन वृक्षमुनि उहाँको जन्म भयो । कपिलवस्तु राज्यको राजा शुद्धोधन र महारानी महामायादेवीको कोखबाट जन्मनुभएका सिद्धार्थ कुमारले २९ वर्षको उमेरमा तिलौराकोट राजदरबार त्यागनुभई, सत्य ज्ञानको खोजमा लाग्नुभयो । यसैलाई महाभिनिष्क्रमण भनिन्छ । ३५ वर्षको उमेरमा बुद्धगयामा पिपलको रूखमुनि विपश्यना ध्यान-मार्गबाट बुद्धत्वज्ञान प्राप्त गर्नुभई बुद्ध हुनुभयो । यसपछि संसारमा दुःख पाइरहेका मानिसहरूलाई दुःखबाट मुक्ति पाउने, निर्वाणमा पुग्ने आध्यात्मिक मार्ग देखाउनुभयो । उँहाले सबभन्दा पहिले भारतको वाराणसी नजिकैको सारनाथ मृगदावनमा रूखमुनि बस्नुभई पाँचजना भिक्षुहरूलाई चारआर्यसत्य, आर्यअष्टांगिकमार्ग र प्रतीत्यसमुत्पादजस्तो गहिरो आध्यात्मिक ज्ञानको धर्मदेशना गर्नुभयो । यो आध्यात्मिक ज्ञानप्राप्त गरेपछि विपश्यना-ध्यान अभ्यास अर्थात् आफ्नो शरीरलाई भित्री आँखाले हेरी यो शरीर र संसार दुःखमय छ, अनित्य छ र अनात्म छ भन्ने कुरा थाहा

पाई क्लेशहरू सबैलाई हटाई मनलाई सफा-स्वच्छ र शुद्ध बनाई निर्वाणमा पुग्नु वा साक्षात्कार गर्नु नै भवचक्रलाई रोकी धर्मचक्रतिर उन्मुख हुनु हो, यसैलाई बुद्धले धर्मचक्रप्रवर्तन गर्नुभएको भनिन्छ । यसैले युरोप, अमेरिकाका ठूला ठूला विद्वान, दार्शनिकहरूले यस धरतीमा प्रारम्भदेखि वर्तमानसम्म जन्मेका मानवहरूमा भगवान बुद्ध सर्वोत्तम मानव भन्ने गरेका छन् । यसैले विश्वका हामी सबै मानिसले भगवान बुद्धको गुणस्मरण गर्दै प्रत्येक वर्ष बुद्ध-गुणस्मरण दिवस वा बुद्धजयन्ती श्रद्धा र भक्तिपूर्वक मनाउँदैआएका छौं ।

नेपाल र विश्वमा नै बुद्धजयन्ती कसरी मनाउँदैआएको छ, त्यसतर्फ अलि ध्यान दिउँ । विश्वका खासगरी पश्चिमेली मुलुकहरूमा, जहाँ बौद्ध विहार, गुम्बा एवं बौद्ध केन्द्र, ध्यान केन्द्रहरू र बौद्ध संस्थाहरू भएका क्षेत्रहरूमा जस्तै अमेरिका, बेलायत, फ्रान्स, इटली, जर्मनी, स्वीट्जरलैण्ड आदि देशहरूमा बौद्ध विहारहरूमा पंचशील ग्रहण, बुद्धपूजा र भिक्षुहरूबाट बुद्धधर्म विषयमा धर्मदेशना ध्यान अभ्यास हुनुको साथै, बौद्ध संस्थाहरूले बढि जसो बुद्धधर्म र शान्ति विषयमा बौद्ध विद्वान, प्राध्यापकहरूबाट प्रवचन, सेमिनार र अन्तरक्रिया गर्ने परम्परा विकसित भएको देखिन्छ । यसलाई पनि राम्रो नै मान्नु पर्दछ । दक्षिण पूर्वी एशियाली देशहरू म्यानमार, थाईलैण्ड, श्रीलंका, लावस आदि बौद्ध देशहरूमा हजारौं हजार अनगिन्ती बौद्ध विहार, स्तुप चैत्य आदि भएको र लाखौं लाखको संख्यामा बौद्ध भिक्षुहरू भएको हुँदा धेरै दिनसम्म बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा धार्मिक समारोह र विभिन्न सामाजिक सेवा कार्यक्रम संचालन गरी मनाउने गर्दछन् । विहारहरूमा पंचशील र अष्टशील पालन गर्ने, बुद्धपूजा गर्ने, भिक्षुहरूलाई अष्टपरिष्कार, चीवर र अन्य वस्तुहरू दान दिने र भोजनदान आदि कार्यक्रमहरू बढो श्रद्धा र भक्तिपूर्वक सम्पन्न गर्दै मनाउने आयोजना गर्ने गर्दछन् । सबभन्दा महत्वपूर्ण पक्ष त विभिन्न बौद्ध विहार ध्यान केन्द्रहरूमा १० दिवसीय विपश्यना ध्यान

यस अङ्क

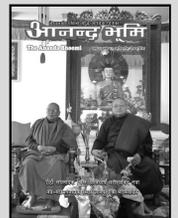
आनन्दभूमि

पढौं पढाऔं, समयमै वार्षिक ग्राहक बनौं

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं, फोन: ४२७९४२०

E-mail : anandakutivihar@gmail.com, anandakutivihar@ntc.net.np
gkondanya@gmail.com, kondanya@soon.com

गताङ्कमा

शिविरको अयोजना गरी मनको मयल, चित्तको राग, द्वेष, मोह, क्रोध, लोभजस्ता क्लेशहरू, दुर्गुणहरू हटाएर मन, चित्तलाई शुद्ध गर्न ध्यान शिविरमा सहभागी हुन्छन् । यी बौद्ध देशहरूमा धेरैभन्दा धेरै गृहस्थहरू ध्यानशिविरमा सहभागी हुन्छन् । भगवान बुद्धको आध्यात्मिक उपदेशहरू जीवनको व्यावहारिक पक्षमा पालन गरेर मनलाई ध्यानभावनाबाट शुद्ध गरी असल नागरिक ज्ञानी र शान्तिप्रिय बन्न खोज्नु नै सच्चा र सही रूपमा बुद्धजयन्ती मनाइएको ठहरिन्छ ।

अब हामीले बुद्ध-जन्मभूमि हाम्रो देश नेपालमा कसरी मनाइरहेका छौं, त्यसको पनि केहि विवेचना गरौं । भगवान बुद्धको जन्मभूमि नेपाललाई विश्वका अन्य बौद्ध देशहरूले बौद्ध देश भन्दैन । बुद्ध-जन्मभूमि भनेर चिन्ने गर्दछ । त्यसमा पनि मित्रराष्ट्र भारतका केही विद्वान मनाउँदाहरूले भारतको पिपरहवा प्राचीन शाक्य गणराज्य कपिलवस्तु हो भनेर भ्रामक प्रचार गरिरहेका छन् । नक्कली लुम्बिनी, देवदह र तिलौराकोट, कपिलवस्तुको सिमानामा जोडिएको भारतको अलिगढवामा बनाउँदै छ । यसरी कपोलकल्पित भ्रामक कुरा गर्नु बडो दुःखदायी छ । भारतकै सम्राट अशोकले ई.पु. २४९ मा लुम्बिनीमा भ्रमण गरी अशोकस्तम्भ खडा गरी सो स्तम्भमा "हिद बुधे जाते सक्यमुनीति" अर्थात् "यहाँ शाक्यमुनि बुद्धको जन्म भएको हो" शिलालेख आजसम्म हाम्रो अगाडि जस्ताको तरस्तै छँदैछ । योभन्दा बढी प्रमाण अरु के चाहियो र ?

नेपालमा बुद्ध जन्मेकोले बुद्धकालदेखि नै नेपाल बौद्ध देश हो भन्न सकिन्छ । भगवान बुद्धका वंशज शाक्यहरू शाक्य गणतन्त्र कपिलवस्तुबाट काठमाडौं उपत्यकामा गएको कुरा इतिहासले बताउँदछ । शाक्यहरूले ललितपुर र काठमाण्डौं र भक्तपुरमा अनगिन्ति बौद्ध विहारहरू, बहि, बहालहरू बनाएका थिए । यी बहालहरूमा शाक्यमुनि भगवान बुद्धका मूर्तिहरू स्थापना गरिएका छन । यी बहालहरूमा पहिलेदेखि नै धार्मिक समारोहहरू हुने गर्दथे । तर थेरवादी बुद्धधर्मअनुसार बुद्धजयन्ती मनाउने परम्परा भने पछि शुरु भयो । आधुनिककालमा बुद्धजयन्ती समारोह मनाउने परम्पराको थालनी पूर्वी नेपाल भोजपुरबाट शुरु भएको थियो । आज सम्पूर्ण नेपालका जिल्लाहरू, ठूला शहरहरूमा मनाउने चलन छ ।

वर्तमान समयमा नेपालमा बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा १ दिनदेखि सात दिनसम्म मनाउने चलन छ । बुद्धविहारहरूमा विहानैदेखि ज्ञानमाला भजन गर्ने, पंचशील ग्रहण गर्ने, बुद्धपूजा गर्ने, भिक्षुहरूबाट धर्मापदेश, बौद्ध विद्वानहरूबाट प्रवचन गराउने आदि कार्यक्रम गर्ने गर्दछन् । अन्य सामाजिक सेवा, कार्यक्रमहरू, बौद्ध हाजिरीजवाफ प्रतियोगिता, बौद्ध चित्रकला

प्रतियोगिता, रक्तदान कार्यक्रम विरामीलाई फलफूल वितरण, शैक्षिक सामग्री वितरण, भोजन, खीरदान आदि कार्यक्रम पनि गर्ने गर्दछन् । यसको साथै लुम्बिनीमा एक दिवसीय/१० दिवसीय ध्यानशिविरको आयोजना गरी सहभागी हुने गर्दछन् । लुम्बिनीमा लुम्बिनी दिवसको रूपमा भव्य समारोह गर्दछन् । बौद्ध भिक्षुहरू जिल्लाहरूमा जानुभई प्रवचन गर्ने गर्दछन् । यसरी बुद्धजयन्ती बैशाख पूर्णिमाको दिन श्रद्धा-भक्तिसाथ धुमधाम गरी मनाउँदछन् । अरु दिन बुद्धविहारहरूमा नजाने वा जान नभ्याएका बौद्ध र अन्य श्रद्धालु भक्तजनहरू पनि बैशाख-पूर्णिमाका दिन विहारमा जान्छन्, विहारमा खचाखच भरिएर बस्ने ठाँउ समेत हुँदैन । यसरी मनाउँदा यसका सकारात्मक पक्षहरू धेरै छन् । यो राम्रो कुरा हो । तर आध्यात्मिक हिसाबले चिन्तन गरौं । यसरी बुद्धजयन्ती मनाएर मात्रै हामीहरूको कर्तव्य, दायित्व पूरा हुन्छ ? भगवान बुद्धको शान्ति, मोक्ष वा निर्वाणसम्बन्धी उपदेशअनुसार गर्नुपर्ने कार्य पूरा हुन्छ ? शीलाचरण व्यवहारमा लागु गर्नुपर्ने कुरा पूरा हुन्छ ? यसरी भौतिक वा बाह्य रूपबाट विविध कार्यक्रम गरेर बुद्धजयन्ती मनाउँदैमा वास्तविक सम्यक् रूपमा मनाएको ठहर्दछ ?

अहं हामीहरू बुद्धजयन्ती मनाएको भोलिदेखि न त बुद्धविहारमा जान्छौं, न त पंचशील पालन गर्दछौं । भोलिदेखि पुनः मांस भक्षण, मद्यपान सेवन, व्यवहारमा भूठ र ठगी, अहं प्रदर्शन, कसैले केही भनेमा क्रोध आक्रोश भगडा गर्ने बानी देखाइहाल्छौं । हिजो लिएको पंचशील बिसिहाल्छौं । बुद्धजयन्ती मनाएर बुद्धको उपदेशले हामीलाई पटककै छोएन कि ? हामी बाहिर बाहिर मात्र देखावटी धर्मप्रदर्शन गर्दैछौं कि छैनौं ? हाम्रो व्यावहारिक जीवनामा बुद्धशिक्षाको अनुशरण, पालन गर्न सकिरहेका छौं कि छैनौं, यो नै महत्वपूर्ण एवं विचारणीय कुरा हो ।

अतः बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा मनाइने जति पनि धार्मिक एवं सामाजिक सेवा कार्यक्रमहरूमा हामी खाली बाह्य रूपमा मात्र नलागी भगवान बुद्धका शिक्षा र उपदेशलाई भित्री हृदयले अनुशरण गरी राग, द्वेष, मोह, लोभ, क्रोध, अहंलाई त्यागी निस्वार्थभावले लाग्नसकेमा, व्यावहारिक जीवनामा लागु गर्नसकेमा मात्र बुद्धजयन्तीलाई सारपूर्ण र सम्यक् रूपमा मनाएको ठहरिन्छ ।

त्यसैले बुद्धविहारमा गएर धार्मिक कार्यमा सहभागी हुँदा ज्ञानमाला भजन गायन गर्दा वा श्रवण गर्दा भजनले दिएको सन्देश बुद्धका अनित्य, दुःख, अनात्म, शील, समाधि र प्रज्ञालाई अन्तरमनले बुझ्ने कोशिश गरौं र दैनिक व्यावहारिक

जीवनमा आफूले सकेसम्म सुधार गर्दै लागु गर्ने प्रण गरौं ।

हामी सबैले कस्तिमा पंचशील ग्रहण गरेर पूर्णरूपले पालन गर्ने प्रतिज्ञा गरौं । हिसा नगर्ने, चोरी नगर्ने, व्यभिचार नगर्ने, असत्य कुरा नगर्ने र मद्यपान लागु पदार्थ सेवन नगर्ने, यी पाँचवटा शीलपालन गर्नसक्यौं भने हाम्रो जीवन, परिवार, समाज र राष्ट्रमा नै सुखशान्ति र समृद्धि छाउने छ । त्यसैले बैशाख-पूर्णिमाको पवित्र दिनमा भगवान बुद्धको मूर्तिअगाडि प्रण गरौं- आजदेखि हिसा, काटमार गर्ने छैनौं, असत्य-भुटा कुरा गर्ने छैनौं र मद्यपान, लागुपदार्थ सेवन गर्ने छैनौं । जुन व्यक्तिमा जुन दुर्गुणता छ, त्यही मात्र त्यागेर व्यावहारिक जीवनमा सुधार ल्याउँदछ भने त्यो व्यक्तिले भगवान बुद्धप्रति ठूलो श्रद्धा र देखाएको ठहर्दछ र सत्य सही र सम्यक् रूपमा बैशाख-पूर्णिमा वा बुद्धजयन्ती मनाएको हुन्छ ।

अभै माथिल्लो सिंढी चढेर जाने हो भने यस पावन दिवसमा १० दिवसीय वा दीर्घ विपश्यनाध्यान-शिविरमा सहभागी भएर क्लेशयुक्त चित्तलाई निर्मल वा शुद्ध गरेर तथागतले देखाउनुभएको निर्वाण-मार्गतिर उन्मुख हुनु नै भगवान बुद्धप्रति सम्यक् श्रद्धा व्यक्त गरेको हुन्छ ।

अन्तमा, आज बैशाख-पूर्णिमाको त्रिसंयोग दिवसको पावन उपलक्ष्यमा बुद्धजयन्तीलाई सम्यक् रूपमा मनाउन सकौं भन्दै, सबैमा सुख र शान्तिको मंगलमय कामना गर्दछु । ♦

भवतु सब्ब मंगलं ।

**बु. सं. २५५६ औं बुद्ध-पूर्णिमाको
उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण नेपालीहरूलाई
हार्दिक शुभकामना ।**

बिश्व मोटर ट्रेडर्स

ख-२, ४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।

फोन नं.: ०१-२२९२२३०, ९७२९४०२९०५/३२०५४४

E-mail: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि
गाडिका पार्ट्सहरूको लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

**बुद्धको जन्म, सम्बोधिलाम तथा
महापरिनिर्वाण भएको
त्रि-संयोग दिवस २५५६ औं बुद्ध पूर्णिमाको
उपलक्ष्यमा हार्दिक शुभकामना ।**

CANON Saving & Credit Co-Operative Ltd.

Swayambhu-15, Sanobharyang, Kathmandu

बुद्धधर्ममा वैज्ञानिकता र अवैज्ञानिकता

डा. गणेश माली

१. विज्ञान, वैज्ञानिक प्रकृया र वैज्ञानिकहरूः

हाम्रो यस विश्व ब्रह्माण्ड र विशेष गरी आफ्नो नजिकको वातावरण र आफ्नै बारे पनि के किन कसरी कस्तो आदि प्रश्नहरू कौतुहलवश सोध्छौं । यस्ता प्रश्नहरूबारे आफ्नो व्यस्तता र सीमितताको कारण हामी पूर्णरूपमा प्रश्नहरूको समाधान गर्न सक्दैनौं । तर यस्ता प्रश्नहरू ठीकसँग समाधान गर्न भनी एकथरी मानिसहरू लागिपरेका हुन्छन् । उनीहरूले प्रश्नहरू ठीकसँग समाधान गर्न पूर्वाग्रहरहित भई, खुला दिल र दिमाग लिएर तर्कयुक्त वस्तुपरक सोचाई राखी, आफ्ना इन्द्रियहरूको प्रयोग गरी तथा इन्द्रियहरूलाई सघाउने यन्त्रहरू प्रयोग गरी ठीकसँग अवलोकन निरीक्षण-परीक्षण तथा प्रयोग गरी प्रयोगहरूबाट सावधानीपूर्वक निष्कर्ष निकाल्ने काममा लागेका हुन्छन् । यदि निष्कर्ष ठीक नभए पुनः अवलोकन निरीक्षण, परीक्षण तथा प्रयोगका प्रकृयाहरू दोहोर्न्याउँछन् । उनीहरूआफूले प्राप्त गरेको ज्ञानलाई अझ परिशुद्ध गरी विशुद्ध ज्ञान प्राप्त गर्नमा हाम्रा वैज्ञानिकहरू लागिरेहन्छन् ।

वैज्ञानिकहरूले जे जस्ता प्रकृयाहरू अपनाई प्रश्नहरूको समाधान गरी ज्ञान (लथ्य, सिद्धान्त, परिमेय, नियम) भेट्दाउँछन्, तिनीहरूलाई वैज्ञानिक प्रकृयाहरू, भनिन्छ । र यसरी प्रश्नहरूको समाधानको सिलसिलामा भेट्टाइएका खारिएका प्रयोगहरूद्वारा सिद्ध भएको ज्ञानलाई विज्ञान भनिन्छ । वैज्ञानिक प्रकृयाहरूमा लागेका बखत यी वैज्ञानिकहरूमा जुन किसिमका मानसिक अभिवृत्तिहरू (attitudes) हुन्छन्, जस्तै १) पूर्वाग्रहरहित भावना हुनु, २) खुला दिल र दिमाग हुनु, ३) भेट्टाइएको ज्ञानमा नै नटाँसी गलत भएमा पुनः निखार्ने काममा लाग्नु, ४) तर्कयुक्त विश्लेषणात्मक सोचाई युक्तहुनु, ५) वस्तुपरक सोचाई हुनु । यस प्रकारका

मानसिक अभिवृत्तिहरूलाई वैज्ञानिक अभिवृत्तिहरू भनिन्छ । यस्ता अभिवृत्तिहरू वैज्ञानिक प्रकृयामा लाग्नका लागि पूर्वाधारहरू हुन् । यी अभिवृत्तिहरू नभई कोही पनि "वैज्ञानिक गतिविधिमा लाग्न सक्दैनन् । आजभोलिको वैज्ञानिक युगमा हामीहरू आफूलाई चारैतिर दैनिक आवश्यकता पूर्ति गर्न चाहिने वैज्ञानिक समग्रीहरूले कोरिएका हुन्छौं- ती विज्ञान होइनन्, विज्ञानका उपजहरू मात्र हुन् । वैज्ञानिक प्रकृयाहरू तथा प्रकृयाको फलस्वरूप पाइने ज्ञान नै वास्तवमा विज्ञान हो ।

सोधिएका प्रश्नहरू तथा समस्याहरू समाधान गर्न वैज्ञानिकले कस्ता प्रकृयाहरू अपनाउँछन् त भन्ने बारे कुनै निश्चित प्रकृयाहरू छैनन् । स्थान, समय र उपलब्ध साधनहरूमा प्रकृयाहरू निर्भर गर्छन् तापनि मोटामोटी तौरले आम वैज्ञानिकहरूले समास्या समाधान गर्न निम्न प्रकृया अपनाउँछन्, जसलाई समास्या समाधानको वैज्ञानिक तरिका भनिन्छ । यस विधिको केही क्रमवद्ध चरणहरू हुन्छन्, जस्तैः

चरण १. आइपरेको प्रश्न वा समस्यालाई ठीकसँग परिभाषित गर्ने,

चरण २. परिभाषित समस्यासित सम्बन्धित सम्पूर्ण तथ्यहरू वा तथ्याङ्कहरू संकलन गर्नु ।

चरण ३. संकलित तथ्य/तथ्याङ्कहरू वर्गीकरण विश्लेषण आदि गरी समस्या समाधान गर्ने दिशातर्फ प्रमेय/अटोट (hypothesis) वा संभाव्य उत्तरहरू/समाधानहरू बनाउनु ।

चरण ४. प्रमेयहरूलाई क्रमशः प्रयोगमा ल्याई (experiment) समस्या समाधान भयो वा भएन, तर्कयुक्त विश्लेषण गरी हेर्नु ।

चरण ५. समस्या समाधान भएमा तत्कालको लागि सो प्रमेय वा अटोटलाई सिद्धान्त रूपमा मान्नु ।

चरण ६. यदि प्रमेय ठीक निस्कन भने त्यसलाई छोडी पुनः आवश्यक परे नयाँ तथ्याङ्क खोज गरी नयाँ प्रमेय प्रस्तुत गर्नु तथा चरण ४ र ५ दोहोर्न्याउनु ।

साधारणतयाः प्रश्नहरूको ठीक हल गर्न वा

समस्या समाधान गर्न वैज्ञानिकहरू यस्तै प्रकृत्यामा लाग्छन् । अब माथि परिभाषित विज्ञान, वैज्ञानिक, वैज्ञानिक अभिवृत्तिहरू, वैज्ञानिक प्रकृत्याहरू, वैज्ञानिक उपजहरूतथा समस्या समाधानको वैज्ञानिक विधिको प्रकाशमा बुद्धधर्मलाई हेरौं ।

२. बुद्धधर्ममा वैज्ञानिकता:

आजभन्दा करीव २६०० वर्षअगाडि कपिलवस्तुमा जन्मनुभएका सिद्धार्थले एउटै समस्याको ठीकसँग समाधान गर्न आफ्नो सम्पूर्ण समय र जीवन नै त्याग गरी राजपात, परिवार तथा राजकीय सुविधाहरू त्यागी, श्रमणको तपस्वीजीवन अपनाए ।

त्यो समस्या हो दुःख- व्यापक दुःख जसले सारा संसारलाई अनवरत सताइरहेको छ, जन्मदेखि मृत्युपर्यन्त पनि जसले कसैलाई छोड्दैन । मरेर पनि जसबाट मुक्ति मिल्दैन ।

परम्परागत सम्पूर्ण पूर्वाग्रहहरूलाई त्यागेर, अत्यन्त तीक्ष्ण बुद्धियुक्त तर्क प्रवीण सिद्धार्थ कुमार पूर्णरूपले पूर्वाग्रहरहित भई खुला दिल तथा दिमाग लिएर सबै प्रकारका वैज्ञानिक अभिवृत्तिहरूले शतप्रतिशत भरिपूर्ण भएर, एउटा कुशल वैज्ञानिकले जस्तै आफ्नो सम्पूर्ण समय र शक्ति, लोकहित र सुखको लागि, दुःखरूपी समस्याको समाधान निकाल्न उपयोग गरे ।

समाधान गर्नुपर्ने प्रश्नहरू थिए :-

- क) दुःख के हो ?
- ख) दुःखको कारण के हो ?
- ग) दुःखको निरोध कसरी हुन्छ ?
- घ) दुःख निरोधको मार्ग के हो ?

प्रत्येक समस्याको समाधान खोज्न भगवान् बुद्धले वैज्ञानिकविधि अपनाउनुभयो । प्रत्येक समस्याको समाधान गर्नुभयो । दुःख मनसित सम्बन्धित समस्या भएकाले आफ्ना प्रमेयहरूको प्रयोगको लागि आफ्नै मनलाई प्रयोगशाला बनाउनुभयो । अनेक प्रकारले परिक्षण गरी उपरोक्त प्रश्नहरूको ठीक समाधान गरी सम्यक् दृष्टिद्वारा सत्यज्ञान हासिल गरेपछि उहाँले दावा गर्नुभयो- "मैले जानैँ । मैले ज्ञान भेट्टाएँ । मेरो विमुक्ति अबल हो । यो अन्तिम जन्म हो, पुनः आवागमन रहने छैन ।" भगवान् बुद्धले आफैँ सम्पूर्ण दुःखबाट मुक्त भएको अनुभव गर्नुभयो । वहाँ अर्हत् सम्यक्

सम्बुद्ध हुनुभयो ।

भगवान् बुद्धद्वारा उपदेशित चतुरार्यसत्य वैज्ञानिकताले भरिएको छ । दुःखरूपी समस्याको समाधानको लागि उक्त देशना सदैव सत्य रहनेछ । भगवान् बुद्धले विशुद्ध वैज्ञानिक विश्लेषण गरी संसारका तीन लक्षण- अनित्य, दुःख तथा अनात्मको व्याख्या गर्नुभयो । कार्य-कारणको अटूट श्रृंखलावद्ध परिवर्तनहरूको कारण यहाँ पलभरको लागि पनि नित्य केही छैन । यस प्रकारको परिवर्तनको अनादि अनन्त लहरहरूमा न आफू भन्ने केही छ न आफ्नो भन्ने नै छ । अविद्याको कारण प्राणीहरू आफू र आफ्नो दुःखाग्निमा भुलेर जलिरहन्छन् । अष्टांगिक मार्गको अनुशीलनद्वारा सम्यक् संकल्प र सम्यक् दृष्टि प्राप्त गरी मात्र यस दुःखाग्निलाई शान्त गर्न सकिन्छ- यस सत्यलाई भगवान् बुद्धले संसारमा पहिलोपल्ट प्रकाश पार्नुभयो ।

मानव शरीरमा ९ वटा प्रणालीहरू मिली परस्पर सम्बन्धित भई काम गरिरहँदा जीवनका लक्षणहरू देखापर्ने र ती प्रणालीहरू मध्ये एक वा एकभन्दा बढीमा त्रुटि हुनगर्ने अन्ततः र सबै प्रणालीहरू निस्कृय हुनगर्ने मृत्यु हुने स्वभावधर्मलाई अचेल वैज्ञानिकहरूले व्याख्या गर्छन् । आजभन्दा २६०० वर्षअगाडि नै भगवान् बुद्धले पंचस्कन्ध भनी मानव शरीरमा पाँचस्कन्धहरू (भय, वेदना, संज्ञा, संस्कार र विज्ञान) बाहेक अरु आफू र आफ्नो भन्ने केही नभएको तथ्यलाई स्पष्ट गर्नुभएको छ । यसकारण पनि बुद्धधर्ममा वैज्ञानिकता भएको स्पष्ट हुन्छ ।

विज्ञान जस्तै बुद्धधर्म पनि वास्तविकता, यथार्थता, प्रयोगद्वारा लौ आऊ, आफैँ हेर भनी छर्लङ्ग देखाउन सकिने गुणहरूयुक्त छ- यसमा श्रद्धा र विश्वासले सत्य मान्ने कुरै उठ्दैन । भगवान् बुद्धले, कसको कुरा मान्ने कसको कुरा नमान्ने भनी अन्धौलमा परेका कालामहरूलाई उपदेश दिँदै भन्नुहुन्छ- "कालामहरू हो ! आफूभन्दा ठूलोले भनेको भनेर वा जगद्गुरु कहलिएकाहरूले भनेको भनेर वा शास्त्रमा लेखिएको छ भनेर परम्परागत चलिआएको भनी वा बडो रात्ररी भनेको भनेर वा वक्ताको अनुहार हेरेर विश्वास नगर । तर जब तिमीहरू आफैँ जानिलिन्छौ, कि यो धर्म अकुशल छ, सदोष छ, अहित गर्छ, दुःख दिन्छ, तब

कालामहरू हो त्यसलाई छोडिदिनु । जब तिमीहरू आफै अनुभवबाट यो धर्म कुशल छ, निर्दोष छ, ग्रहण गर्दा हितसुख हुन्छ, तब त्यसलाई प्राप्त गरी विचरण गर ।” भगवान् बुद्धको उपरोक्त उपदेशबाट बुद्धधर्म भित्रको वैज्ञानिकतालाई भल्काउँछ । “लौ आएर आफैले हेर, अहिलेको अहिले नै कस्तो फल प्राप्त हुन्छ” भनी जाँचेर हेर्नसक्ने खालको छ, जस्तै वैज्ञानिक सत्यलाई प्रत्यक्ष प्रदर्शन गर्न सकिन्छ, श्रद्धा र विश्वासको कुरै उठ्दैन ।

धेरैजसो धर्महरूमा अवैज्ञानिकताको मूल कारण नै ती धर्महरूमा एउटा यस्तो अद्वितीय, चमत्कारिक बुद्धिभन्दा परको सर्वज्ञ, सर्वव्यापी, सर्वशक्तिवान तत्त्वको कल्पना गरिन्छ, जुन तत्त्वको प्रभावले सबै प्रकारको समस्या समाधान हुनसक्छ, जुन तत्त्वलाई प्रयोगात्मक कसीमा कसन् सम्भव नै छैन, जुन तत्त्वलाई मान्नु केवल श्रद्धा र विश्वासको कुरो हुन्छ । भनिन्छ श्रद्धा-विश्वासले मात्र योगीहरू त्यस तत्त्वलाई देख्न सक्छन् ।

श्रद्धा र विश्वास वास्तवमा सम्पूर्ण अन्धविश्वासहरूको जडमा हुन्छ र सम्पूर्ण मिथ्या दृष्टिको जननी हो । भूत, प्रेत, पिशाच आदि प्रकृतिभन्दा परका पराप्राकृतिक तत्त्वहरूलाई श्रद्धा र विश्वासले नै टिकाइराखेको हुन्छ । पराप्राकृतिक तत्त्वहरूसित सम्बन्धित अन्धविश्वासहरू र मिथ्यादृष्टिहरू यतिका छन् कि बयान गरेर साध्यै छैन ।

3. बुद्धधर्ममा अवैज्ञानिकता :

बुद्धको समयमा पनि वैदिक कालको अवशेषको रूपमा चलिआएका केही अवैज्ञानिक अवधारणाहरू प्रचलनमा थिए- जस्तै: पुनर्जन्म र अनेक प्रजातिहरूमा जन्म लिनु र अन्तकालसम्म जन्म-मरणको चक्करमा फस्नु, स्वर्ग र नरकका अवधारणाहरू, अनेक लोक र भुवनहरू, ब्रह्मादि देवीदेवता ईन्द्र, वरुण, यक्ष, किन्नर इत्यादि ।

पुनर्जन्मको अवधारणाको बलियो सम्बन्ध 'आत्मा' तत्त्वसित छ, जुन तत्त्वले शरीरलाई प्राण दिन्छ भनी विश्वास गरिन्छ । मान्छे मर्नलाग्दा मर्नेबेला शरीरबाट केही सारयुक्त चित्त प्रवाहित भएर, अर्को नयाँ जन्मन लागेको शरीरमा टाँसिन जान्छ भन्ने तथ्यलाई बुद्धधर्ममा पनि विश्वास गरिन्छ । मान्छे आफ्नो कर्मअनुसार अन्य प्रजातिहरूमा जन्म लिनजान्छ जस्तै हाँस, कुखुरा,

स्याल, भ्यागुतो, कुकुर इत्यादि । अचेल जीव विज्ञानले स्पष्ट गरिसकेको छ कि यसरी जन्म हुनु सम्भव छैन । यद्यपि मरेर जाने मान्छेको, पछि जन्मने मान्छेहरूसँग, केही समानता भने अवश्य हुन्छ ।

असाधारण चमत्कारिक ऋद्धि/सिद्धिहरू जस्तै शरीरबाट आगो र पानीको धारा बहनु, एउटा ठाउँमा अल्पेर अर्को ठाउँमा प्रकट हुनु हावामा उड्नु, आदि वैज्ञानिक दृष्टिकोणमा असंभव मानिन्छन् ।

बुद्ध र बुद्धपछि त्रिपिटक लिपिवद्ध भएको समयसम्म पनि बुद्धधर्ममा एकाधवटा वैदिक अवशेषको रूपमा आएका अवैज्ञानिक अवधारणाहरू बाहेक अधिकांश बुद्धधर्म वैज्ञानिकता पूर्ण नै पाइन्छ । तर पछिका समयहरूमा क्रमशः बौद्ध पण्डितहरूले विभिन्न कारण वा प्रलोभनवश अनेकन अवैज्ञानिकता युक्त कथा कहानीहरू जोड्दै गए । पछिका समयहरूमा बुद्धधर्मलाई समयानुकूल लोकप्रिय र आकर्षक बनाउन, जटिलताहरू थपिँदै गए । यस थपिएका जटिलतासँगै बुद्धधर्म संकेतहरूमा आधारित धर्म बन्न गयो । वैज्ञानिकता हराउँदै गए, मानिसहरू परम्परागत संस्कारहरूमा तथा पूजाआजामा भुल्न थाले । अर्हत्वप्राप्ति असंभव प्रायः हुनगयो । तन्त्रमन्त्रहरूसँगै चमत्कारिक ऋद्धि प्रदर्शनको होडबाजी चल्यो । बुद्धको पालोको दुःखबाट मुक्तिको सरल वैज्ञानिक मार्ग ओभेलमा पर्नगयो । बुद्धधर्मलाई सांसारिक दुःखबाट तार्न प्रयोग गरिने परम्परागत कर्मकाण्डको रूपमा देखिन थाल्यो ।

अतीवश्रद्धा र विश्वासको कारण अवतारवादले बुद्धधर्ममा पनि स्थान पाउन थाल्यो- यो पनि धार्मिक विचलन र विकृतिको मुहानजस्तै बन्नपुग्यो । जहाँ अति श्रद्धा र विश्वास घुस्छ, त्यहाँ वैज्ञानिकता लोप हुन्छ ।

हाल सालै दक्षिण एसियाका केही देशहरूमा प्रत्येक मान्छेमा बुद्धत्व छ भन्ने धारणा प्रवल रूपमा चल्नुका साथै 'बुद्ध हूँ' भनी घोषणा गर्दै हिँड्ने व्यक्तिहरूलगायत 'तुरुन्त सम्बोधि' (instant enlightenment) को पनि प्रचार चलिरहेको छ जसले अचेलका व्यस्त बौद्धिक व्यक्तिहरूमा बलियो पकड राखेको छ । यिनीहरू सबै बुद्धधर्ममा आएका विकृति र विचलनले गर्दा वैज्ञानिकता पूर्ण बुद्धकालीन बुद्धधर्म लोप प्राय हुन लागिरहेको भान हुन्छ । ♦

भगवान बुद्धको पवित्र जन्मस्थल लुम्बिनी

✍ तिलकमान गुभाजु

राष्ट्रपति डा. रामवरण यादवले सन् २०१२, जनवरी १४ मा लुम्बिनीमा आयोजित एक विशेष समारोहमा लुम्बिनी भ्रमण वर्ष-२०१२ को विधिवत् उद्घाटन गर्नुभएपछि लुम्बिनी चर्चाको शिखरमा छ। त्यसअघि सन् २०१२, अक्टोबर ३० मा सरकारले सन् २०१२ लाई लुम्बिनी भ्रमण वर्ष मनाउने निर्णय गरेको थियो भने त्यो निर्णय अनुसार सन् २०१२ डिसेम्बर १ मा लुम्बिनीमा नै आयोजित एक कार्यक्रममा प्रधानमन्त्री डा. बाबुराम भट्टराईले लुम्बिनी भ्रमण वर्षको घोषणा गर्नुभएको थियो ।

अहिले मानिसहरूको ध्यान लुम्बिनीमा केन्द्रित भएको छ। लुम्बिनी शाक्यमुनि बुद्धको जन्मस्थल हो । लुम्बिनी नेपालको रूपन्देही जिल्लामा पर्दछ। लुम्बिनीको धेरै विशेषताहरू छन् । यसले धार्मिक, सांस्कृतिक, ऐतिहासिक, पुरातात्विक एवम् पर्यटकीय महत्त्व बोकेको छ। यहाँ सिद्धार्थ जन्म स्मारकको रूपमा रहेको पवित्र मायादेवीको मन्दिर छ । जसको दर्शन मात्रले पनि अपार शान्तिको अनुभूति हुन्छ । यहाँ सिद्धार्थ जन्मनासाथ उनले पाइला टेकेको पाइतलाको चिन्ह भएको ढुङ्गा (Marker stone) छ। जसको अध्ययन अवलोकनबाट भगवान बुद्धको ऐतिहासिक एवम् धार्मिक महत्त्वको अवबोध हुन्छ ।

तिनीहरूका अतिरिक्त, यहाँ धार्मिक, ऐतिहासिक एवम् पुरातात्विक महत्त्वका दर्शनीय धरोहरहरू यत्रतत्र फैलिएर रहेका छन् । तिनीहरूले त्यसबेला लुम्बिनीको महत्त्व र महिमा के कस्तो थियो भन्ने बताइरहेका छन्। लुम्बिनीमा अफ अर्को एक महत्त्वपूर्ण कुरा छ, त्यो हो- अशोक स्तम्भ। भारतका सम्राट अशोकले आजभन्दा २३०० वर्ष पहिले लुम्बिनीको दर्शन अवलोकन गरी शाक्यमुनि भगवान् बुद्ध यही लुम्बिनीमा जन्मेका हुन्, यो कुरा सदासर्वदा चिरस्थायी होस् र आफ्नो कीर्ति पनि रहिरहोस् भनेर ढुङ्गाको स्तम्भ गाडेका थिए। जुन

आजपनि जस्ताको तस्तै छ। त्यसलाई आजभोलि अशोक स्तम्भ भन्ने गरिएको छ। त्यस स्तम्भमा "शाक्यमुनि भगवान बुद्ध यही लुम्बिनीमा जन्मेका हुन्" भनी प्राचीन ब्राह्ममी लिपिमा प्रष्टसाथ कुँदिएको छ। ब्राह्ममी लिपिको लिखत भएको यो अशोक स्तम्भ शाक्यमुनि भगवान् बुद्ध लुम्बिनीमा जन्मेका हुन् भन्ने अकाट्य प्रमाण हो ।

नेपालको सन्दर्भमा अशोक स्तम्भको धेरै महत्त्व र विशेषताहरू छन् । शिलापत्रहरूको तुलना गर्दा नेपालमा पाइएका शिलापत्रहरूमा अशोक स्तम्भ सबभन्दा पुरानो र ठूलो मानिन्छ । यो स्तम्भ २३०० वर्ष पुरानो हो भने यसको उचाई करिब ३१ फिट छ । अर्को कुरा, देशमा पाइएका शिला लेखहरू च्याटो ढुङ्गामा रहेका छन् भने अशोक स्तम्भ डोलो आकारमा रहेको छ । यसमा अंकित ब्राह्ममी लिपि पनि सर्वथा प्राचीन लिपि मानिन्छ। यी सबैका आधारमा भन्न सकिन्छ कि अशोक स्तम्भ नेपालको एक महत्त्वपूर्ण एवम् ठूलो निधि हो ।

लुम्बिनीमा विद्यमान धरोहरहरूको उल्लेख गर्दा यहाँ भएको पवित्र एवम् महत्त्वपूर्ण पोखरीको चर्चा गर्नु नितान्त आवश्यक हुन्छ । अशोक स्तम्भको

दक्षिणमा रहेको यो पुष्करिणी बौद्धकालीन हो । त्यसैबेला मायादेवीले सिद्धार्थ गौतमलाई जन्मदिनुभन्दा पहिले यसमा स्नान गर्नु भएको थियो । सिद्धार्थ जन्मेपछि उनलाई पनि यही नुहाएर सफा र परिशुद्ध पारिएको थियो । पोखरीमा तातो र चिसो पानी आउँछ भन्ने जन विश्वास रहेको छ ।

धेरै महत्त्वपूर्ण धरोहरहरू विद्यमान रहेको लुम्बिनी नेपालको गौरव हो। विश्व शान्तिको मुहान हो । विश्वका बौद्धहरू र शान्तिप्रेमी व्यक्तिहरू जीवनमा एक पटक पवित्र लुम्बिनीको दर्शन अवलोकन गरी आफ्नो जीवन सार्थक पार्न चाहन्छन् । त्यसैले यो विश्व पर्यटन केन्द्र पनि हो । यसलाई राष्ट्रीय प्रयोग र परिचालन गर्न सके देशको दरिलो आम्दानीको श्रोत पनि हुनसक्दछ । यस्तो महत्त्व बोकेको लुम्बिनी सन् १९९७ देखि विश्वसम्पदा सूचीमा समेत सूचिकृत छ ।

लुम्बिनीको अहिले मात्र होइन, प्राचीनकालमा पनि ठूलो ख्याति थियो । राजा शुद्धोधनको पालामा लुम्बिनी ज्यादै राम्रो उपवनको रूपमा रहेको थियो । मानिसहरू टाढा-टाढाबाट पनि वन विहारका लागि यहाँ आउँथे। बौद्ध शास्त्रमा लुम्बिनीको सुन्दरता र मनमोहकताको धेरै वर्णन गरिएको छ । त्यसबेलाको भाषामा लुम्बिनी एक सौन्दर्यबोधक शब्द हो। कपिलबस्तुको राज परिवारका महिलाको नाम पनि लुम्बिनी भएको हामी पाउँछौं । यसको मनमोहकतामा मुग्ध भएर कपिलवस्तु राज्यकी रानी महामायादेवी आफ्नो माइती घर जाने क्रममा लुम्बिनीमा विश्राम गरेकी थिइन् । त्यही बेला उनले सिद्धार्थलाई जन्म दिएकी हुन् ।

राजाको छोरा सिद्धार्थको जन्म लुम्बिनीमा भएपछि यसको महत्त्व अरु बढ्यो । मानिसहरू यताउता गर्दा राजाको छोरा यहाँ जन्मेका हुन् भनी निर्दिष्ट स्थान देखाउने गर्दथे । सिद्धार्थलाई जन्म दिएको सातै दिनमा महामायादेवीको देहावसान भएपछि लुम्बिनी, सिद्धार्थ र महामायादेवीको साथै चर्चा हुन थाल्यो ।

२९ वर्षपछि राजकुमार सिद्धार्थले महाभिनिष्क्रमण गरेर गएपछि सो ठाउँको चर्चा अरु बढ्यो । मानिसहरूले प्रकृतिको काखमा जन्मेका युवराज प्रकृतिकै काखमा गएको चर्चा गर्दथे । कतिपयले सिद्धार्थको भविष्य र सो ठाउँको महत्त्वका सम्बन्धमा अडकलबाजी र भविष्यवाणी पनि गरेका थिए । सिद्धार्थ गौतमले महाभिनिष्क्रमण गरेको ६ वर्षपछि जब उनले बुद्धत्व प्राप्त गरे, तब वास्तवमा नै सो ठाउँको महत्त्व अरु बढ्यो ।

यस किसिमले लुम्बिनीको इतिहास खोतल्दै जाँदा एकपछि अर्को घटनाले यसको महत्त्व बढाउँदै लगेको टड्कारो देखिन्छ । लुम्बिनीको महत्त्वमाथि फेरि त्यसबेला अर्को महत्त्व थप भयो, जब भगवान बुद्ध आफैले आफ्नो जीवनका महत्त्वपूर्ण घटनासँग सम्बन्धित संवेजनीय स्थलहरू जन्म स्थल लुम्बिनी, बुद्धत्व प्राप्त गरेको ठाउँ बोधगया, आफूले पहिलो पटक धर्मचक्र प्रवर्तन गरेको ठाउँ सारनाथ र महापरिनिर्वाण स्थल कुशीनगरको महत्त्व रहिरहने कुरा बताए । ती स्थलहरूमध्ये पनि उनले सबभन्दा पहिले लुम्बिनीको नाम लिएकाले लुम्बिनीको महत्त्व सर्वाधिक रहेको हो ।

भगवान बुद्धकै मुखबाट त्यो उद्घोष भएपछि लुम्बिनी धार्मिक दृष्टिले पनि महत्त्वपूर्ण हुन गयो । उनले त्यसो भनेको थाहा पाउनासाथ मानिसहरूले उनकै जीवनकालमा त्यो निर्दिष्ट स्थानको दर्शन अवलोकन गर्न थाले । उनका अनुयायीहरूले

उनले जन्मनासाथ पाइला टेकेको ढुङ्गामा फूल चढाएर पूजा गर्न थाले । सो ठाउँ प्रष्ट देखियोस् र पूजा गर्न सजिलो होस् भनेर इट्टाको वेदिका (च्याम्बर) बनाएर त्यसको माथि त्यो महत्त्वपूर्ण ढुङ्गा राखे ।

मानिसहरू आउन थालेपछि बस्ती पनि बस्यो र उनका अनुयायीहरू विहार आदि बनाएर बस्न थाले। त्यस्तैमा भगवान बुद्धको महापरिनिर्वाण भएको २५० वर्षपछि भारतका सम्राट अशोक आफ्ना गुरु भिक्षु उपगुप्तका साथ लुम्बिनीको दर्शन गर्न आए । सो ठाउँमा आइपुगेपछि गुरु उपगुप्तले सबैले पूजा दर्शन गर्ने गरेको वेदिका देखाएर यही ठाउँमा भगवान बुद्ध जन्मेका हुन् भनी उनले हात पसारेर औंलाले देखाएका थिए । त्यसैको आधारमा बौद्ध सम्राट अशोकले पूजाआजा गरेर अपार शान्तिको अनुभूत गरे र स्तम्भ गाडे ।

बौद्ध सम्राट अशोक आफ्ना राज्याभिषेकको २० औं वर्षमा लुम्बिनी आएका थिए । उनले पूजा गर्नका लागि पहिले बनाइएको वेदिकाको संरक्षणका लागि त्यसलाई गर्भगृहमा पारेर चैत्यनिर्माण गरे । लुम्बिनीको धार्मिक ऐतिहासिक महत्त्वलाई मनन गरेर तथा आफ्नो तीर्थ यात्रालाई अविष्मरणीय पार्न उनले करिब ३९ फिट अग्लो डोलो ढुङ्गाको स्तम्भ गाडे । जसको चर्चा पहिले गरिसकिएको छ ।

लुम्बिनीको ख्याति त्यसपछि टाढा-टाढासम्म फैलियो । टाढा-टाढाबाट पनि बौद्ध अनुयायीहरू समूह-समूह गरी आउन थाले र केही न केही बनाउन थाले । त्यो क्रम मौर्यकाल, शुङ्गकाल, कुषाणकाल र गुप्तकालसम्म जारी रह्यो । त्यसबेलाका बौद्ध राजाहरूले अशोकले निर्माण गरेको वेदिकालाई पनि संरक्षणका लागि गर्भगृहमा राखी पटक-पटक चैत्य बनाइएका थिए । जुन कुरा मायादेवी मन्दिरको जीर्णोद्धार गर्ने बेलामा प्रष्ट देखिएको थियो । अहिले ती सबै कुराहरू मायादेवी मन्दिरभित्र देख्न सकिने गरी राखिएका छन् ।

त्यसबेला मात्र होइन त्यसपछि पनि बौद्ध तीर्थस्थलको दर्शन अवलोकन गर्नेहरू आइरहन्थे । उनीहरू मध्ये पाँचौं शताब्दीका फाहियान र सातौं शताब्दीका हुयन साङ विशेष चर्चित छन् । तीमध्ये पनि हुयन साङको यात्रा वर्णनले लुम्बिनीको बारेमा विस्तृत जानकारी दिएको छ । कर्णाली क्षेत्रका राजा रिपु मल्लले सन् १३१२ मा लुम्बिनी पुगेर अशोक स्तम्भमा आफ्नो नामसमेत लेखेका छन् ।

त्यसपछि भने लुम्बिनी विस्मृतिको गर्भमा धकेलियो र विरानो जंगलमा परिणत भयो। लुम्बिनीको इतिहासमा त्यो

अवधि ठूलो दुर्दिनको रह्यो । चार पाँच सय वर्ष लुम्बिनीको नाम निशाना हरायो । लुम्बिनी कहाँ छ भन्ने पनि यकिन भएन । सम्राट अशोकले गाडेको त्यति अग्लो स्तम्भ पनि नचिनिने र नदेखिने गरी पुरियो । १८९६ डिसेम्बर १ का दिन पाल्पाका बडा हाकिम खड्ग शसेर र जर्मनी पुरातत्त्ववेत्ता डा. फुहररले अशोक स्तम्भ फेला पारेका हुन् ।

नेपालमा स्थविरवादी भिक्षुहरूको पुनर्जागरणकालमा भिक्षु धम्मालोक केही गर्छु भनेर लुम्बिनीमा गएर बस्नुभएको थियो । त्यसबेला त्यहाँ घनाजंगल थियो र त्यो डाँकाहरू लुक्ने ठाउँमा भएको थियो । त्यस्तो ठाउँमा भिक्षुहरू अनिरुद्ध र पछि विमलानन्द लामो समय त्यहाँ बस्नुभयो र उहाँहरूको त्याग र तपस्यापछि केही सुधार आएको थियो । उहाँहरूको प्रयासपछि त्यहाँ प्रहरी चौकी, खानेपानीको व्यवस्था, विहार निर्माण, पाहुना घर, सानो स्कूल स्थापना भए ।

त्यसबेला कछुवा गतिमा सुधार हुँदै आएको लुम्बिनीमा सन् १९७६ मा संयुक्त राष्ट्र संघका महासचिव उत्थान्त आउनुभएपछि लुम्बिनीको कायापलट भयो । जापानको ख्याति प्राप्त इन्जिनियर प्रो. केञ्जो टाँगेले १९७८ मा तयार गरेको गुरु योजना अनुसार अहिले लुम्बिनीको विकास भइरहेको छ । संयुक्त राष्ट्र संघ यसमा प्रत्यक्ष संलग्न छ भन्न पाउनु गौरवको विषय हो । अहिले विभिन्न देशहरू र संघ संस्थाहरूले आ-आफ्नो शैलीमा विहार, गुम्बालगायतका बौद्ध स्मारकहरू निर्माण गरेका छन् । आज लुम्बिनी आधुनिक एक महत्त्वपूर्ण दर्शनीयस्थल पनि भएको छ ।

लुम्बिनीमा नेपाल भ्रमण वर्ष सन् १९९८ मा पहिलो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन भएको थियो भने त्यसको चार वर्षपछि २००२ मा दोश्रो विश्व बौद्ध शिखर सम्मेलन भएको थियो । ती सम्मेलनहरूले विश्वका बौद्धहरूको र शान्तिकर्मीहरूको ध्यान रात्ररी आकर्षित गरेका थिए ।

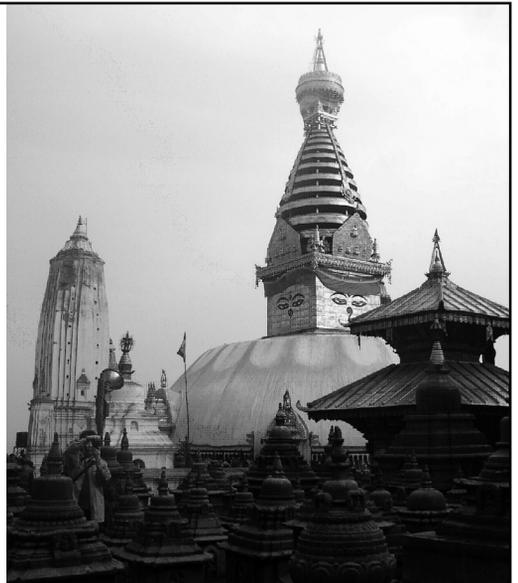
शिखर सम्मेलनले धेरैको ध्यान आकर्षित गरेको मात्र होइन, त्यसलाई के कसरी विकास गरी लग्ने भन्ने समेत चिन्तन मनन भएको थियो । कसैले लुम्बिनीलाई मुसलमानहरूको मक्कामदिना जस्तै बनाउने परिकल्पना गरेका छन् भने केहिले जेरुसेलम र भेटिकनसिटीको नाम लिदैछन् । कसैले फेरि विश्व पर्यटन केन्द्र बनाएर डलर कमाउने सपना पनि देखेका छन् । कर्ण शाक्यले त्यसैबेला कार्यपत्र प्रस्तुत गरी शान्ति शहर बनाउनुपर्ने विचार व्यक्त गरेका थिए । मुख्यकुरा के हो भने जसले जे गरे पनि जे भने पनि लुम्बिनीको शान्ति र धार्मिकपनमा ह्रास आउने काम कसैले पनि नगरोस् । हामी यसमा खबरदारी गर्न चाहान्छौं ।

अन्तमा यो लुम्बिनी भ्रमण वर्षको अवधिमा कमसेकम एकपटक लुम्बिनी पुगेर नेपाल र नेपालीको शान र गौरव, परिचय र धार्मिक स्थलका रूपमा रहेका स्थलको दर्शन अवलोकन गर्नु र त्यहाँ भएका काम कुराहरूको यथार्थ अवबोध गर्नु हामी सबैको कर्तव्य हो । यो महत्त्वपूर्ण अवसर पनि हो र एक ठूलो पुण्य कार्य पनि हो । यो अवसरको उपयोग गर्नु हाम्रो आजको आवश्यकता पनि हो । ♦

**बुद्धको जन्म, सम्बोधिलाभ तथा
महापरिनिर्वाण भएको
त्रि-संयोग दिवस २५५६ औं बुद्ध पूर्णिमाको
उपलक्ष्यमा हार्दिक शुभकामना ।**

**स्वयम्भू व्यवस्थापन तथा
संरक्षण समिति**

स्वयम्भू, काठमाडौं, फोन : ४२७७२३६

२५५६ औं बुद्ध पूर्णिमाको शुभ अवसरमा सम्पूर्ण
ग्राहकहरूमा हार्दिक मंगलमय शुभकामना ।

जंग बहादुर महर्जन
प्रोप्राइटर

नेपाल जंगज ग्लास सप्लायर्स

Nepal Janga's Glass Suppliers

बलम्बु, काठमाडौं, नेपाल

फोन: ०१-४३१५६१७

मोबाइल : ९८५१११४५६१, ९८४१४७४६२०

यहाँ विभिन्न साइज र कलरका ग्लासहरु पाईन्छ ।

आत्मा नमाने पनि पुनर्जन्म विश्वास

लोकबहादुर शाक्य

अरुले भन्ने वित्तिकै पछि-पछि लाग्नु हुँदैन । एकपल्ट विचार गरेर मात्र पाइला चाल्नुपर्ने यथार्थ कुरो बुझ्नुपर्नो । आकाशलाई धातु भन्दैन त्यो त अवकाश हो । केही नभएको स्थानलाई आकाश भनेको सिवाय कुनै पदार्थलाई भनेको होईन । परमाणु धातुको धार बल्दै समाप्त भई गइरहेकोलाई एउटा बत्तीभै देखिरहेको हो । त्यो स्थिरले बलिरहेको एउटा मात्र बत्ती होइन, धार चलिरहेको मात्र हो । हिमालबाट हिउँ पगलेर बगिरहेको पानीलाई नदी भनियो । त्यही नदी पुशपति पुग्दा आर्यघाट भनियो । त्यहाँ भन्दा तलको पानीलाई बागमती भनियो । आर्यघाटमा नुहाउने भनियो तर नुहाउँदा पानीले नुहायो । पानीलाई घाट भनिएको हो कि ठाउँलाई ? बुझ्नु पर्नो । त्यस ठाउँमा नपुगुञ्जेल पानीको नाम अर्कै छ । यहाँ भन्दा तल पुग्नासाथ अर्कै नाम हुन्छ । आर्यघाटमा रहेको पानी त्यहाँ रहिरहेको छैन, बहेर नै जान्छ । त्यसैगरी बत्तीको तेजमा परूञ्जेल बत्ती भनियो । पछि कालो भएर जाँदा त्यसलाई धुँवा भनियो । त्यसरी नै चेतनाको धार एउटा पनि आत्मा होइन । शरीरमा अखण्ड स्पर्शको धारले फिल्ला निस्केको भै स्पर्श पिच्छे विज्ञान उत्पन्न हुँदै समाप्त हुँदै गएको हो । त्यस्तो हेतुद्वारा उत्पन्न हुँदै समाप्त भएको चेतन सिवाय आत्मा होइन ।

नाम रूप दुबै परिवर्तनशील छ । नाम भनेको चेतन हो भने रूप भनेको शरीर वा चेतनको हेतु हो । शरीर परिवर्तन भएन भने आमाको गर्भदेखि निस्कँदा जस्तो भएको हो त्यस्तै हुनुपर्ने हो ठूलो नहुनु पर्ने हो । दुई तीन वर्ष भयो कि अनुहार चिन्न नसक्ने गरी ठूलो हुने पनि परिवर्तन भएरै हो । आहारद्वारा नयाँ रगत, मासु बन्दछ, पुरानो जति केश, रौं, आँशु, सिंघान, कफ, पसिना आदि अनेक प्रकारले बाहिर निस्केर परिवर्तन भएर गएको छ । जन्म भएदेखि दिन गन्ति गरेको धागोमा माला उनेर, दिन महिना वर्षको माला उनेर, शरीररूपी स्थानमा रगत मासुको परिवर्तन भई गइरहेकोले बच्चा, तन्नेरी, वृद्धा भएर आयु समाप्त भएर मरेर जान्छ ।

देहावसान भएर फेरि पुनर्जन्म हुन्छ । त्यहाँबाट पनि माथि उल्लेख भए बमोजिम परिवर्तन भएर जाने स्वभाव धर्म हो । त्यसरी नै कर्म, चित्त, आहार ऋतुको मूलमा चक्षु आदि इन्द्रिय र रूपादि विषयको स्पर्श भएकोले हो । मादल (बाजा) बजाउँदा बजाएपिच्छे शब्दहरू आएजस्तो स्पर्श गरेपिच्छे अनुभवी (चेतन) उत्पन्न भएर अखण्ड भएकोले एउटै जस्तो मात्र देखिएको हो । तसर्थ नामरूप दुबै नै परिवर्तनशील हो, आत्मा होइन ।

अर्को एउटा उपमा अनुसार धूप बालेर हातमा पत्रेर फन्-फन् घुमायो भने त्यो एउटा धूपको आगो चक्का जस्तो देखिन्छ । तर साँच्चै आगोको चक्का होइन । त्यसरी नै नामरूप पनि अखण्ड चलिरहेकोले एउटै जस्तो देखिएर आत्मा भन्ने भाव कल्पना गरिएको मात्र हो, यथार्थ होइन । हेतुद्वारा उत्पन्न भएको सबै भौतिक वा अध्यात्म पदार्थ कुनै पनि नित्य हुने होइन । त्यस्तो हेतुप्रत्यय र अनित्य पदार्थलाई आत्मा भन्न सुहाउँदैन । आत्मा भनी विश्वास गर्नु केवल अज्ञानताको चिन्ह मात्र हो । यसरी अन्धविश्वास गर्नेहरू संसारबाट मुक्त हुन सक्दैनन् । हेतुको नाम निशाना नै नुहने गरी निरोध गर्न सकियो भने मात्र जन्म मरणको चक्रबाट मुक्त भएर निर्वाण पद प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

हिजोका दिनहरूमा अरुको भरपर्नु पर्थ्यो अब त म आफै NBL ATM बाट पैसा किट्कन सक्छु ।

धर्मपथ, काठमाण्डौ पोस्ट बक्स ३६ काठमाण्डौ
फोन नं. ९७७-१-४२४७३११
ईमेल card@nbl.com.np
वेबसाइट www.nepalbank.com.np

NEPAL BANK LIMITED
SINCE 1937 AD
नेपालको पहिलो बैंक

शरीरभित्र रहेर कुरा गर्नेलाई आत्मा भन्ने पनि छ । कुरा गर्ने मात्र आत्मा होइन, किनभने जन्म भएदेखि सत्संगत नभएको ठाउँमा पालन पोषण गरेर केहीपनि नसिकाएमा त्यो बच्चाले कुरा गर्न सक्दैन । कुरा गर्न पनि वाकशक्ति आवश्यक छ । चित्त तत्त्व, वाक् तत्त्व र बुद्धि तत्त्व बोल्न सक्ने तत्त्व हो । चित्त तत्त्व भनेको हृदय हो । वाक् तत्त्व भनेको कण्ठस्थान, तालुस्थान, मूर्धन्यस्थान, दन्त्यस्थान, ओष्ठस्थान, अन्तस्थान, नाशिका स्थान भनी ७ स्थान (तत्त्व) छन् । यी ७ तत्त्वहरू वाक्य बोल्न सक्ने तत्त्व हुन् । बुद्धितत्त्व भनेको गिदि हो । जम्मा आठ वटा भयो । त्यही आठवटा तत्त्व भएर नै कुरा गर्न सकिन्छ । बच्चामा ती तत्त्व भएतापनि कसैले पनि कुरा सिकाइ दिएन भने उसले कुरा गर्न सक्दैन उसमा पनि आत्मा नभएको ठहरियो । लोकले भनेको शब्द ग्रहण गरेर कुरा गर्न सकेको हो । चित्तले इच्छा गर्दछ बुद्धिले वाक्य बनाउँछ, वचनले प्रयोग गर्दछ । यहाँ पनि बोल्ने आत्मा छैन ।

जिन्दगी मात्र होइन यावत नामरूप क्षण-क्षणमा अदली-बदली भैरहन्छ । माथिको उदाहरणबाट यस कुरा सजिलै बुझ्न सकिन्छ । तर धेरैजसो धर्ममा लाग्नेहरूले यथार्थ कुरा नबुझेकोले आत्मा मानिरहेको देखिन्छ । बुद्धधर्म अनित्य अनात्मवाद भएकोले सबै कामकुरो वैज्ञानिक आधार अनुसार भैरहेको स्पष्ट बोध गर्नुपर्ने भयो । यहाँ यस कुरा बुझ्न आवश्यक छ कि मानव सर्वश्रेष्ठ प्राणी भनिराखेको छ । जन्म हुनासाथ सर्वश्रेष्ठ हुने होइन । सर्वश्रेष्ठ हुन भौतिक र आध्यात्मिक भावना नभै हुँदैन । यसको निम्ति विवेक बुद्धि प्रयोग गर्न सक्नु पर्दछ । सत्संगत नभैकन मानवको मौलिक ज्ञानबुद्धि हासिल गर्न सक्दैन । मानिस जन्मने वित्तिकै आमा पहिलो सेविका र गुरु भएको स्पष्ट देखिन्छ । आमाले नै पालन पोषणको साथसाथ भाषा तथा अनेक ज्ञान गुण सिकाइदिनुहुन्छ । ठूलो भइसकेपछि पाठशालामा प्रारम्भिक शिक्षा लिने त्यसपछि उच्च शिक्षा हासिल गर्ने जिन्दगीको परिपाती छ । साथीहरूको संगत र संघसंस्थामा घुलमिल भएर पनि बौद्धिक क्षमता वृद्धि गर्न सकिन्छ । अभि मुख्य कुरो त सच्चा मानिस हुन् नैतिकवान, चरित्रवान हुनुपर्दछ । त्यसैले सर्वश्रेष्ठ प्राणी कहलिइएका मानिसहरूले परिवर्तनशील वैज्ञानिक आधार बुझी भौतिक विकासको साथै आध्यात्मिक विकास पनि गरेर शील-समाधि-प्रज्ञाको बाटोमा लागि मनुष्य जीवन सार्थक रूपले निर्वाह गर्न सक्नुपर्ने ।

कुरा गर्नेलाई अनेक तत्त्व चाहिन्छ । आ-आफ्नो स्थानबाट आ-आफ्नो शब्द उच्चारण हुनु सिवाय एउटै स्थानबाट चाहिने जति शब्द उच्चारण हुँदैन । विभिन्न ठाउँको उच्चारणको क्रममा कण्ठस्थान, तालुस्थान, मूर्धन्यस्थान, दन्तस्थान,

ओष्ठस्थान आदि छन् । अक्षरको स्थान निश्चित नभएकोलाई अन्तस्थान भनिन्छ । नाकबाट उच्चारण गर्नुपर्नेलाई नासिका स्थान भनिन्छ । यहाँ बुद्धिले तरिका मिलाएर वाक्य बनाई प्रयोग गरिन्छ । उपरोक्त तत्त्वमा एउटा तत्त्व गडबड भएता पनि वाक्य स्पष्ट हुँदैन भने आत्माले बोलेको होइन ।

संसारमा जेसुकै पनि तत्त्व मात्र हो भने पुनर्जन्म हुँदा तत्त्वको भूमिका हुन्छ कि भनेर शंका हुन पनि सक्छ । यथार्थ रूपले प्राणीको शरीरमा भएका तत्त्व मध्येमा कुनैपनि तत्त्व जन्म हुन जाने होइन । संसारमा पुनर्जन्म छैन भन्नेहरू पनि छन् तर यो सिद्धान्त मिल्दैन भने तत्त्व ज्ञान नजानेर आश्रव क्षय नभइकन, तृष्णा निरोध नभइकन त्यसै पुनर्जन्म छैन भनी भनेर मात्र सत्य हुँदैन । त्यस्तो सिद्धान्तले संसारमा दुर्लभ नरजन्म व्यर्थमा समाप्त गर्ने सिद्धान्त हो, पाप गर्न डराउँदैन, ज्ञानमार्ग गलति हुनासाथ सुख शान्ति प्राप्त हुन सक्दैन किनभने काय वाक् चित्तले गरे जति कर्मको विपाक भोग नगरी पुग्दैन । गरे जति कर्मको फल भोग गर्नु परेकोले पुनर्जन्म नभईकन पुग्दैन । पुनर्जन्म नगर्ने उपायहरू त्यो उपाय शरीरमा पाइने ५४ प्रकारका धातु र रूपादि बाह्य आयतन ६ वटा समेत ६० प्रकारका धातुलाई आँखाले देखे भै गरी एउटा एउटा छुट्याई हेर्ने साधना गर्नु पर्दछ । त्यही धातु वेदानुपश्यना भावना बारम्बार त भएर बस्नुपर्दछ । अप्रमादी पूर्वक एकचित्त गरी भावना नछाडिकन अखण्ड रूपले रत भएमा आत्मत्व अर्थात अहंभाव हराउँछ । अहंभाव नहुनासाथ तृष्णा नाश हुन्छ । तृष्णा नहुनासाथ क्लेश निशेष हुन्छ । त्यसै भएर मात्र पुनर्जन्म हुनु पर्दैन निरोध निर्वाण पद प्राप्त हुन्छ ।

परमार्थ ज्ञान बुझ्न सजिलो छैन, शील विशुद्धि र चित्त विशुद्धि पनि आवश्यक छ । शरीरमा भएको ५४ प्रकारका धातु मध्ये एउटा पनि जन्मलिन जाँदैन । फेरि आश्रव क्षय नभए सम्म पुनर्जन्म हुनुपर्ने कुरा पनि सत्य हो । किनभने, शरीरमा रहेका धातुहरू जन्म हुन जाने होइन, कर्मको कर्ता पनि होइन, विपाकको भोक्तापनि होइन । त्यो त केवल धातु मात्र हो । धातुको आ-आफ्नो स्वभाव धर्म अनुसार चलिरहेको मात्र हो । अभि बुझ्नुपर्ने त जन्मको साथै अज्ञान पनि स्वभावैले आउँछ । अज्ञानले अकुशल हुने पनि स्वभाव नै हो । अकुशल फलले दुःख हुने पनि स्वभाव नै हो । स्वभाव दुई प्रकारका छन् । कति स्वभाव धर्मलाई बदलेमा बदलिन्छ, कति बदलिँदैन । ज्ञान नभएको अवस्थामा चक्षु आदि इन्द्रिय र रूपादि विषयको स्पर्श हुनासाथ वेदना उत्पन्न हुन्छ । वेदना उत्पन्न हुनासाथ तृष्णा उत्पन्न हुन्छ । तृष्णाले रूपादि विषयको रसभोग गर्ने इच्छा बारम्बार हुन्छ । त्यसमा गर्न हुने नहुने

विचार नगरी गरेको कार्यलाई अकुशल भन्दछ । कल्याण मित्रको सतसंगत भयो भने गर्न हुने नहुने थाहा पाउँछ । थाहा पाउनेले अकुशल हुने काम गर्दैन ।

उपरोक्त दर्शन अनुसार शरीरमा भएको कुनै पनि तत्त्वद्वारा पुनर्जन्म हुने नभै कर्मको फल भोग्न पुनर्जन्म हुने रहेछ । अज्ञानको कारणबाट अकुशल कर्म गर्ने भएकोले अहंभाव, तृष्णा अनि क्लेश पनि भएर आउँछ । शील, समाधि र प्रज्ञाको चर्याबाट क्लेश चुँडाल्न सकेपछि फेरि जन्म नहुने गरी निर्वाण पद प्राप्त गर्नसक्ने बौद्ध सिद्धान्त भयो । अरु धेरैजसो धर्ममा सर्वशक्तिमान ईश्वर मान्ने भएकोले अमर आत्माद्वारा जन्म हुने विश्वास रहेछ । बुद्धधर्म अनात्मवाद भएकोले अरु धर्मको सिद्धान्तसँग मेल हुँदैन । अनि वैज्ञानिक दृष्टिकोण भएकोले विश्वव्यापी भैरहेको स्पष्ट छ । यस सिद्धान्त बुझ्न कठीन भएकोले धेरै बौद्धहरूले पनि ईश्वरवादी तथा आत्मावादी भैरहेको देखिन्छ ।

अनिश्वरवाद तथा आनात्मवादको कुरा बोध गर्न कठीन भैरहेको अवस्थामा बौद्ध विद्वानहरू नै महायान वा वज्रयान सिद्धान्तमा अलमल भएको एक उपमा उल्लेखनीय छ । हिरण्यवर्ण महाविहार वज्राचार्य गुथिबाट गएको पौष माघतिर महायानी नवग्रन्थ सूत्र गुरुजुहरूद्वारा पूजापाठ अनि प्रख्यात नौ जना बौद्ध विद्वानबाट महायानी नवग्रन्थ विषयक प्रवचन सम्पन्न भएको सुनियो । यहि क्रममा उपासक उदासले वि.सं. २०६७ साल पौष १६ को 'सन्ध्या टाइम्स' मा प्रकाशित पत्रको मनसाय अनुसार वज्रसत्त्व गुरु मान्ने बुद्धधर्मलाई वज्रयान भनि राखेको छ । वज्रयान विषय जन जजमानहरूलाई सुशिक्षित तथा तालिम गर्ने भएकोले गुरु भाजु (गुभाजु) लाई बज्र-आचार्य भन्ने पद र उपाधि दिइराखेको हो । यहाँ पूजा, पाठ तथा देशना गरेको नव-ग्रन्थ मध्येमा प्रज्ञापारमिता एउटा मात्र महायानी हो । सबै वज्रयानी सम्प्रदायको मान्यता प्राप्त सूत्र ग्रन्थ भएको अन्वेषकहरूको निष्कर्ष भएको भनी उल्लेख गरिराखेकोले विद्वानवर्गले महायान र वज्रयान सूत्र स्पष्ट गर्न नसकेको देखिन्छ । पं. दिव्यवज्र वज्राचार्यको देशनाअनुसार महायान भनेको बोधिचर्यावतार हो । यसमा सरसामान राखेर पूजा गरिदैन । मानसिक पूजा मात्र गर्ने स्पष्ट भैराखेको छ । महायान तथा तन्त्रमन्त्र मिलाएर वज्रयान भएको हो । यस विषयमा भ्रममा लागिरेहन नहुने भएकोले सम्बन्धित वज्रयानी विद्वानहरूले गोष्ठी आयोजना गरेर स्पष्ट पार्न अनुरोध छ । साथै अनिश्वरवाद र अनात्मावाद विषय पनि विचार विमर्स गरी सर्वमान्य निष्कर्ष हुनुपर्‍यो । ♦

(सन्दर्भ पुस्तक:- बौद्ध ऋषि महाप्रज्ञाकृत परमार्थ ज्ञान दर्शन, अनुवादक : भिक्षु, विशुद्धानन्द प्राण पुत्र)

मनाऔ बैशाख पूर्णिमा

- राज शाक्य, ल.पु.

आलोक फिंजाई तम हटाई
उदय भयो रवि पूर्वाञ्चलमा
दियो सुसन्देश प्रभात किरणले
आज हो त्रिसंयोग वैशाख-पूर्णिमा ।

मनाऔ पवित्र वैशाख-पूर्णिमा
ग्रहण गरेर पञ्चशील प्रार्थना
जात्रा निकालौ सुसज्जित रथमा
राखेर शान्तिनायक बुद्धप्रतिमा ।

वैरभाव पन्छाई प्रेमभाव जगाई
राष्ट्रिय पर्व वैशाख-पूर्णिमामा
पठाऔ 'गिटिङ्ग कार्ड' मित्रहरूलाई
अर्पण गरेर शुभमंगलल कामना ।

सेवा गरौ रोगी, वृद्धवृद्धाहरूको
वितरण गरेर खाद्यवस्तु, दानदक्षिणा
तमोगुण हटाई सावित्क चेतना जगाई
बन्द गराऔ हिंसा, वैशाख पूर्णिमामा ।

स्मरण गरौ बुद्धगुण भजन गरेर
मैत्रीभाव गरौ, जगतमा शान्ति होस् भनेर
दीपावली गरौ भिलिमिलि भिलिमिलि
घर-आँगनमा दीप बालेर ।

बुद्धप्रति उदासीन देश

विवेक पौडेल

एकै शताब्दीमा लाखौंको मृत्युको कारण बनेको स्टालिन-लेनिनवादी-दर्शनग्रन्थको उद्गमस्थल रुसको साइबेरियामा शताब्दीऔं पुरानो गीतालाई अतिवादी भन्दै हालसालै बन्देज लगाइएको थियो । बन्देज लागेपछि भारतमा चर्को विरोध भएको थियो ।

भारतले विश्वस्तरमै गीता लगायत हिन्दु धर्मका प्राचीन सम्पदा संरक्षक र हकदारको रूपमा आफूलाई स्थापित गर्दै आएको छ । इतिहासप्रतिको सम्मान बेगर आधुनिकीकरणका आवरण सिंगारेर मात्रै हुँदैन भन्ने बुझ्नेहरूले गर्ने स्वाभाविक कार्य हो यो । यही वर्ष भारतले पहिलोपटक आयोजना गर्न पाएको फर्मुला-वन-खेलस्थलको नाम 'बुद्ध सर्किट' राख्यो भनेर गनगन गर्ने नेपालमा टन्नै थिए । दिल्लीको अन्तर्राष्ट्रिय विमानस्थलभित्र बुद्धकै सानदार मूर्ति सजाइएको छ, आफ्नो देशको पर्यटन प्रवर्द्धन गर्दा सधैं नै विश्वका दुई महान सभ्यता र धर्मको जननीको रूपमा भारत आफ्नो प्रचार गर्छ । हुन पनि बुद्ध जन्मिएका मात्र नेपालमा हुनु र त्यसमा उनको इच्छा र रोजाईको कुनै भूमिका थिएन । उनले बुद्धत्व प्राप्त, ज्ञानप्रचार र मृत्युवरण गरेका स्थान सबै नै हालको भारतमा छन् आखिर भारतीय सम्राट अशोकले छोडेर गएका प्रमाणकै बलमा लुम्बिनीमा बुद्ध जन्मिएका हुन् भनेर संयुक्त राष्ट्रसंघले मान्यता दिएको हो । उनै अशोककै नयाँ प्रमाण भेटिएको भन्दै आजकाल भारतको उरिसालाई बुद्धको जन्मथलो हुनसक्ने भनि अनुसन्धान चलिरहेको छ । लुम्बिनी घुम्नुभएको छ भने थाहा हुन्छ- त्यहाँ हामीले खासै केही गरेका छैनौं । उत्खनन गरेर प्रमाण बटुल्ने काम मुख्यतः विदेशीले गरेका थिए, प्रमाणित गरिदिने उ-थान्त नेतृत्वको संयुक्त राष्ट्रसंघ थियो र अहिले त्यहाँका अधिकांश गुम्बा र अन्य संरचनाहरू पनि जापानी, कोरियाली, श्रीलंकाली, थाईले बनाएका हुन् ।

स्वतन्त्र तिब्बतको योजनामा यति धेरै गोरारु र तिनका पैसा नलागेको भए कति विदेशी बुद्धको जन्मथलो भनेर चेपारो पाउँ हाम्रो देश आउने थिए होलान् । अनि आफ्नो लघुभाषामा लगाउने मलम खोज्न हामीले तेन्जिङ नोर्गे अथवा अन्य कुन चाहिँ विषयको खोजी गर्ने थियौं होला !

हाम्रा काम कसैले बुद्धको कुरा गर्दा नेपाल जोडिदिएन भनी रिसाउने, गाली गर्ने, फिल्म र पुस्तक जलाउने, फेसबुकमा छिमेकी देशका राष्ट्रपतिलाई अपमान गर्ने देखि लिएर हजारौं सम्मिलित समूह बनाउनेमै सीमित छन् । बुद्धमाथि हक जमाउन हामीले साँच्चै के गरेका छौं जे गरेका छन् त्यो बुद्धले आफैँ जन्मिदिएर गरेका छन् । बर्षौंवर्ष केही नगरी मासिक घरबहाल आम्दानीमा रवाफ गरेजस्तै बुद्धको प्रख्यातिसँगै जोडिन पाए हामी पनि प्रख्यात हुन्छ भन्ने हामीलाई लाग्दो हो- तर मदर टेरेसाको जन्मस्थल पहिलेको अल्बानिया र हालको म्यासेडोनिया हो भनेर हामी कतिलाई मतलब छ ?

बुद्धको जन्म, धरोहर र बौद्धकालीन सभ्यताको साँच्चै हामीलाई मतलब हुँदो हो त हामी पहिला त

लुम्बिनी भ्रमण वर्ष २०१२

पश्चिम नेपाल बस व्यवसायी संघद्वारा पर्यटकीय धार्मिकस्थल लुम्बिनीबाट स्तरीय दिवा सेवा ननस्टप टुरिष्ट बस संचालन भएको सहर्ष जानकारी गराउँदछौं ।

भैरहवा, पाल्पामा समेत स्तरीय बस सेवा उपलब्ध छ ।

कलंकी शाखा : ईन्चार्ज रामबहादुर कुँवर

फोन: ८८४१३४४०६४

उनका शिक्षा अवलम्बन गर्ने र अरुलाई सिकाउँथ्यौं । हामी पुस्तक र जर्नलहरू प्रकाशन गर्ने थियौं, सम्मेलनहरू गरी विश्वभरका मानिसहरूसँग छलफल गर्ने थियौं, स्मारक संग्रहालय बनाउने थियौं । पाली र संस्कृतजस्ता यस क्षेत्रका प्राचीन भाषा, लिपि र तिनमा लेखिएका बोलिएका सामग्रीहरू खोजी खोजी अध्ययन गर्थ्यौं, संरक्षण गर्थ्यौं र भावी पिँढीलाई सो ज्ञान हस्तान्तरण गरेर उनीहरूलाई अझ सबल बनाउन पठनपाठन गराउँथ्यौं । हामी आफ्ना यस्ता कार्यहरूबारे गर्व महसुस गर्ने मात्र होइन, विश्वमा आफ्नो मौलिक पहिचान र आफ्ना धरोहरहरूका कारणले अरुबाट पनि सम्मान प्राप्त गर्थ्यौं ।

भारतले विश्वमा बढ्दो साख प्रयोग गरेर आफ्ना धरोहरको पनि प्रवर्द्धन गरिरहेको छ । भारतको प्रतिष्ठा जसरी बढिरहेको छ र विश्वमा उसले जस्तो सम्मान आर्जन गरेको छ, भोली भारतीय कुटनीतिक दबाबमा रूसले गीतामाथी बन्देज गरेकोमा खेद व्यक्त गरेमा अचम्म मान्नु पर्दैन । वास्तवमा गीता लगायत हिन्दु र बौद्धधर्मसम्बन्धी धेरै विकास पुरै प्राचीन भारतवर्षमा अविच्छिन्न भएको हुँदा ती सबै धरोहरप्रति हामी सबैको समान हक लाग्दछ । अहिले ठूलो र शक्तिशाली देश भएर भारतको नाम बढि सुनिए पनि हिन्दु र बौद्धधर्महरू जति भारतीय हुन्, त्यति नै नेपाली पनि हुन् । भारतले जतिसुकै आधुनिक बन्दै

गएपनि जनस्तर र सरकारी दुबै तहबाट आफ्ना धरोहरहरूबारे हक जमाउन लायक कार्यहरू गरिरहेको छ । हामी चाहिँ आफूले नबनाए अरुले पनि घर नबनाओस् भन्ने मानसिकताको उपजजस्तो लाग्ने गरी बुद्ध हाम्रो भएकोले भारतले उनको नाम उच्चारण लगाएर अरु पनि केही गर्ने पाउँदैन भन्दै हो-हल्ला गर्नेमा मख्ख छौं ।

माथिका हरफ पढेर लुम्बिनीको वर्तमान परिचय केवल विदेशीहरूले स्थापित गरिदिएका हुन् भन्ने सोच्नु गलत हुनेछ । लुम्बिनीसम्बन्धी प्रमाणहरू खोजी गर्न र उक्त स्थानलाई विश्वसम्पदाका रूपमा सूचिकृत गर्न त्यतिबेला नेपालमा रहेका संस्था र व्यक्तिहरूको ठूलो योगदान रहेको छ- उनीहरू बिना सायद हामी कहिल्यै पनि बुद्धको जन्मस्थल नेपालमा रहेको प्रमाणित गर्न सक्ने थिएनौं र अति नै विवादित सो विषयमा भारतले आफ्नो दाबी प्रस्तुत गरेको भए हामीसँग आफ्नो घाउ आफैले चाट्नुबाहेक अरु विकल्प हुँदैनथे । नेपाल गरिब भएर खोजी र अनुसन्धानमा पर्याप्त ध्यान दिन सकेन भन्नु पनी केही मात्र सत्य हो । आफ्नो देशमा बुद्ध जमेकामा गौरव गर्ने तर उनीसँग जोडिएका महत्वपूर्ण सम्पदा जोगाउन सिन्को नभौंने नेपाली चाला देख्दा टिट लाग्छ । अनि भन्न मन लाग्छ- अरु नै देशमा जन्मनुपर्ने बुद्ध कस्सो नेपालमै जन्मिदिएछन् । ♦

Licensed by NRB as "B" Category Institution

NDEP Development Bank Ltd.

एनडिइपी डेभलपमेण्ट बैंक लि.

www.ndepbank.com

सरल, सुलभ तथा सुरक्षित बैंकिङ्ग सेवाको लागि हाम्रो सेवा केन्द्रहरू

सिन्धुपाल्चोक जिल्ला
मेलम्ची बजार
जलविरे

धादिङ्ग जिल्ला
मकूवा बजार
धाक
मलेखु

काभ्रेपलान्चोक जिल्ला
सुलिखेल
बनेपा
पाँचखाल कुस्ताबेसी

काठमाडौं
प्रधान कार्यालय कमलादी
न्यूरोड, कोटेश्वर, टंगाल
काँडाधारी, चाबहिल, भक्तपुर
पुरानो वानेश्वर, बालाञ्जु

चितवन जिल्ला
नारायणगढ
खोलेसिमल

पर्वत जिल्ला
कुश्मा

नुवाकोट जिल्ला
बटार

उपायकौशल्य

✍ प्रा. सुवर्ण शाक्य

बुद्धवचन छ- "फटाहा मानिसले नगर्ने कुनै कुरा हुँदैन ।" बुद्धधर्मावलम्बीहरू पंचशील प्रार्थना गरी दुःखमुक्त भई शान्ति प्राप्त गर्न चाहन्छन् । पंचशीलमा हिंसा नगर्ने, चोरी नगर्ने, भूठो कुरा नबोल्ने, कामव्यभिचार नगर्ने, लागुपदार्थ सेवन नगर्ने कुरा रहेका छन् । प्रार्थना गर्नु भनेको अभ्यास गर्ने भनिएको हो । आफ्नो कर्तव्यगत कुरामा अभ्यास गर्दै एक दिन उद्देश्यित कुरामा सफलता प्राप्त गर्नु हो । पंचशीलका कुराले कुनैपनि मानिस आफूमा उत्रने र खराब कुराबाट बच्ने होइनकि छरछिमेक र समाजका व्यक्तिहरूलाई पर्यन्त तकलिफ पुऱ्याउनुबाट बचाउनु हो । पंचशीलमध्ये चारवटा शीलका कुरा आफूआफ्नो पक्षमा पालन नहुनुभन्दा फटाहा कुरा गर्नेबाट पाँचै शील भंग हुन जाने हुन्छ । यसैले पंचशील पालन नगर्नेमध्ये खतराजनक व्यक्ति फटाहा नै हुनेछ । फटाहाले सबैलाई छकाउँछ, धोखा दिन्छ यसैले बुद्धवचनअनुसार फटाहाले नगर्ने कुरा केही हुँदैन कुरालाई मनन गरी फटाहादेखि ज्यादै सावधान हुनुपर्दछ । फटाहाबाट ऊ आफैमात्र बिग्रिने होइन, समाज नै बिग्रिने हुन्छ र ध्वस्त हुने हुन्छ ।

प्रायःजसो मानिस भन्ने गर्छन्- "समाज-व्यवहारमा बसेपछि अति अप्ठ्यारा कुरा आउने हुन्छ । फटाहा कुरा नगरी धेरै नहुने अवस्था आउँछ । फटाहा कुरा गरेर आपतबाट बच्नु पर्ने हुन्छ । यस्तै भन्ने गरिन्छ कि अप्ठ्यारो परेको बेलामा कसैलाई समस्याबाट बचाउन फटाहा कुरा पनि गर्नुपर्ने हुन्छ । आफू बच्न र अरुलाई बचाउनको लागि फटाहा गर्नु पाप हुने हुन्छ, धर्मकै कुरा हुन्छ भन्ने तर्क, सोच र धारणासहितको दृष्टिकोण राख्ने व्यक्ति पनि हुन्छ ।

बुद्ध यथावादी तथाकारी महामानव हुन् । उनले बोलेको कुरा कहिल्यै फेर्दैनन् । आफूलाई फाइदा हुने भो भन्दैमा भूठ कुरा कहिल्यै गर्दैनन् भूठ कुरा गर्ने सल्लाहपर्यन्त कसैलाई दिँदैनन् । फटाहा कुरा नगरी नहने परिस्थिति आउनु अस्वाभाविक होइन तर परिस्थितिसँग सामना गर्नु मानिसको विवेकशीलताभित्रको कुरा हो । विवेक हुँदैमा पनि परिस्थितिबाट बच्न गाह्रो हुनु पनि स्वाभाविक हो । यस्ता कुरामा ध्यान दिएर बुद्धले उपायकुशलताको कुरा अगाडि

सारेका छन् । कुनैपनि खराब वा अप्ठ्यारा कुराबाट बच्न, असल वा हित- कल्याणको काम पट्याउनु उपाय गर्नु एउटा उपाय-साधन हो । काम कुरा समाधानका लागि संसारमा अनगिन्ती उपाय हुन्छन् । सोची बिचारी निषेध गरिएको कुरा ठाडै भंग गरी विवाद ल्याउनु शान्तिको मार्ग हुन सक्दैन । उपायकौशल्यबाट अति कठिन विवाद र परिस्थितिबाट पनि पार हुन सक्ने कुरा हुन्छ ।

बुद्धसँग सम्बन्धित एउटा घटनासँग यहाँ परिचित हुन उचित हुनेछ । एकपटक एउटा ब्याधाले एउटा परेवालाई बाणले हिकोएर शिकार गर्न खोज्दा बाण परेवाको पखेटामा लाग्दा बाण लागी घाइते भएको परेवा घाउको वेदनाले हुत्तिएर भगवान् बुद्ध ध्यान गरिरहेको कुटीभित्र पसेर बुद्ध बसिराखेको आसन पिकाभित्र लुक्न पुगेछ । ब्याधाले आफ्नो शिकार परेवा कुटीभित्र पसेभै लागेर त्यस कुटीतिर गएछ । उनले कुटीभित्र भगवान् बुद्ध ध्यान गरिराखेको देखेछ । उसले बुद्धसँग सोधेछ- "मेरो शिकार परेवा यहाँ आएको छ, कतातिर बसेको छ ?" बुद्धलाई साह्रै अप्ठ्यारो परेछ । थाहाछैन भन्नु भूठ कुरा बोल्नुपऱ्यो, सही कुरा गरुं ब्याधाले शिकार गरेर परेवा प्राणीको ज्यान लिनेछ । बुद्धले बिस्तारै आँखा खोलेर भनेछन्- "भाइ तिमीलाई थाहाछैन र म ध्यानमा बसिराखेको छु भनेर । तिमीसँग आफ्नो आँखा छँदैछनि, देखेनौ यहाँ के के छ भनेर ।" बुद्धले अलि भर्किएजस्तो गरेर भनेछन्- "तिमीलाई कसले भनेको यहाँ परेवा आएको छ भनेर ।" शान्त स्वभावको बुद्ध भर्कैको देखेर अनि परेवालाई पनि कहीं नदेखेर बुद्धजस्तो महापुरुषलाई दिक्क पार्न पुगेछु, भैहाल्यो भनी ब्याधा त्यहाँबाट फर्क्यो । यहाँ बुद्धले परिस्थितिलाई सँभाल्ने उपाय कुशलता प्रयोग गर्दा थाहा नभएको भनी भूठ पनि बोल्नु परेन र परेवाको ज्यान पनि बच्न गयो । यस्ता उपाय कौशल्यका कुरा हामीले बुद्धजयन्तीका दिन हाम्रो मानवदिमागमा गढ्ने गरी, दिलमा घुस्ने गरी सम्भना रखेर व्यवहारमा पालन गर्नतिर लाग्न सक्नुमा बुद्धजयन्तीको सार्थकता पहिल्याउन सकेको हुनेछ । 'बुद्ध शरणं गच्छामि' भनी मुखले उकेल्नु र जात्राहरूमा सम्मिलित हुनु परंपरा धान्नुभै मात्र पनि हुन सक्नेछ । परंपरालाई उपलब्धिपूर्णरूपमा सार्थक जीवनको लागि क्रियाशील पार्दै लानु विवेकशील मानिसको कर्तव्यभित्रको कुरा हुन जानेछ । ♦

आस्थाको दीयो निम्दा

वजिरजाण

मानिस जन्मेपछि जीवनका विविध चरणहरूलाई पार गर्दै एक दिन सबैले मरण धर्मलाई स्वीकार्ने पर्ने हुन्छ । जहाँ जन्म छ, त्यहाँ मृत्यु निश्चित छ । त्यसै मरण धर्मलाई फागुन १४ गते दिनको १:०५ बजे पूज्यपाद कुमार भन्तेले स्वीकार्नुभयो । नेपालका एक मात्र त्रिपिटकाचार्य संघउपनायक एवं वि.सं. २००१ साल श्रावण १५ गते तात्कालीन राणा प्रधानमन्त्री श्री ३ जुद्ध शम्शेरको सरकारद्वारा देश निकाला गरिएका ऐतिहासिक व्यक्तित्व, करुणाका खानी, मिलनसार एवं सरल व्यक्तित्वका धनी, बौद्ध जगतमा एक अद्वितीय व्यक्तित्व, आस्थाको धरोहर कुमार भन्ते ८५ वर्ष ७ महिनाको उमेरमा बित्नुभयो । वास्तवमा बौद्ध अबौद्ध सबैका लागि प्रिय र सम्माननीय श्रमण व्यक्तित्व कुमार भन्ते बौद्ध जगतमाभ एउटा दरिलो खम्बा, अन्धकारमा उज्यालो हुने दियो हुनुहुन्थ्यो । त्यही आस्थाको दीयो निभेपछि बौद्ध जगत स्तब्धता छायो, शोकाकुल छ । वहाँमा निहित ती दूर्लभ गुणहरूको युक्त व्यक्तित्व पाउन अब मुस्किल पर्छ भन्दा फरक नपर्ला ।

म आफैले पनि डेढवर्ष कुमार भन्तेको सेवा सश्रूषा गर्ने सुअवसर पाएँ । वहाँजस्तो आदर्शपात्र, स्मरणीय व्यक्तित्वको सेवा गर्न पाउनु मेरो लागि भाग्यको कुरा हो, उपलब्धि पनि हो । आमाबुबाको पनि त्यसरी सेवा गर्ने अवसर मिलेको थिएन जसरी कुमार भन्तेको सेवा गर्न पाइयो । जीवनको अन्तरार्द्धतिर वहाँको प्रतिकूल स्वास्थ्यका कारण कोण्डन्य भन्तेको प्रमुख जिम्मेवारीमा बुद्धविहारमा बस्नुभयो । आफ्नो पढाई, विभिन्न काम तथा परिस्थितिका कारण हर समय वहाँको साथमा रहेर अटूट रूपमा सेवा गर्न पाइएन तर पनि आफूले भ्याए जति गर्ने प्रयास गरेँ, त्यसैमा गर्वको अनुभूत भइरहेको छ । भगवान् बुद्धले पनि एक जना रोगी भिक्षुको सेवा गर्दै आफ्ना शिष्यहरूलाई भन्नुभएको थियो कि- "यो गिलान उपपट्ठाति, सो मं उपपट्ठाति" अर्थात् 'जसले रोगीको सेवा गर्छ, उसले बुद्धको सेवा गरेको हुन्छ ।' बुद्धका महान् उद्गारलाई मनन् गर्ने हो भने पनि मनमा आनन्द र सुखशान्तिको अनुभूति प्राप्त हुन्छ । एक हिसाबले मेरो निम्ति कुमार भन्तेको सेवा गर्न पाउनु पुण्य र

धर्म कार्य गर्ने अवसर मिलेको हो । भन्तेको सेवा गर्ने, सँगै रहने क्रममा वहाँसँग भएका जीवनका अन्तरङ्ग कुराकानी, जीवन भोगाईका कुराहरूलाई यहाँ उतार्ने जमर्को गरेको छु, यद्यपि वहाँको जीवनी, वहाँले गर्नुभएका कार्यहरू तथा विविध पक्षका बारेमा त अन्य व्यक्तित्वले नलेखेका, नबोलेका होइनन् तर पनि कति कुराहरू छुटेका हुन सक्छन्, कति कुरा नभनिएका नलेखिएका पनि हुन सक्छन् ।

लगभग २ वर्ष अगाडि बुद्धशासनमा प्रव्रजित हुँदा कुमार भन्ते मेरो उपज्जाय गुरु हुनुभएको थियो । श्रामणेर एवं उपसम्पदा दुवै कार्यक्रममा उपज्जाय गुरु वहाँले म प्रव्रजित हुँदाको क्षणमा धर्मविनयलाई जोगाउनुपर्छ, केटीहरूसँग संगत गर्दा उनीहरूलाई आफ्नै दिदीबहिनीको रूपमा हेर्नुपर्छ नत्र मन बिग्रिन्छ है भन्नुभएको थियो । पाली साहित्य पढ्न पाए पनि अंग्रेजी पढ्न नपाएको दुखेसो पोख्दै वहाँले सधैं पढाईमा विशेष जोड दिनुपर्छ, विद्वान बन्नुपर्छ भन्नुहुन्थ्यो । बाल्यकालमा संघर्षमय दिनलाई सम्झँदै वहाँले कारुणिक शब्दहरू पोख्नुहुन्थ्यो । चाहे गुहस्थी बेलामा होस् चाहे प्रव्रजित भएरै किन नहोस्, वहाँका बाल्यवस्थाका दिनहरू त्यति सुखद् रहेनन् । त्यही दुःख कष्ट र संघर्षमय जीवनबाट माथि उठ्नुभएका वहाँले अन्य दुःखी, गरीबहरूलाई पनि अत्यन्तै माया गर्नुहुन्थ्यो । वृद्धबृद्धा, युवायुवती, बालबालिका सबै उमेर, सबै तहका मान्छेसँग सहज व्यवहार गर्नसक्ने कुमार भन्ते सबैका लागि प्रिय, आँखामा नबिभाउने व्यक्तित्व हुनुहुन्थ्यो । दया र करुणाका खानी अनि कोमल हृदय, कमजोर मन भएका वहाँ भन्ते अलिकति केही भइहालेमा डराउनुहुन्थ्यो । भेट्न आउनेहरूलाई देखेर अनि आफूले दुःख पाएका क्षणहरू सम्झेर बच्चाभैरुनुहुन्थ्यो । विशेष गेर वहाँको अनन्य धर्ममित्र संघनायक अश्वघोष भन्ते भेट्न आउनुहुँदा अत्यन्त भावुक मुद्रामा उहाँको आँखा रसाउने गर्थ्यो । अनि भन्नुहुन्थ्यो- 'के भयो यस्तो मलाई, सधैं उपचारको लागि धाइ रहनुपर्ने ।' वहाँले धेरैजसो संघनायक अश्वघोष महास्थविरको नाउँ लिइरहनुहुन्थ्यो, अश्वघोष किन आउनु भएन भनी बार बार सोध्नुहुन्थ्यो ।

८५ वर्षको वृद्धवस्थामा पनि हामी युवा तन्नेरी भिक्षुहरूले जस्तै लयात्मक अनि ठूलो स्वरमा परित्राण पाठ गर्ने र वहाँको स्मरणशक्ति बलियो भएको वहाँ भन्तेले हामी सबैलाई एकै ठाउँमा बस्न लगाएर बुद्धजीवनी तथा अन्य बौद्ध घटनासँग सम्बन्धित प्रश्नहरू तेर्स्याउनुहुन्थ्यो । नियमित बुद्धपूजा, परित्राणपाठ र ध्यानभावना गर्नु हुने वहाँको व्यवहार स्मरणीय पाटो हो । विहार परिवारका एकजना कोही भएन की, निन्याउरो मुख पार्ने र धेरै बोल्न नरूचाउने वहाँ भन्ते सबै जम्मा भएको बेला बेग्लै खुशी व्यक्त गर्नुहुन्थ्यो । बेला-बेलामा रमाइलो टट्टा पनि गर्नुहुन्थ्यो । टि.भी. मा आउने गीत तथा नाच हेरेपछि त्यस्ता नाच तथा गीत त हामी पनि नाचन र गाउन सक्छौं भन्दै अभिनयको हाउभाउ गर्नुहुँदा हामी पेट मिचेर हाँस्थ्यौं । ज्ञानमाला भजन, पुराना हिन्दी गीतका टुक्काहरूलाई लय हालेर गाउनुहुन्थ्यो र सायद ती गीतका टुक्काहरू व्यक्त गर्दा वहाँको मन अलि हलुँगो हुन्थ्यो होला ।

एउटा बलिरहेको दीयो तेल सकिएपछि जसरी स्वाभाविक रूपले निभ्दछ त्यसरी नै मानवीय जीवन पनि श्वासप्रश्वास अवरुद्ध भएपछि अथवा रक्तसंचार नै नभएपछि अर्थहीन हुन पुग्दछ, जीवनको अस्तित्व समाप्त हुन्छ । यही सर्वमान्य विधिविधान हामी सबैमा लागु हुन्छ र लागु भयो कुमार भन्तेको इहलौकिक जीवनमा । मातापितालाई सानै उमेरमा गुमाउनुभएका कुमार भन्तेले बाल्यकालका घटना सम्भन्दै पाल्या, तानसेनमा हुँदा दुर्गाको पूजा गर्दा होस् या अन्य बलि पूजा गर्दा खसीको खुट्टा समातेर बलि हान्ने व्यक्तिलाई सहयोग गरेको बताउनुहुन्थ्यो । आफ्नो गुरु प्रज्ञानन्द महास्थविर भएपनि श्रीलंकामा अध्ययनको वातावरण मिलाइदिने अमृतानन्द महास्थविरको गुणस्मरण गर्नुहुन्थ्यो र कहिलेकाहीं पक्षपात गरेको कुरालाई पनि ओकल्नुहुन्थ्यो । युवावस्थामा बेग्लै जोश जाँगरको कारण श्रीलंकामा हुँदा भिक्षुहरूको राजनीतिक आन्दोलनमा पनि होमिएको कुरालाई सम्झिनुहुन्थ्यो । कुन पार्टीको पक्षमा आवाज उठाउनु भाथ्यो भन्ने मेरो प्रश्नको प्रत्युत्तरमा वहाँ भन्नुहुन्थ्यो 'वामपन्थी पार्टी' । स्वदेश फर्किसकेपछि पनि नेपाल भाषा र बुद्धधर्मको पक्षमा विभिन्न स्थानहरूमा आफूलगायत भिक्षु अश्वघोष तथा दिवंगत भिक्षु सुदर्शनले पालैपालो भाषण गर्दै हिँडेको कुरालाई प्रायः सम्झिनुहुन्थ्यो । सुदर्शनले राजा महेन्द्रलाई व्यङ्ग्य गर्दै भाषण गरेकोले उनलाई तत्कालीन राज्य व्यवस्थाले पक्रिएको र त्यो खबर सुनेर आफू पनि बेस्सरी डराएको अनि अमृतानन्द भन्तेले गाली गरेको कुरा पनि सोही प्रसङ्गमा व्यक्त गर्नुहुन्थ्यो ।

नेपालमा गणतन्त्रस्थापना पछिको वर्तमान राजनीति अनि शासन-व्यवस्थाले देश र जनताका लागि ठूलै राहत पुर्‍याउलान् भन्ने ठूलो आकांक्षा बोकेको तर राजनेताहरू बीच अस्वाभाविक खिचातानी, आपसी भैभगडा देखेर दिक्क

मान्नुहुन्थ्यो । वहाँ भन्तेले राम्ररी चिन्नुहुने परिचित व्यक्ति भलनाथ खनाल प्रधानमन्त्री हुँदा विकास कार्यले गति लिन्छ कि भनी अलि बढी आशावादी देखिनु भाथ्यो । अनि भिक्षुहरूले राजनीति गर्न मिल्छ भन्ते ? भनेर सोध्दा, "आफ्नो हकहितको लागि त लड्नु पर्छ । आफ्नो भाषा, संस्कृति र धर्म संरक्षणको लागि संघर्ष गर्नुपर्छ" भन्नुहुन्थ्यो । आनन्दकुटी विद्यापीठमा काम गर्दा एकजना कर्मचारीले कचकच गरेकाले लाटो रीस उठेको अनि घोक्राएको कुरा सम्भेर हाँस्नुहुन्थ्यो । चाहे भारतीय बौद्ध विद्वान भिक्षुहरूसँग काम गर्दा होस् चाहे नेपाली बौद्ध विद्वान भिक्षु अमृतानन्दसँग काम गर्दा नै किन नहोस्, इमान्दारी र कर्तव्य परायणताका साथ सहयोग गरेको अनि आनन्दकुटी विद्यापीठमा अध्यापन एवं अन्य सेवाहरू गरेको कुरा वहाँबाट प्रष्ट हुन्छ । श्रद्धेय कोण्डन्य भन्तेको स्मरण गर्दै संघाराममा मैले पढाउँदा अहिलेको अवस्थामा आइपुग्ला भनेर चिताएको थिएन तर अथक मेहनतका कारण ऊ यति उचाईमा आईपुग्यो र मलाई पनि माथि ल्याउने, यहाँसम्म, यो स्थिति, यो उचाईमा ल्यायो, त्यसको लागि उसको सु-स्वास्थ्य र दीर्घायुको कामना गर्छु, सबै उसलाई सुम्पेको छु, जे गर्छ, म त्यसैमा खुशी छु" भन्नुहुन्थ्यो । कोण्डन्य भन्ते विहारबाट एकछिन बाहिर निस्कँदा एकदम आत्तिनुहुन्थ्यो, चिन्ता गर्नुहुन्थ्यो । कोण्डन्य भन्तेलाई केही हुन्छ की अथवा भन्ते नभएको बेला कुमार भन्ते आफैलाई केही हुन्छ की भन्ने कुराले पिरोल्यथ्यो अनि खुशीको मुहार देख्न मुश्किल पर्थ्यो । लुम्बिनी विकास कोषको बैठकका लागि लुम्बिनी जाँदा होस् अथवा अन्य ठाउँमा जाँदा नै किन नहोस्, ती रातहरूमा कुमार भन्तेलाई निद्रा पर्न गाह्रो हुन्थ्यो । भन्तेले फोन नगर्दा वहाँ आफैले फोन लगाऊ, म कुरा गर्छु भन्नुहुन्थ्यो अनि फोनमा चाँडै आऊ, मलाई सन्चो भएन भनेर भन्नुहुन्थ्यो । गत पौष ३ गते कोण्डन्य भन्ते चीनको एक शहरमा कार्यक्रममा जाँदा कुमार भन्तेले अब कोण्डन्यले मेरो मुख देख्न नपाउने भयो, म मर्न लागें, अन्तिम पटक पानी देऊ, कफी खुवाऊ भन्दै कारुणिक स्वरमा भन्नुहुँदा हाम्रो मनमा नानाथरीका कुराहरू खेलिसकेका थिए अनि ३ दिन पछि भन्ते फर्किएपछि वहाँको मुहारमा बेग्लै खुशी छाएको थियो । कोण्डन्य भन्ते चीनबाट फर्केको भोलिपल्ट बिहानै जलपान गर्ने समयमा कुमार भन्तेको मुखबाट अचानक रगत निकलिएको, मुख बाड्ने भएको, खुट्टा तन्किएको थियो । हामी सबैजना आत्तियौं । वहाँको शरीर लथ्वाकलुत्तुक भइसकेको थियो, होस नै न्यथिएन, सबैजना मिलेर Wheelchair मा बल्ल-बल्ल काठमाडौं मोडेल अस्पतालमा पुर्‍याइयो, पछि अण्णपूर्ण न्युरोलोजीमा उचारार्थ भर्ना गरियो । त्यसपछि पनि बेला-बेलामा वहाँको मुख बाड्ने समस्या देखियो ।

मान्छे दुईचोटी बच्चा हुन्छ भन्ने सुनेको थिएँ । साँच्चै कुमार भन्ते पनि जीवनको उत्तरार्द्धमा बच्चाफै

हुनुहुन्थ्यो । जसरी भर्खर खुद्दा लागेको हिनहिनाउने बच्चालाई हात समातेर हिँड्न सिकाइन्छ त्यसरी नै वहाँ भन्तेलाई पनि हात समातेर यताउति डुलाउँथ्यौं, एकछिन हिँड्दा ढाड दुख्यो भन्नुहुन्थ्यो । भोजन गर्ने बेलामा पनि प्रायः पोखाउनुहुन्थ्यो । अनि ट्वाइलेट जाने बेलामा पनि सँगै गएर हामी कुथ्यौं । कब्जियतको विरामी वहाँ भन्तेले चुर्ण खाएपछि बल्ल दिसा हुन्थ्यो । दिसा गर्ने बेलामा पनि एकदम सास्ती नै हुन्थ्यो । बल गर्नुहुन्थ्यो तर आउने थिएन । अनि केही सीप नलागेपछि अनेक उपाय अपनाएर दिसा निकाल्नुपर्थ्यो । हातका औलाभरी अनि कपडाहरूमा दिसा लाग्थे र हामीले सफा गर्थ्यौं । एकपटक चुर्ण खाएपछि धेरै बान्ता गर्नुभएको बेला म आत्तिएको कुरा वहाँ भन्तेले बेला-बेलामा सम्झिनुहुन्थ्यो ।

“पानी खान दिँदैन, मिल्दैन भन्छ, झारा भएन, छाती गड्ढो हुन्छ, ढाड दुख्छ, हप्तामा दुइचोटी किडनी सेन्टरमा डाइलसिसको लागि जानुपर्छ, खाना मिठो हुँदैन ।” यी उल्लेखित कुराहरू वहाँलाई भेट्न आउने श्रद्धालुहरूसँग कुरा गर्ने क्रममा भन्ने ...याउनुहुन्थ्यो । खान नमिल्ने कुराहरू पनि अलिकति भन्दै खानुहुन्थ्यो र त्यसो गर्दा वहाँमा बेग्लै सुन्तुष्टि देखिन्थ्यो । डाइलसिस गर्नुपर्ने बिरामीले धेरै पानी पिउन नहुने तर कोही नभएको बेला वहाँले पानी धेरै पिउनु हुने रहेछ अनि फेरी त्यो कुरा लुकाउन नसकेर हामी सबै सामु भन्नुहुन्थ्यो । “म चाँडै मर्न पाए पनि त हुन्थ्यो, सबैलाई दुःख भयो, कति बाँचिरहनु पर्ने होला”, भन्ने जस्ता कुराहरू पोख्नुहुँदा वहाँको आँखा रसाउँथ्यो अनि हामी पनि भावविह्वल भई सम्झउने गर्थ्यौं । मेरो पढाईप्रति पनि बरोबर सचेत वहाँ

भन्तेले ‘वजिरको पढाई बिग्रियो, पढ्नै पाएन, फेल हुन्छ क्यारे’ जस्ता कुराहरू व्यक्त गर्नुहुन्थ्यो र मेरो पढाइका लागि भनी खर्च दिनुहुन्थ्यो । मैले नकार्दा गाली गर्दै ‘यस्तो तालले हुँदैन है’ भन्नुहुन्थ्यो ।

वहाँ भन्ते कहिलेकाहीँ सपनामा पनि धेरै बर्बराउनुहुन्थ्यो अनि सिकिस्त हुँदा वन्दना गर्ने, आशीर्वाद दिने जस्ता क्रियाकलापहरू हाउभाउबाट व्यक्त गर्नुहुन्थ्यो । यो देखेर हामीले के गर्नुभाको भनेर सोध्थ्यौं अनि वहाँले ‘बुद्धलाई वन्दना गरेको अनि श्रामणेरहरू, अनागारिका, उपासकउपासिकाहरूलाई आशीर्वाद दिएको’ भन्नुहुन्थ्यो । “धेरै संघसंस्थालाई सहयोग गरेको र अहिलेको यो अवस्थामा त्यसरी सहयोग गर्न नसकेका, अब त आफ्नै उपचारको लागि खर्च गर्नुपर्ने । डायलसिसमा जान नपरे त हुन्थ्यो नि, यसले गर्दा दिक्क लाग्छ” भन्ने गर्नुहुन्थ्यो । अनि के कति खर्च भयो भनेर कोण्डन्य भन्तेलाई सोध्नुहुँदा वास्तविक खर्चभन्दा धेरै कम मात्र खर्चभयो भन्नुहुँदा पनि ओहो त्यत्रो खर्च भएछ ! भनेर भस्किनुहुन्थ्यो । वहाँलाई मनपर्ने र वहाँले मन पराउने व्यक्तिहरूको पनि समय-समयमा प्रसङ्ग उठ्थ्यो अनि खुब हौंसो चल्थ्यो । त्यस्तो भए पनि त्यतापट्टि ध्यान नदिएको कारण यसरी यो अवस्थामा आइपुगियो भन्नुहुन्थ्यो । आफू विनयसम्मत चल्नुपर्छ भन्ने पक्षमा रहेको कारण कसैले विनय उल्लंघन गरेमा गाली गर्दा आफू नै शत्रु भएको कुरा पनि बेला-बेलामा सम्झिनुहुन्थ्यो । अनि नियमपूर्वक जीवन अघि बढाउँदा सबैको आस्था र प्रेरणाको स्रोत बन्न सकिने कुराको हेक्का राख्नुपर्छ भन्नुहुन्थ्यो । ♦

शान्तिका प्रतीक तथागत बुद्धको जन्म, सम्बोधिज्ञान
लाम तथा महापरिनिर्वाण दिवस बु. सं. २५५६ को
उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण नेपालीजनलाई हार्दिक
शुभकामना ।

सुनौलो कीर्तिपुर बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

नगाउँ दोबाटो, नयाँ बजार, कीर्तिपुर

१११२ दुर्लभ प्रव्रज्या मेरो मानसपटलमा

✍ पुरन शाक्य, तानसेन, पाल्पा

नेपालका प्रथम

संघमहानायक पूज्यपाद दिवंगत भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरको ११२ औं जन्म दिवसको पावन अवसरमा नेपालको इतिहासमा पहिलो पटक १११२ जना कुलपुत्र श्रामणेर प्रव्रज्या कार्यक्रम शान्तिनायक गौतम बुद्धको जन्मभूमि लुम्बिनीमा आयोजना गरियो । थाइलैण्डको धम्मकाय संस्था तथा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको संयुक्त प्रयासबाट थालनी गरिएको यस पवित्र दुर्लभ प्रव्रज्या बुद्धधर्मालम्बी र मेरो लागि धेरै नै अविस्मरणीय क्षण बनेको छ । यस नेपाल कुलपुत्र दुर्लभ प्रव्रज्यामा म स्वयम् भाग लिन पाउँदा म आफूलाई नै भाग्यमानी ठानेको छु ।

आजको यो वीनाशकारी संसारमा बुद्धशिक्षा धर्मउपदेश केही हृदको लागि भएपनि हाम्रो यो क्षणिक जीवनमा धेरै महत्त्वको छ । यसै सन्दर्भमा मैले पनि आफू स्वयम् बुद्धको अनुयायी भएको नाताले यस प्रव्रजित दुर्लभ प्रव्रज्यामा भाग लिने निधो गरे । प्रव्रज्या नै किन त ?

अस्थायी प्रव्रज्यालाई दुर्लभ प्रव्रज्या भनिन्छ । नराम्रो बानी जुवा, तास, चुरोट, तम्बाखु, जाँड र रक्सीको लत छोड्नका निम्ति मात्र प्रव्रज्याको आवश्यकता होइन प्रव्रज्या भनेको आफ्नो जीवनको मानसिक कमजोरीको पहिचान जीवनको यथार्थ दर्शन आफ्नो ध्यान, मन, तनलाई शुद्धिकरणमा राख्नका लागि प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सरोकार गराइ सुख शान्ति दिलाउने हुनाले यो जीवनमा एकपल्ट प्रव्रजित हुनु अति आवश्यक छ ।

एकचोटी चीवर लगाउनु, भिक्षाटन गर्नु, पिण्डपात्रमा भोजन गर्नु, ध्यान शीलमा बस्नु यो चित्तलाई बसमा राख्नु तव मात्र जीवनको आनन्द र जीवन जीउनुको यथार्थता आफूमा बोध हुन आउँछ ।

संघको संगत गरेर संघ सरणम् गच्छामि भनेर, नेक्खम पारमिताबारे जानकारी राखेर अनित्य, दुःख, अनात्म बोधको लागि विपस्सना जगाएर मरणानुस्मृति भावना गरेर

भएपनि जीवनमा एकचोटी प्रव्रजित भएर जीवनको यथार्थता एवं जीवन दर्शन हामीले राम्ररी बुझ्न सकौं ।

यसै सन्दर्भमा गत कार्तिक २५ गते पाल्पा तानसेन ३ स्थित आनन्द विहारका अध्यक्ष राजेन्द्रमुनि शाक्यको अध्यक्षतामा हामी ११ जना कुलपुत्र प्रव्रज्या कार्यक्रममा भाग लिन लुम्बिनी प्रस्थान गर्नुभयो । केही दिन हामीहरूले ठूला ठूला भिक्षुहरूसंगै बसेर धर्महलमा धर्मदेशना, शील प्रार्थना श्रामणेर दीक्षासम्बन्धी गृहकार्य गर्नुभयो । मंसिर १ गते हामी १११२ नयाँ श्रामणेरहरूलाई चीवर दान कार्यक्रममा भाग लिन लुम्बिनीस्थित मायादेवी मन्दिर परिसरमा भेला भयो । त्यस दिन हामी सबैका लागि धेरै नै अविस्मरणीय दिन रह्यो ।

विहानीको करीव ७ बजेको समय विशिष्ट बाहिरबाट आएका पाहुनाहरू, बौद्ध धर्माबलम्बी यस दुर्लभ प्रव्रज्या हेर्नको निम्ति आएका टाढा टाढाका बौद्धकर्मी र लुम्बिनी भ्रमणमा स्वदेशी र विदेशी पर्यटकहरूको निकै संख्यामा भेला भएको यस मायादेवी मन्दिरको वातावरण निकै रमणीय र शान्त थियो । निकै अनुशासित भई

**बुद्ध पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण
नेपालीजनलाई हार्दिक
शुभकामना ।**

We are here...

♦ Swoyambhu ♦ Sanepa ♦ Kalimati
♦ Chhetrapati ♦ Ombahal

क्रमवद्ध लाइनमा सबै भावुक मुद्रामा बुद्धवाणीका मधुर धूनको साथमा १११२ जना श्रामणेरहरू सेतो वस्त्र लगाएर चीवर हातमा राखेर मायादेवीको परिक्रमा गरिएको दृश्य जोकोहीलाई पनि एकपल्ट सान्हे नै भावुक मुद्रामा पुन्याउने खालको थियो । हामी ११२ नयाँ श्रामणेर मायादेवी मन्दिर परिक्रमा गर्दा बाहिरबाट आएका आफन्त पाहुना आगन्तुकहरू देख्न पाउँदा मलाई सान्हे नै आनन्दको अनुभूति भयो ।

यसैगरी मंसिर २ गते हामी १११२ श्रामणेरहरू, भिक्षु भएपछि भिक्षाटनको कार्यक्रममा सरिक भएको जीवनको एउटा अविस्मरणीय समय भयो । यही क्रममा मैले बुद्धशासनमा भएको, घटेको ज्ञानका कुराहरू आचार्य भिक्षुसितको संगत भलाकुसारी गर्ने मौका पाएँ । भिक्षु भएपछि जीवनको अत्यन्त महत्वपूर्ण कुराहरू ग्रहण गर्ने अवसर पाएँ । म स्वयं आफूले आफैलाई चिन्न सक्ने भएँ । केही समय भएपनि मैले आफूलाई भिक्षुको वास्तविक जीवन के हो भन्ने कुरा ज्ञान हासिल गर्ने मौका पाएँ ।

हामी नयाँ श्रामणेरहरूको लुम्बिनी बसाई छोटो हुँदै गयो, ८ गते सबै आचार्य भिक्षु नयाँ श्रामणेर भिक्षुहरू समापन कार्यक्रमको लागि लुम्बिनी वनबाट काठमाडौं

प्रस्थान गर्नुभयो । मंसिर १० गते शनिवारको दिन नेपालको प्रथम राष्ट्रपति सम्माननीय रामवरण यादवज्यूबाट काठमाडौंको खुल्ला टुडिखेल मञ्चमा भव्य समारोहबीच समापन कार्यक्रम भयो । साह्रै नै अमूल्य, दुर्लभ प्रव्रज्याको कार्यक्रमले मेरो जीवनमा नयाँ आयाम हौसला प्रदान गर्‍यो । अँध्यारो बाटोबाट उज्यालो बाटोतिर हिँड्न प्रेरणा दियो । छोटो र धेरै नै महत्त्वपूर्ण प्रव्रज्याको अनुभवले मलाई धेरै नै परिवर्तनमुखी बनायो । मैले कल्पना गर्ने नसकेको ज्ञान, शिक्षादीक्षा प्राप्त भएको हुनाले मैले यस लेखबाट अब आउने दिनका यस्तै समारोह प्रव्रज्या कार्यक्रममा भाग लिनुहोला भन्ने सबै बुद्धधर्मावलम्बी बौद्धमार्गीहरूलाई सादर अनुरोध गर्दछु ।

अन्त्यमा श्रामणेर प्रव्रज्या कार्यक्रममा भाग लिन पाएकोमा सर्वप्रथम म स्वयं बुद्धको शिष्य भएको नाताले म हृदयदेखि बुद्धलाई दुई हात जोडी कोटी कोटी वन्दना गर्दछु र मलाई महान् धार्मिक कार्यक्रममा भाग लिन हौसला दिनुहुने मेरा पूजनीय माता, श्रीमती यशमिरा शाक्य र २ छोरा, आफन्तहरू र आनन्द विहारका अध्यक्ष राजेन्द्रमुनि शाक्यलाई धेरै धेरै साधुवाद । ♦

बचत खाताहरू

- वित्तीय बचत खाता
- कर्मिक बचत खाता
- सुरक्षित बचत खाता
- सुदुर्लभ बचत खाता
- स्वावलम्बित बचत खाता

कर्जा तथा सापटी

- घट्टो तथा नघट्टो ब्याजदरमा
- रौप्य कर्जा
- कृषि कर्जा
- म्यापार व्यवसाय कर्जा
- घरपखी कर्जा
- हावर पर्वेज कर्जा

विश्वको कुनै पनि कुनाबाट सजिलै रकम प्राप्त गर्न र पठाउनको लागि वेष्टर्न युनियन मनि ट्रान्सफरको सुबिधा सहित

सुनिश्चित भविष्यको लागि आज देखि नै बचत गर्ने बानी बसालौ

बचतमा

१० देखि १६ प्रतिशत

सम्मको ब्याज प्रतिफल पाइने ।

२० प्रतिशत घट्टो तथा १८ प्रतिशत नघट्टो

ब्याजदरमा सजिलै ऋण उपलब्ध गराउने ।

दर्ता नं.: १३२१/०६४/६५

OSCL

संस्कृत बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

Dharmasthali Saving & Credit Co-operative Ltd.

Dharmasthali, Kathmandu,
Ph: 01-6221461
e-mail: dsccl@yahoo.com
web: dsccl.blogspot.com

जातक पिदनेधुंका त्रिपिटक ग्रन्थ संग्रहकर्तापित निवेदन

✍ दुण्डबहादुर वज्राचार्य

धर्मया मूल ग्रन्थ ब्वने मदया बुद्ध व बुद्धधर्म सम्बन्धी First Hand Knowledge अभाव जुइका चंच्वने माःगु इलय् बुद्धवचनया मूल ग्रन्थ त्रिपिटक व उकिया अडकथात छगू-छगू यायां नेपालभाषां अनुवाद व प्रकाशन जूगुया प्रभाव व महत्त्व थुइकेत, सिइकेत समय हथाये मजुनि, छुं समय अवश्य काइतिनि । वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयं त्रिपिटकया ग्रन्थत धमाधम लगातार अनुवाद व प्रकाशन याना वया च्वनागु स्वंगू दसकं मयात । थुलिया दुने भन्ते गुरुमां गृहस्थ पण्डितपिसं थथःपिनिगु क्षेत्रं याना वयाच्वंगु योगदान व जिमिगु त्रिपिटक प्रकाशनया अभियानया फलस्वरूप बुद्ध व बुद्धधर्मयात स्वयेगु, खंकेगु, धारण दयेकेगु, आचरण व अभ्यास यायेगुलिइ छुं छुं ह्यूपाः हया जनमानसयात जागरित यायेगु अभियानय् छुं छुं सन्देश प्रवाह यायेगु ज्याय् सकरात्मककथं लिच्वः वयाच्वंगु महसूस जूगु दु ।

आः तक त्रिपिटकया सुत्तपिटकअन्तर्गत दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय, इतिवुत्तक व अभिधम्मपिटकया पुगलपञ्जति जिमिपाखें अनूदित व प्रकाशित यायेत ताःलागु जुलसा अन्य व्यक्ति वा प्रकाशकपिनिपाखें अंगुत्तरनिकायया अधिकांश भाग नेपाली पिदने धुंकलसा नेपालभाषाय् छगू भाग पिदने धुंकल, अथेहे खुद्दकाठ, धम्मपद, उदान, सुत्तनिपात, विमानवत्थु, पेतवत्थु, थेरगाथा, थेरीगाथा, जातक गाथा (प्रभा.), चूलनिर्देश, अपदान (दथुया छगू भाग बाहेक), बुद्धवंस, चरियापिटक नेपालभाषाय् पिदनेधुंकल । थुकथं सुत्तपिटकया भन्डै ८०% भागं मयाक नेपालभाषाय् अनूदित व प्रकाशित जुइधुंकल ।

थ्व हे प्रसङ्गय् खुद्दकनिकायअन्तर्गतया अतिकं गम्भीर प्रकृतिया उच्चस्तरगु छगू ग्रन्थ खः पटिसम्भिदामग्ग । थनि फिदै फिनिदै न्हयो हे दिवंगत श्रद्धेय भिक्षु सुदर्शन महास्थविरं खुद्दकनिकायया ग्रन्थत दक्व नेपालभाषां अनुवाद यायेगु परियोजनाकथं पटिसम्भिदामग्ग नं लाः । वर्तमान संघउपनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरयात पटिसम्भिदामग्ग अनुवाद याना बिज्यायेत दिवंगत सुदर्शन भन्तेनं प्रार्थना याना तथातःगु जुयाच्वन । वसपोलयापाखें पटिसम्भिदामग्ग अनुवाद सिधःगु सुखद् समाचार न्यने दत । थुकथं त्रिपिटक अनुवाद यायेगु ज्याय् अतिकं आपालं प्राविधिक शब्द भण्डार दुगु ग्रन्थया अनुवाद नेपाःया हे छम्ह वरिष्ठ विद्वानम्ह भन्ते,

संघउपनायक ज्ञानपूर्णिक महास्थविरया अनुभवी ज्यःगु च्वंसां पटिसम्भिदामग्ग अनुवाद जूगु व याकनं हे जिमिगु ग्वसाकथं पिदनीगु ग्वसा दु । थुगु ग्रन्थ थीथी गम्भीर ज्ञान विषयक खँ दुवाला निर्वाण थ्यंका थीथी प्राविधिक व व्यावहारिक ज्ञान क्यना तःगु खनिबले बुद्धधर्म ज्ञाता जुया धका हाला जूपि मनूत धर्मपाखें गुलि तापाःनि धयागु स्पष्टरूपं थःम्हं हे अनुभव याये खनिगु जुल । विज्ञ पाठकपिसं गुलि गुलि थज्यागु गम्भीरगु ग्रन्थत पिदने उलि उलि हे अभिरुचि जागरित याना गम्भीर अध्ययन व अभ्यास यानाव वनेगु प्रतिवद्धता जाहेर यायेगु माःगु दु ।

श्रद्धेय भिक्षु कोण्डन्यया संयोजकत्वय् त्रिपिटकया अनुवाद मजुनिगु ग्रन्थत पिकया याकनं नेपालभाषां पूर्वकेगु लक्ष्य तथा वीर-पूर्ण पुस्तक संग्रहालयया व्यवस्थापन व ग्वसालय् त्रिपिटक अनुवाद मण्डल गठन जूगु जुल । त्रिपिटकया थी थी ब्या अनुवाद मण्डलया दुजःपिसं थःशःपित ब्यूगु कार्यभारकथं तदारुकतासाथ याना बिज्यानाच्वंगु दुगु जुल । गुलि अनुवादकपिनिपाखें पाण्डुलिपि तयार समेत जुइधुंकूगु जुल । हानं गुलि अनुवादकपिनिपाखें प्रथम अनुवाद मस्यौदाया तयारी अन्तिम चरणय् थ्यना च्वंगु दु । अभिधम्मपिटकया गुलिं गुलिं ग्रन्थ जुलसा कम्ति नं स्वंगू निसं न्यागू खण्डयागु ततःपंगु ग्रन्थत दुगु जुयाच्वन । अनुवाद जुयाच्वंगु स्वंगु ग्रन्थया यमक ग्रन्थ पृ. १२८३ दुगु जुलसा न्यागू ग्रन्थ दुगु पढानया पृ. ३०३३ दु । न्हापांगु स्वंगु खण्ड दुगु यमकया अनुवादक अ. विमलन्यानी खःसा ३०३३ पृ. दुगु पढानयया अनुवाद भिक्षु धर्मगुप्तं याना बिज्यानाच्वंगु दु । निम्हसियापाखें थथःपिनिपाखें बछिं मयाक खण्ड अनुवाद सिधयेका बाकी अंश अनुवाद याना बिज्यानाच्वंगु दु । गुलिं गुलिसिया पाखें अनुवाद भन्डै भन्डै सिधया कम्प्युटरं मस्यौदा कपि तयार यायेगुली लगे जुया बिज्यानाच्वंगु दु । सकल पाठकपिनि जानकारीया निति निम्न प्रगति विवरण संक्षेपं प्रस्तुत यानाच्वना

(क) प्रेसय् बियेत तयार जुयाच्वंगु पाण्डुलिपि व अनुवादकपिनिगु नां भवः थथे दु -

(१) पटिसम्भिदामग्ग - भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर

(२) धम्मसङ्गणी - अनागारिका अग्गजाणी

(३) धातुकथा - भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर

(ख) प्रथम अनुवाद मस्यौदा तयारीया क्रमय् दुगु -

(१) महानिर्देश - अनागारिका अग्गजाणी

(२) महावग्ग - अनागारिका उप्पलवण्णा

- (३) परिवार - भिक्षु राहुल महास्थविर
 (४) पट्टान - भिक्षु धर्मगुप्त महास्थविर (न्यागू ग्रन्थया पृ. ३०३३ मध्ये भण्डै बछि सिधःगु)
 (५) यमक - अनागारिका विमलजाणी (स्वंगू ग्रन्थया पृ. १२८३ मध्ये भण्डै बछि सिधःगु)

(ग) अनुवाद जुयावंच्वंगु -

- (१) अपदान - भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविर
 (२) पाराजिका - भिक्षु उपतिस्स
 (३) पाचितिय - भिक्षु पञ्जारतन
 (४) चुलवग्ग - भिक्षु भदिय महास्थविर
 (५) विभङ्ग - भिक्षु पियदस्सी व भिक्षु पञ्जासार
 (६) कथावस्तु - भिक्षु सरणकर

जिमिगु ग्वसाःकथं त्रिपिटक अनुवाद मण्डलया दुजःपिसं याना बिज्यानाच्वंगु विशेष त्याग, तपस्या व मिहेनतया निति कृतज्ञ जुयाच्वना ।

थुपि ग्रन्थत नेपालभाषां तयार जूलिसे प्रकाशनय हयेगु गरुतर अभिभारा जिमिगु संग्रहालय ग्वसाःग्वयाथे गुलि-गुलि सिधल उलि-उलि आः थथेयात परीक्षणकथं पिकया यनेगु लक्ष्य कयागु जुल । थज्यागु ग्रन्थ छकः पिकाये धुनेवं उकियात संशोधन, परिमार्जन व पुनः सम्पादन मयायेकं हानं हानं प्रकाशन यानाच्वनेगु जुइमखु । अनुवाद सिधःलिसे धमाधम मेमेगु ग्रन्थ प्रकाशन यायां वनेमाःगु कारणं विशेष याना त्रिपिटक ग्रन्थ संग्रह याना दीपिसं इलय हे छगू छगू ग्रन्थत मुंका दीत इनाप यानागु जुल ।

गत २०६९ बैशाख २ गते प्रकाशित जातक,

बोधिस्तवया बाखें, खुगू खण्ड प्रकाशित जुया बजारय् पिदसेलि ग्रन्थ संग्रहकर्तापिसं न्हापा लिपाथे गुगू ग्रन्थ संग्रह यायेगुली क्यंगु अभिरुचि व तत्परता खः उकिया निति जिपि कृतज्ञ जूसे धन्यवाद देछानागु जुल ।

जातक खूगु खण्ड साविक दरं बित्री जुया मुंगु व मुनीगु ध्यबा थ्यंमथ्यं च्यागू लाख खाये धुंकुगु दु । दिनपर दिन उत्साहवर्द्धककथं जातक बित्री जुयावंच्वंगु दु । छगू कोष स्थापनार्थ अनुवादकपिनिपाखें प्यम्ह दुजः, प्रकाशक परिवारपाखें प्यम्ह दुजः व स्वतन्त्र निकायपाखें स्वम्ह दुजः दुथ्याका छगू व्यवस्थापन कमिटी दयेकेगु ज्या जुयावंच्वंगु दु । लिसें ग्रन्थ प्रचार यायेगु व संग्रह याकेगु ज्याय प्रवर्द्धनात्मक सक्रिय भूमिका म्हिता ग्वहाली याना बिज्याःपि निम्न महानुभावपिप्रति जिपि कृतज्ञ जूसे धन्यवाद बिया च्वना । (१) श्रद्धेय भिक्षु कोण्डन्य, (२) अनागारिका अग्गजाणी (३) भिक्षु उपतिस्स (४) उप प्रा. मदनरत्न मानन्धर । भविष्यय अभिधम्मपिटक, विनयपिटकथे जाःगु गम्भीर प्रकृतिया उच्चस्तरगु ग्रन्थत उपयुक्त संग्रहकर्ता पाठकपिनिगु पहुँचय् थ्यंकेत नं वसपोलपिनिगु सहयोग उपेक्षित जूगु जुल ।

नाफारहितगु कल्याणकारी जिमिगु पवित्र धार्मिक ज्या इलय हे सुथां लाकेत विज्ञानपिनिपाखें स्यल्लागु सल्लाह सुभावा नं फवना च्वना । कल्याणमित्र पाठकवर्गपिनिपाखें न्हापा न्हापाथे हे लुमुगु माया स्नेह दुगु ग्वहालि दयावं च्वनिगु आशा यासे सुयां जातक ग्रन्थ मुंकेगु इच्छा दुपिसं जातक ग्रन्थ अविलम्ब न्याना, ब्वना, स्वया दीत इनाप याना । लिपा नुगः मछिका च्वने म्वाय्केगु कुतः याना दिसँ । अस्तु ।

**शान्तिका प्रतीक तथागत बुद्धको जन्म, सम्बोधिज्ञान
 लाभ तथा महापरिनिर्वाण दिवस बु. सं. २५५६ को
 उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण नेपालीजनलाई हार्दिक
 शुभकामना ।**

इन्द्रेणी वचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

गुरुजुधारा, काठमाडौं, फोन नं. ४३१५३४४, फ्याक्स : ४३१०४५८

आफ्नै शब्दमा :

फ्राखु विशाल भिक्षु धम्मसोभन महास्थविर

म फ्राखु विशाल भिक्षु धम्मसोभन महास्थविर, मेरो गृहस्थीको नाउँ श्री धर्मसुन्दर शाक्य हो । मेरो जन्म मिति वि.सं. २००२ साल (1945 A.D.) श्रावण महिना भक्तपुरको थालाछैँ टोलमा भएको थियो । बाबुको नाउँ श्री हेरमान शाक्य र आमाको नाउँ श्रीमती सप्तमाया शाक्य हुन् । मेरो चारजना भाइहरू र चारजना बहिनीहरू छन् ।

मैले वि.सं. २०२८ सालमा (1971 A.D.) S.L.C. परीक्षा उत्तीर्ण गरेँ । भिक्षु महासंघद्वारा संचालित नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाको "परियत्ति सद्धम्म पालक" उपाधि परीक्षा वि.सं. २०३० साल (1973 A.D.) मा उत्तीर्ण गरेँ ।

मेरो श्रामणेर प्रव्रज्या संघमहानायक श्रद्धेय भिक्षु प्रज्ञानन्द महास्थविरद्वारा वि.सं. २०३२ साल (1975 A.D.) अक्षय तृतीयाको दिनमा श्री शाक्यसिंह विहार पाटनमा भएको थियो । श्रामणेर भएपछि म काठमाडौँको गणमहाविहारमा बस्न गएँ । त्यहाँबाट उच्च शिक्षा अध्ययन गर्नको निम्ति Bangkok मा गएर श्री वाट श्राकेट राजवर महाविहारमा बस्न गएँ । त्यसपछि Bangkok को प्रसिद्ध महाचूलालछरण महाविद्यालयमा भर्ना भई त्यस विद्यालयमा चार वर्ष अध्ययन गरी बुद्धशास्त्र पण्डितको उपाधि अर्थात् B.A. degree वि.सं. २०३८ सालमा (1981 A.D.) उत्तीर्ण गरेँ ।

मेरो उपसम्पदा वि.सं.२०३२ साल (1976 Feb. 19) फागुन ७ गते विहीबार Bangkok, Thailand को भिक्षु ब्रह्मगुणाभरण महास्थविर हालको नाउँ सोमदेव फ्रा बुद्धाचार्य संघ उपराजा महास्थविरबाट वाट श्राकेट राजवर महाविहारमा भएको थियो । म Thailand मा ७ वर्ष जति बसेँ । पुनः M.A. degree अध्ययन गर्नको निम्ति भारतको चण्डीगढ शहरमा गएर Panjab University मा भर्ना भई दुई वर्ष अध्ययन गरी दर्शनशास्त्रमा M.A. degree वि.सं. २०४१ सालमा (1985 A.D.) मा उत्तीर्ण भएँ ।

थाइ सरकार र थाइल्याण्डको श्रद्धेय भिक्षु महासंघ (महाथेर समागम) ले ठूलठूला भिक्षुहरूलाई मात्र प्रदान

गरिने राजकीय सम्मान उपाधिको पदबी मलाई 'फ्राखु विशाल धम्मसोभन' भन्ने उपाधि पदबी थाइल्याण्डको संघउपराज सोमदेव फ्रा बुद्धाचार्य महास्थविरबाट वि.सं.२०६३ साल (2006 Dec. 22) पौष ७ गते शुक्रवारको दिनमा अयोध्या शहरको वाट फनाछन् विहारमा भव्य कार्यक्रम गरी प्रदान गर्नु भएको थियो । यो पदबी नेपाली भिक्षुहरू मध्ये सर्वप्रथम मलाई प्राप्त भएको थियो ।

अ.ने.भि. महासंघद्वारा संचालित नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षामा पनि धेरै वर्षसम्म केन्द्राध्यक्ष र सहपरीक्षा नियन्त्रकको रूपमा बसी बुद्धशिक्षा प्रचारप्रसार गर्नको निम्ति पनि धेरै वर्षसम्म काम गर्दै आएँ । अहिले अखिल नेपाल भिक्षु महासंघको कार्यकारिणी सदस्य छु ।

अहिले बुद्धधर्म प्रचारप्रसार गर्नको निम्ति बौद्ध समकृत विहारमा विहार प्रमुख भएकोले धार्मिक, सामाजिक र बुद्धधर्म प्रचारप्रसार गर्नको निम्ति गर्नुपर्ने सम्पूर्ण शासनिक काम कार्य गर्दै आइरहेको छु ।

मलाई The Government of the Republic of the union of Myanmar द्वारा March 2012 पूर्णिमाको दिनमा 'Saddhamma

Jotikadhaja 'सद्धम्मजोतिकधज' उपाधिको पदवी प्रदान गर्नको निम्ति निमन्त्रणा प्राप्त भएको थियो । त्यसकारण म 2 March 2012 (२४ गते फागुन २०६८) मा काठमाडौं बा Bangkok भएर 3 March मा बर्मा

गएको थिएँ । बर्माको पदाधिकारीहरू र नेपाली राजदूत तारानाथ आचार्य पनि स्वागत गर्न विमानस्थलमा आउनुभयो । उपाधिको पदवी प्रदान गर्ने कार्यक्रम Nay Pyi Daw नयाँ राजधानीमा 7 March फागुन २४ गते पूर्णिमाको दिनमा भएको थियो ।

राजकीय कार्यक्रम सिधिसकेपछि 11 March फागुन २८ गतेको दिनमा मलाई र एक अनागारिकालाई Yangon राजदूतावासमा नेपाली राजदूत तारानाथ आचार्य र नेपाली बर्मीज उपासक उपासिकाहस्त्रद्वारा समान (हनेज्या) को कार्यक्रम गर्नुभयो । त्यो कार्यक्रममा मैले तिनीहरूलाई पञ्चशील प्रदान गर्नुको साथै बुद्ध र बुद्धधर्मको महत्त्वको विषय प्रवचन गराएँ । पछि भोजन र दान प्रदान गरी भन्तेको पुण्यानुमोदबाट कार्यक्रम समाप्त भयो । साथै 16 March चैत्र ३ गतेमा पनि बर्माबाट Bangkok फर्केको वेलामा नेपाली राजदूतज्यू बर्मीज एयरपोर्टमा पुन्याउनु आउनु भयो ।

म Bangkok मा एक महिना जति बसेर चैत्र ३० गते २०६८ मा नेपाल आइपुगे । ♦

**शान्तिका प्रतीक तथागत बुद्धको जन्म, सम्बोधिज्ञान
लाम तथा महापरिनिर्वाण दिवस बु. सं. २५५६ को
उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण नेपालीजनलाई हार्दिक
शुभकामना ।**

Hari Krishna Pandey
(Managing Director)

Contact No.
01-4277186
9849781516

LULU TRADE CENTER PVT. LTD.

(A COMPLETE SHOPPING CENTER)

Sanovaryang Chowk, Kathmandu, Nepal

- ♦ यहाँ सम्पूर्ण सामानहरू होलसेल तथा सुपथ मूल्यमा पाईन्छ ।
- ♦ ATM/DEBIT/CREDIT Card बाट पनि SHOPPING गर्न सकिन्छ ।
- ♦ होम डेलिभरीको विशेष सुविधा उपलब्ध छ ।

भिक्षुमहासंघयात वःगु चकं पौयात लिस्स

- शुभरत्न शाक्य

"परियत्ति सद्धम्मपालक", सानो भन्याङ्ग

नेपाःया न्हापांगु बौद्ध मासिक पत्रिका आनन्द भूमि वर्ष ३९ अंक १० या सि-पुन्हि ल्याख्य प्दिदंगु चकं- पौ ब्वने खन । उगु चकं पौलय् दुवालाः स्वयाबले च्वमि हेरारत्न शाक्यं बुद्धशिक्षायात थाकायेत गुगू मनं खंगु अवस्था व व्यवस्थाया दृश्ययात मननिसं छुं नं सुमचुकुसें गथे खः अथे हे छर्लङ्गरूपं न्ह्यथना तःगु दु । पौ ब्वनेदया लयताया । अथे नं छुं छुं खँ पर्दादुने सुलाच्चथे, सुपाँय् नं त्वपुयातःगु खँ त नं दनि, उपि नं पिब्वयेत थ्व सञ्चार माध्यमया भलसा कया कलम न्ह्याकागु जुल ।

खँ छु धाःसा...संसार स्वथी दु छगू स्वप्निल संसार, छगू नाटकीय व मेता परमार्थ संसार...भन्ते -गुमापि धयापि परमार्थ संसारया लँ-जुवाः खः । भी म्हगस्य म्हनिगु छगू संसार व दैनिक जीवनया यावत नाटकीय संसारया प्यारखँम्वःथे समाजरूपी डाइरेक्टरया इशाराय् न्हयानाच्चनापि थें जुयाच्चन ।

धर्म छु खः ? सुनां धारण यात सुनां पालन यात व पालन हे धर्म खः । भन्तेपिसं चीवर धारणयाना बिज्याना च्वंगु धैगु हे छगू तःधंगु समर्पण खः । भी उपासक उपासिकापित लय् छन्दु अष्टशीलय् च्वने गुलि थाकु वसपोल भन्तेपि जा २२७ नियम कःघाना च्वनाबिज्याइपि, गुलि थाकु जुइ ? खतुं भिक्षु महासंघ गुलि च्वजायेमाःगु खः, गुलि भः भः धायेमाःगु खः उलि जुये फयाच्चंगु मदु । अथे धका कुतः हे मयागु जा पक्कां मखु । नेपाः देय्स् थःगुःहे कचिगत दनि, यक्व परिस्थितित अःख जुयाच्चन तिति । छुं छुं परिस्थिति त क्रमगतरूपं न्ह्यथने :-

१) **जातपातया खँ** - शाक्य-वज्राचार्यपिनिगु पुत्रलय् मेमेगु जातयापि भन्तेपि बिज्याइबले उपासक उपासिकापित गुलि थःहे जातयापि भन्तेपिप्रति दैगु गुगु व्यवहार वा सद्भाव दु व जिं मखना । न्हापा भारतय् नं क्वय्यापि जातं भन्ते जूपि जुलकि थःजातयापि उपासक उपासिकापिसं वन्दना मयागु खँ त महाशी सयादो भारत भ्रमणया क्रमय् खःगु

अनुभवय् न्ह्यथनातःगु दु ।

२) **सिभिल मक्स** - नेपालय् चीवर पुनातःपि जक मखु, चीवर मदुपि नं भन्ते गुरुमाँपि यक्व दु । अकिं भन्तेपिन्त समाजया नेतृत्व कायेत अःगु मजू । गुम्हं ओशोया शिष्यपि गुपि थः महाभिक्षु जूगु दावा याइपि दयाच्चन सा गुम्हं विपश्यना साधकपि भन्तेपिनिगु दोष मातुमाला जुयाच्चपि खने दयाच्चंगु यथार्थ खँ खः । अथे हे मेगु प्रतिद्वन्दीया रूपय् वज्रयानी बुद्धधर्म गुकिं थेरवादयात विदेशी धर्म भाःपियाच्चन ।

३) **अज्ञानता** - भन्तेपि नं भीपिथें मनु हे खयानं अज्ञानतां यानाः द्यः हे थें भाःपीगु । "भन्तेपिनि नं नये त्वने याये माःला" आदि मती तैगु । सिम्हेसिगु ब्वयात हया भन्तेपिन्त नकेत स्वैगु । अभ् गनं गनं ला सिम्हेसिगु काप हया उमेर यक्व दुम्ह गुरुमाँयात फायेका ब्यूगु घटना नं दु ।

थथे यक्व यक्व बाध्यतात दु । गुकिं याना भन्तेपि न्यंकभनं वना धर्मप्रचारया लागी पलाः छी मफयाच्चन । मदुम्ह कालुदायी भन्ते नं यलया गाँ-गामय् विहारत दयेका बिज्यात । अन थौकन्हय् गृहस्थिपिनिगु समिति स्वयाच्चंगु अले भन्तेपि बिज्याइबले भन्तेपिसं विहार लाका काइथें यक्व यक्व Power conflict त नं जुइगु याः । थथे अज्ञानताया कारणं भी पृथकजन जुयाच्चंगु खः । लोभ, दोष मोहया जंजालं ततुमतु क्यना च्वंपिसं सुदर्शन भन्ते नं "भन्ते पि लहीगु धैगु किसि लहिथें थाकु" धैबिज्याःथें जुयाच्चन । खतु भन्तेपि लही थाकु जा पक्कां मखु । भन्तेपिसं "जितः थ्व माल, व माल धका" गुबलें धया बिज्याइ मखु तर अथेनं भी समाजया जातपात व्यवस्था, अज्ञानता, व्यावहारिक ज्ञानया कमीकमजोरि गुगु संघ दुजःपि चकना वना जाहाँ थी माःगु धर्मयात जहाँ थीके बिइ मफयाच्चंगु जुइमाः ।

छगू तसकं दुःख ताये माःगु दु कि नेपाःया भिक्षुसंघया दुने यक्व यक्व लिज्ञां दुपि प्रशासनिक दक्षता दुपि अमृतानन्द भन्ते, सुदर्शन भन्ते, सुमंगल भन्तेपि ई मत्यवं हे लुकुविनावन । उकिं यानाः नं प्रशासनिक क्षेत्रय् तःधंगु अभाव लाः वन । मेपि नां दपि लिज्ञां दुपि भन्तेपि नं पक्कां हे दु । मदुगु जा पक्कां मखु । अथेनं गुम्हं स्वास्थया कारण, गुम्हं गुम्हं छुं नं छुं कारण त दया गुलि मती तया ज्या खँ न्ह्याकूगु उपि खँ व सदित्छा पूर्वके

मफया च्वन । मेगु भाषं धर्मयात कयेच्याना धायेगु खःसा मारं लिचुमतु लिनाः ग्रहणं कीगु चन्द्रमाथें किकाः च्वना बिज्याये मालाच्वपि नं जि खनाच्वना ।

मेगु लयताये बहःगु खँ त नं दु । ल्याय्महपि भन्तेपि गुम्हं ध्यान्य वने न्ह्याःपि नं खने दयाच्वन, गुम्हं बुद्धधर्मयागु गहन अध्ययन याये धकाः बर्मा, लंका, थाईलैण्ड बिज्याना अध्ययन यानाच्वपि नं उतिकं हे दु । उलि जक मखु नेपाःया राजनीतिइ तकं दुहाँ वना नेता तयत थकायेगु ज्याय् नं सनाच्वपि भन्तेपि खनाच्वना । सम्भवतः नेवाः भन्तेपि यक्व दु । नेवाःतयत ज्ञानया लुखा चायेकाबिइपि यक्व दया वल । अथे जुगुलिं गुलिं भन्तेपि ब्राह्मण कुलं बिज्यापि, तामाङ्ग, गुरुङ्ग, थारू कुलं बिज्याना उगू उगू भाय् सःपि भन्तेपिसं थः ज्ञातिबन्धुपिनि हितसुखया लागी थःथःगु हे मंका भाषं मंका तवरं धर्मप्रचारया लँय् न्ह्याःवनेगु खः धैगु जूसा भीगु नेपाः देस्य् थेरवाद बुद्धधर्म नं याकनं बर्मा, लंका, थाईलैण्डया बुद्धधर्मथे जहाँ थीगु तिमिलाथे जुइगु खः । छुं महिना न्हयवःनिसें In Deft पाक्षिक पत्रिका, अथे हे थुगु आनन्द भूमि पत्रिकाय् नं यक्वं यक्वं

भिक्षु महासंघयात उद्देश्य यानाः च्वसू त पिहाँ वःगु ब्वने खन । थ्व छगू स्वतन्त्र चिन्तन मन्थनया लुखा खः । अन न्ह्याम्हं दुहां वने जिइक अथे नं भन्तेपिनिगु संसार जा मेगु हे जुयाच्वंगु ध्रुव सत्य खः । संसारयागु भय काइपित हे भिक्षु धकाः धाइ । संसार चक्र धयागु स्वता चक्र क्लेश चक्र, कर्मचक्र व विपाक चक्र । बरू सिलिङ्गया पंखायागु गति कम जुइ फु थ्व स्वंगू चक्रया गति अतिकं तच्च । क्यालकुलेटरं हिसाव यायेबले गलत जुये फु तर क्लेशयुक्त चित्तयागु कर्मफलयागु गुगु उत्तरया हिसाव गुबलें द्वनी मखु । थुगु परमार्थ संसारया लँजुवा भन्तेपिन्त विभिन्न सामाजिक आवरण पंगःत ततुमतु तक्यंकाः मारया लाभ सत्काररूपी जालं तक्यंका नं छुं छुं मगाःमचाः जूगु जुयेमाः । नेपाःयागु परिस्थिति थः परिवारनाप तापना भन्ते जुइगु धैगु छगू तःधंगु चुनौतिया सामना यायेगु थें खःसां तबिनं शील, समाधि व प्रज्ञाया अभ्यास दुपि गनं नं ध्यान छता ला चाहे चारकोशे भारी जङ्गला बीचय् छाय च्वना मच्वनेमा ...मारयात त्याके धैगु थाकु तसकं हे थाकु तर असंभव ला मखु जुइमा! ♦

शान्तिका प्रतीक तथागत बुद्धको जन्म, सम्बोधिज्ञान लाभ तथा महापरिनिर्वाण दिवस बु. सं. २५५५६ को उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण नेपालीजनलाई हार्दिक शुभकामना ।

संस्थाद्वारा निर्धारित ब्याजदर

निक्षेपतर्फ

ब्याजदर

१. बचत खाता		९%
२. मुद्दती खाता	त्रैमासिक	एकमुष्ट
६ महिना	९.५०%	१०%
१ वर्ष	१२%	१२.५०%
२ वर्ष	१२.५०%	१३%
३ वर्ष	१३%	१४%
३ वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि आपसी समझदारीमा ब्याजदर तय गरिनेछ ।		
२ वर्षभन्दा बढी अवधिको लागि रु. २ लाखभन्दा बढी रकम राखेमा मासिक रूपमा १३% का दरले ब्याज प्रदान गरिनेछ ।		

३. दोब्बर भुक्तानी योजना

यस योजनाअन्तर्गत ५ वर्षे मुद्दतीमा साँवाको एकमुष्ट दोब्बर भुक्तानी गरिनेछ । यसमा लाग्ने ब्याज कर संस्थाले ब्याहोरिदिने छ ।

४. ज्येष्ठ नागरिक पेन्सन योजना

यस योजनामा सरिक हुनेलाई प्रत्येक महिना तोकिएको निर्धारित रकम प्रदान गरिनेछ, साथै दशैँ खर्चको रूपमा एक महिना बराबरको थप रकम समेत प्रदान गरिनेछ र यसमा लाग्ने ब्याज कर संस्थाले ब्यहोरिदिने छ ।

ऋणतर्फ

ब्याजदर

१. विभिन्न कर्जा	१९%
२. व्यवस्थापन शुल्क	३%
(भुक्तानी म्यादभित्र चुक्ता गरेमा १% फिर्ता हुने)	
३. मुद्दती रसिद धितोमा प्रदान गरेको ब्याजदरमा २% थप ब्याज दिइनेछ ।	

राजधानी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.

बागबजार, काठमाडौँ ३१, फोन : ०१-४२९९२५२

शान्तिका प्रतीक तथागत बुद्धको जन्म, सम्बोधिज्ञान लाभ
तथा महापरिनिर्वाण दिवस बु. सं. २५५५६ को उपलक्ष्यमा
सम्पूर्ण नेपालीजनलाई हार्दिक शुभकामना ।

**MAITRI SCHOOL IS NOW IN GLOBAL SCHOOL PARTNERSHIP
WITH LITTLE MELTON SCHOOL NORWICH, UK**

MAITRI SCHOOL

Chhauni, Phone: 4270675, email: maitri@infoclub.com.np
www.maitrischool.edu.np

त्रिसंयोगया ण्हि : वैशाखपुण्हि

मुनीन्द्ररत्न वज्राचार्य

नेपाःयामहामानव गौतम बुद्धया जन्म, सम्बोधिलाभ व महापरिनिर्वाण थे जाःगु स्वंगू अवसर चूलागु पवित्रण्हि वैशाखपुण्हि खः । विश्व छगुलिं हे समस्त बौद्धतसें श्रद्धा व भावपूर्ण रूपं २५५६ औं वैशाख पुण्हि माने यायेगु शुभअवसर वःगु दु । विश्व-शान्तिया न्हयलुवाः नेपाःया कायमचा गौतम बुद्धयात लुमंके कथं थौया दिनयात गुलिसिन बुद्धजयन्ती, बुद्ध-पूर्णिमा, स्वायांपुण्हि

याना सुखया मार्ग क्यना बिज्याम्ह बुद्धयात लुमंकूगु ण्हि हे वैशाख-पुण्हि खः ।

थनिं २६०० दँ न्हयो नेपाःया कपिलवस्तु महानगरया लुम्बिनी बगैचाय् जुजु शुद्धोधन व महामाया देवीया कोखं सिद्धार्थ गौतम बुद्धया जन्मजुगु खः । सर्वार्थ प्रसिद्धयाये फुगु गुण दुगुलिं ब्राह्मण पण्डितसें थुम्ह मचायागु नां सिद्धार्थ तःगु जुयाच्चन । सिद्धार्थ राजकुमारया स्वभावया कारणं जुजु शुद्धोधनं सांसारिक दुःखं तापाक तयाः सुखपूर्वक च्वनेगु अवसर दयेकातःगु खः । सिद्धार्थयात १६ वर्ष दुबले यशोधरानाप इहिपाः यानाबिल । नापं राहुल नांया काय् छम्ह दत । तर

धका मानेयानाच्चन । थौकन्हे विश्वया बौद्धत जक मखु बुद्धयात लुमंके कथं विश्वया मानवजाति शान्तिनायकया रूप्य न्यकभनं थीथी कार्यक्रम दयेका मानेयानावयाच्चंगु दु । बुद्धयात संसारं थथे मानेयानाच्चंगुया कारण बुद्धं प्राणीमात्रया दुःखमुक्ति व अहिंसाया महत्त्व कनाबिज्यागुलिं खः । उलिजक मखु धात्थे ला बुद्धया त्रिसंयोग चूलागु दियात वैशाख-पुण्हिया रूप्य तःजिक माने यानाच्चन । नेपाल्य सरकारी तवरं वि.सं २००८ जेष्ठ ७ गतेनिसें जुजु त्रिभुवनयापालनिसें वैशाख-पुण्हिया अवसरय् सार्वजनिक बिदा बिइगु यात । थौतक नं वैशाख-पुण्हियात थीथी कार्यक्रम याना माने यानावयाच्चन । अथेहे थौया पवित्रदिनयात लुमंके कथं संयुक्त राष्ट्र संघं १३ दिसेम्बर १९९९ दिननिसें वैशाख-पुण्हिया अवसरय् विश्वया फुक्क राष्ट्र संघया कार्यालयय् बिदा बिइगु यानावयाच्चन । थुगु निर्णया कारणं विश्वय् न्यनाच्चंगु हिंसा, आतंक व अशान्तिया अवस्थायात सचेत यायेत भगवान् बुद्धया उपदेश व सन्देशयात लुमंकेत तःधंगु अवसर चूलाःगु दु । सम्पूर्ण मानवजातियात दुःखमुक्तं

सिद्धार्थयात अफ नं थीथी दयाच्चंगु भौतिक सुख, पारिवारिक सुख दयानं आनन्द काये मफुत । छन्दु सिद्धार्थ राजकुमार थःम्ह सारथि छन्दकनाप दरवारं प्याहाँवना चाःह्यु वंबले छम्ह वृद्धम्ह मनू, याताप्यातावंम्ह बिरामी, सिंथं हयाच्चंगु सीम्ह खन । थ्व दृश्यं सिद्धार्थया मन वेचैन जुल । अथेहे थ्व नापनापं मेम्ह शान्तदान्तम्ह साधु छम्ह नं खन, वयात खनाः सांसारिक दुःखमुक्त जुइगु उपाय मालेगु बिचाः यात । सिद्धार्थया मनय् आपालं बिचाःथ्वल । सिद्धार्थ सुंके च्वने मफुत । थजागु जन्म-मृत्यु दुःख खना २९ दँया वैशय् थपिनिगु वैभव व सम्पूर्ण राजपात ऐश्वर्ययात तिलांजली बियाः प्राणी मात्रया कल्याण यायेगु मनंतुना दिव्यज्ञानया लागी थःगु राजदरवार व परिवारयात ई फायेथे त्वःतावन । जीवनया पलाखय् अनेक दुःख कष्टसिया ज्ञानया लागी सिद्धार्थं खुदँतकया दुष्कर तपस्या यात । तपस्या यायां छन्दु वैशाख-पुण्हिया पवित्र दिनय् बोधगया धयागु थासय् वंगलसिमाया क्वसंच्चना सम्बोधिज्ञान

प्राप्तयासे सम्यक् संबुद्ध जुयाबिज्यात । थुगु ज्ञान कथं बुद्धं थ्व संसारय् न्यनाच्चंगु राग, द्वेष, मोह, ईर्ष्या व अहंकार थेंजाःगु विचारयात विजय याना बुद्धत्व प्राप्त यानाबिज्यात । बुद्ध सर्वज्ञानी जुयाः सर्वज्ञ, गौतमबुद्ध धायेकाबिज्यात । थुगु पवित्र सम्बोधि ज्ञानयात सारनाथ बिज्याना दकले न्हापां उबलेयापि प्रसिद्ध पञ्चभद्रवर्गीय ब्राह्मणपि कौण्डिन्य, वप्प, भद्विय, महानाम व अस्सजि थेंजाःपिन्त धर्मचक्रप्रवर्तनया उपदेश बियाबिज्यात । थुगु धर्मचक्रप्रवर्तनान्तर्गत कथं थ्व भवसागर दुःखमय खः, दुःखया कारण दुः, दुःखयात अन्त यायेगु लँपु दु । दुःखया कारण मनुखं अज्ञानता, अनिमियता हट्य् याये मफया हे खः । संसारय् दयाच्चंगु गुलिनं दुःख तृष्णाया कारण खः । तृष्णां हे सकलसित बन्धनय् तयातल । गथे माकःचा थःगु हे जालय् केने थें मनुत नं तृष्णाया जालं केनाच्चन । तृष्णाया कारणं हे भौतिक सुखसुविधाया लागी राग, द्वेष, मोह उत्पन्न जुयाच्चन । अले न्ह्याको दःसां मगाइगु अवस्थाय् लानाच्चन । थुकें काम, भव, व विभव थेंजाःगु तृष्णा उत्पन्न जुयाच्चन । थ्व हे तृष्णायात नाशयाना दुःखनिरोधया लागी बुद्ध आर्यअष्टांगिकमार्गया अभ्यासया लागी सन्देश बियाबिज्यात । थ्व आर्य अष्टांगिकमार्ग कथं सम्यक् दृष्टि, सम्यक् संकल्प, सम्यक् वचन, सम्यक् कर्मान्त, सम्यक् आजीविका, सम्यक् व्यायाम, सम्यक् स्मृति व सम्यक् समाधि वई । शील, समाधि व प्रज्ञायात मुख्य साधनया रूपय् माने यानातल । दुःखनिरोधया लागी थ्व निर्वाण मार्ग खः । बुद्धं थन धयाबिज्यात कि थ्व फुक्क सन्देशयात न्य जक

न्यनेवं जक दुःखनिरोध जुइमखु । थ्वयात गम्भीररूपं पालनयाये हे माः । तथागत लँ क्यनिम्ह जक खः, लँय् जुइगु ज्या थःम्ह हे याये माः । उकें बुद्धया सन्देश यथार्थवादी खः । थुकी अतिवाद मदु । मध्यममार्ग हे थ्वया विशेषता खः । बुद्धं धयाबिज्याई- "मनय् चित्त बुभ्भेजुसा पालन या मखुसा सरोकार मदु ।" तर अय्सां बुद्धया वचनप्रति आश्रित जुइफुगु आपालं गुण दु । मनूया जीवनय् पित्याःबले यक्व नयेगु नं दुःख मनसे च्वनेगु नं दुःख धैथे हे खः । उकें थुकियात मध्यममार्गया रूपय् माने यानातल ।

गौतम बुद्धं थःगु जीवनभर आपालं ई धर्मप्रचारय् लगे जुयाबिज्यात । थथे धर्मप्रचार लँय् आपालं दुःख कष्ट नं फयेमाल । अले आपालं पापीमारपाखे मार नं फये माल । थ्व हे धर्मप्रचार यायां प्राणीमात्रया सुखयानिन्ति ४५ दँतक एशियाया कुँकुलामय् धर्मप्रचार यानाबिज्यात । दुःखमुक्त यायेत आपालं शिष्यपिन्त भिक्षुसंघय् दुकयाबिज्यात । तर छन्हु धर्मप्रचार यानाबिज्याज्यां ८० दँया बैसय् वैशाख-पुन्हिया दिनस हे महापरिनिर्वाण जुयाबिज्यात । बुद्धं थःगु मृत्युशैष्याय् च्वं च्वं उपदेश थथे बियाबिज्यात- "भिक्षुपि फुक्क संस्कार अनित्य खः धका थुइकि, अप्रमादी जुया बांलागु गुणधर्म सम्पादन याये सयेकि, थ्व संसार अनित्य खः ।" सकलें अप्रमादी जुयेत संकेत बियाबिज्यात । थ्वहे जन्म, सम्बोधिलाम व महापरिनिर्वाणया स्वंगू अवसरयात कया थौतक नं विशेषरूपं वैशाख-पुन्हिया रूपय् माने यानावयाच्चंगु दु । नेपाःमितय् लागी थ्व गौरवया न्हि खः । ♦ munindra.bajracharya@gmail.com

बुद्धको जन्म, सम्बोधिलाम तथा

महापरिनिर्वाण भएको

त्रि-संयोग दिवस बुद्ध-पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा

हादिक शुभकामना ।

बलम्बु व्याउ सहकारी संस्था लि.

बलम्बु, काठमाडौं

Meditation and Reflection (Part Five)

 Bhikkhu Upatissa

We are like searching for a beautiful object in the dark which is invisible and difficult to see. We must have the light on and only then contact between the eye and the object happen in the next. Still if the mind is not present in that particular moment, there would not be arising of consciousness. Through the arising of eye-consciousness our eyes might see what could be the mind and what its nature was. It is good if we could understand how fast the mind had changed within that few moments of the contact between the eye and the object. Wise reflection could be vital to decide whether right or wrong thoughts had occupied the mind. If we were used to meditation practice we could cleanse wrong thoughts of our mind and see it through the light of meditation.

We have already known a few terms used for the mind such as ‘mana,’ ‘citta’ and ‘vinnana’. these three Pali terms seem to be almost same in meaning but each term can be studied differently as the function differs from one another. Depending on the usage of these terms in some contexts we need to understand their meaning Literal meaning of ‘mana’ is a mind. It is a common word and generally understood when we speak about the mind. Be mindful. Mind your business! Where is your mind? Mind your head! Pay your attention. We often overhear some of these sentence when people talk to their friends or other to draw their immediate attention. One hearing words like these we might be alert. We would listen careful and watch around to acknowledge the mind about what they had said and prepare the mind to observe any imminent events or react against any danger.

Even under normal circumstances if we failed to work together with the mind, we might go wrong and the result of what we were doing would not come back to us as we expected. So, while overhearing what others talking we acknowledge the mind about the things that were happening around us and then start going to observe or we would take precaution to prevent danger or we might display our action against that imminent event Thus we are daily driven by the mind to the sense related spot.

Whatever things the we had come across could easily link our mind if we paid attention to them. So, wise reflection (yoniso manasikara) over the thoughts of our mind would be and important subject prior to implementing the thoughts into an action. The mind would often tend to pull the body over to wrong spot that people had seen or heard. In the meantime if we heard people saying lie: “Never mind!”

“Do you mind?” “Would you mind?” “Don’t mind!” How did we feel inside our mind Probably we might feel comfortable and calm down the mind.

Citta like another synonym of the mind. Its function can be observed differently although meaning is almost the same. Citta is that which thinks (cintetiti cittam). Like mind (mama) Citta is also very subtle and difficult to understand although it thinks in every second soon after it has captured any one of the five sense-objects. The thinking process can break or start thinking on another object once when the citta catch another sense-object to absorb into it.

Sometimes greed can arise when the citta takes a note of a beautiful object. Sometimes anger (hatred) can arise when the citta sees and ugly object. Illusion can mislead or even make blind if people are not aware of the real nature of that object. Not understanding the real nature of that object is ignorance because of which people normally do one of two things- either they take delight in it or show their anger to it.

More than a hundred times in a day the taking place of delight or the arising of anger in the mind is not avoidable. When we reflect wisely then we many let go without being attached to beautiful objects. Without giving rise to conflicts for the arising of anger examine and see closely why that object is ugly. Through watching the mind we could feel the mindset how it had changed. Now we might understand why 54 cittas were classified as of Kamavara Citta. (Consciousness experienced in the sense spheres). (Cittas arise and dissolve in a person at a tremendous rate of more than a thousand billion times per eye-wink and thee are about 250 eye-winks in a second.- The Essence of Buddha Abhindhamma page no. 131)

We do not know the exact shape of the citta (mind) but we may have some ideas about it from reading similes as given in the Dhammapada.

“Just like a fish out of water even so is the nature of the mind (citta). Just like a beautiful city mind needs to be guarded. Well-guided mind can do ever better than what parents do for their children. On the other hand misguided mind can harm much more than a foe does to a foe.”

The similes of the mind mentioned above are ‘a fish out of water, a beautiful city, parents and foes’. Since we cannot see the shape of our mind these similes can give us certain ideas to know the nature of the mind. Probably we may see within ourselves if we imagine the similes given to the mind. In order to convince his disciples the Buddha used to present the similes and while listening to him they could note their tricky mind. When citta is like clean water we can see it beautiful. Citta that is free from greed, lust, anger and illusion is beautiful. When citta is unclean we canto see it

beautiful. Greed, lust, anger, aversion, illusion etc, are like colours and can change the state of mind whenever they get missed up with that beautiful citta.

Consciousness (vinnana) is another term of the mind. However, it is similar to the meaning of the mind, its function is different and different names are given once when it becomes aware of the sense-objects. There are five sense-objects; namely visible forms (rupa), sound (sadda), smell (gandha), taste (rasa), and tangible (phothhabba) and six with the mind-object (dhamma). As mentioned in the earlier chapter when the 'eye' take a note of an object then there is the consciousness of that object and the arising of eye-consciousness (cakkhu-vinnana) occupy the mind.

Once upon a time the Buddha was dwelling on Chaliya Mountain. Ven Meghiya was then personal attendant of the Buddha. One day Ven. Meghiya visited a beautiful Mango Garden near the bank of Kimikala River, Then he desired to devote himself to meditation in seclusion for a certain period of time. He told the Buddha about his intention of meditation but he was not given permission as he was not enough advanced in wisdom. He asked sever times for permission.

Then the Buddha convinced him that he could wait until another monk attends on him. He was not satisfied with what the Buddha said to him and replied: "You have become free from the bondage of suffering whereas I am not yet. I need to practice meditation in that solitary place to be free from suffering."

However, the Buddha wanted him not setting out for his journey to that solitary place- Mango Garden and stopped him there times, At last he could not be convinced and the Buddha allowed him to fulfill his meditation.

He went to the Mango Garden and started sitting meditation. Unfortunately he could not meditate for the arising of sensual thoughts and also he was saddened by his own flow of thoughts. At last the kind words of the Buddha hit his mind. He could not further his meditation and worried about what he had replied against the Buddha's kind words. Again he went to the Buddha and sought the instruction to appease his troubled mind.

On this occasion the Buddha convinced him the nature of the mind-unstable and flickering (unsteady), difficult to guard, and control. Those who were wise could strengthen their mind as the archer strengthens the shaft of his arrow. (Dhammapada)

Sense-desire is not so easy to understand. It seems to have generally three areas where it could be activated. First one is normal desire without which survival of living beings could be difficult. Second is excessive desire because of which the mindset of even simple people is polluted and they breed aversion against those who are excessively desirous. Naturally mind is bright but due to the arrival of new defilements the mind is polluted. Third is to be transformation of desire into creativity and thereby to create

a healthy and peaceful atmosphere where the mind is delighted by the beauty of creation.

Usually all living beings need works to delight their senses. Whenever people become lazy to work for their day today living their chances of becoming happy is very low. Without deriving happiness from their works it is easy to achieve satisfaction. If main intention of sense desire is satisfaction, nobody can ever achieve it without working for oneself and others' wellbeing. People really do many things but yet they are not satisfied. When we talk about people whatever they do or in whatever area they are employed, one thing we simply understand is that they want to earn more and think to achieve 'dreams of life.' All that they do is for the cause of sense desire and eventually many of them can go ever beyond their control. (kamachanda)

Although Buddhism does not appreciate only the acquisition material wealth (more than necessity) since people cannot keep it under their control and as they can lose their wealth even they guard it so tightly. From the perspective of importance Buddhism shows a way to be less attached to the material wealth besides using it up at the time of need and then relieve through gradual practice of renunciation. Normal desires can also be conducive to the gradual practice of generosity which in the long will lead to unveil the truth of impermanence.

Although some people work so desirously they are not satisfied. They work to take not for granted and their survival depends on daily routine- work, eat, and sleep. Apart from these three aspects people normally do not have time to think higher, Accumulated force of Kamma is such that all are not fortunate to take for granted. Even not being satisfied, people normally have to work to see their better days in the future. Thus they miss or intentionally give up the opportunity of making oneself satisfied. The most important thing is that they are not ready to give up their trust in good deeds which can be their satisfaction indeed. However, also by following the Buddhist teaching many people have seen the path leading to spiritual benefits and they thus are content, pleased and happy indeed.

Excessive desire can appear to be productive in the sectors of business and industrial areas. More than what is wanted is a characteristic of excessive desires. It is true that if people do not desire they never achieve even their day today's needs. In a certain level people must generate their desire less their survival will be very hard. In addition, the other people around him/us or even their close relatives and friends can disturb the way he/we are used to live. Whether people can achieve their hopes or not, generally many people do desire excessively and because of their excessive desire we may feel a different vibration which can affect the regular activities of even our normal life. If we really know that we are vulnerable to that kind of vibration we could go beyond and thus we would not be compelled to confront with unwanted problems created by excessive desires. ♦

Buddhism for Peace and Happiness

(Humanistic Approach in Buddhism)

✍ **Deva Kaji Shakya***

**Sukhâ Sanghassa Samaggi
Sâmmaggaṇam Tapo Sukho**

Buddha Said, "To live together in harmony is happiness. To live in Sangha, (Although it refers to monk's community, this Sangha can be a role model for groups of any kind for good) i.e. in group, small or big in the community or in the state or in universal fraternity in the broadest sense, is happiness. Happy is the unity of Sangha. Happy is the discipline of the united ones. Happy indeed is the spiritual practice that is to work together for common good cause." This happiness brings true peace in human mind and society. There is no bliss higher than peace. In Buddhism, Nirvana is the perfect peace, the bliss supreme.

What the Buddha taught is all about 'Dharma', the spiritual practice, spiritual awakenings, spiritual elevation of humanity and to make people well aware of right thoughts, right speech and right action in right time. Buddhism is all about morality, meditative concentration and wisdom that help guide practice for living in a way of 'Dharma', the only core and spirit of humanistic interpretation of the Buddha's teachings to lead life of perfection.

What's the use of dharma, if it cannot bring peace in minds of people? Dharma is for peace of mind, for purification of hearts of people which has deep impact in society they live. Dharma loses its significance if it is separated from real life and if it cannot be integrated in day to day living of individual persons as members of the society. Buddhism is not another worldly religion dissociated from this world. The Buddha said, "I am part of the society. Dharma is to be established and practiced in the society." It is noteworthy here how a certain Brahman named Aggidatta was admonished by Shakyamuni, the Buddha for the former's act of misleading people to take resort to jungle and solitary place for liberation from sufferings and troubles. The Buddha gave sermons to him to take shelter in Triple Gem-Buddha, Dharma and Sangha.

From the statement it is clear that Buddhism does not teach and does not inspire 'escapism' from life to retire in isolation aloof from humanity. Hui Neng, the sixth patriarch of Zen Buddhism says that to leave this world to search for Dharma is as futile as searching for a rabbit with horns. Dharma is not dharma in true sense if it does not benefit individuals and through them to the society they live and to the world in the broadest sense. It will not be an exaggeration

if "Buddha Dharma" is interpreted as timeless, joyful, altruistic and life affirming. Buddhism is not only Dharma for monastic who renounced worldly pleasures and family life but also for people living household life.

Humanistic approach in Buddhism makes 'humanity' as the central focus and it treats individual as a whole, the overall aspects of individual personality-his or her emotional social, psychological, political, physical as well as mental aspects.

It will be quite logical and relevant here to explain the word, 'Buddha' which does not refer to the particular individual name, Gautam Buddha. We write here, 'Gautama, the Buddha', the enlightened one, the blessed one or the realized one. He was the person who had understood the reality of life, 'the universal Truth' which he had experienced himself practically, the true nature of human life. Gautam, the Buddha was just a human being like us but a man par excellence, so perfect as a human, who relentlessly strove hard to know life as it is (Yathabhuta), its nature of impermanence (Anitya), suffering (Dukkha), and no soul. (Anatma). He became Buddha not because he was made such by external supernatural force or not inspired at all by any unseen force. He understood the vast potentiality and capabilities of a human being which remain hidden like the sun enveloped by the cloud because of ignorance. This innate ability of a human being, we call 'Buddha Nature' is manifested with the extra-ordinary strength and power of 'Dharma', the righteous or noble thinking, attitude and deeds.

Mind is 'pure' in its very original nature but it becomes impure when it gets contact with the external factor of foulness or pollution. In optimistic tone, Buddhism declares every human being as Buddha, Buddha in dormant stage to get manifestation any time when it meets opportunity. Venerable Master Hsing Yun, the propounder of Humanistic Buddhism says that Road to Humanity is Road to Buddha hood. If you want to be a Buddha, be a perfect human being first. Recognize, respect and practice human values in perfect way that gradually help manifest the Buddha Nature, latent inside you. Venerable Master Tai Hsu said, "We achieve Buddhahood through our human nature. When you become fully human, you will become a Buddha". This is the deepest truth of Buddhism. From this angle we can say that Buddhism is not a religion in the strictest conventional term, as normally understood by people and it is just a righteous living, in a way benefiting yourself and through you benefiting neighbors, society, country and universe as a whole. Thus, we can say that Buddhism and its humanistic approach give us the blueprints for managing our lives in a

* **Writer** : President, Nepal Chapter, Buddha's Light International Association (BLIA)

perfect way for living happy and peaceful life in this world of sufferings, pains and troubles (Sahaloka).

Great scholars like Dr. Malalasekera and Dr. Rahula Walpola were well aware of the fact that Buddhism is not a matter for a scholastic discussion in the circle of intellectuals but it is a living dharma, as professor Hubert Durt says, "A universal religion which rejects any tendency to show favor for one region and disfavor for another region." And this Buddha Dharma transcends any type of cultural, social and political barriers.

The Buddha taught the world about the middle way, the noble eightfold path of Right understanding, Right thought, Right speech, Right action, Right livelihood, Right effort, Right mindfulness and Right concentration. The Buddha guided people to be rational practicing restraints without approaching either extreme of self mortification and over sensual indulgence. Dharmapala, a distinguished scholar aptly described Buddhism as a Gospel of moral activities, the Buddha himself had practiced and demonstrated to the whole universe. He talked about human weaknesses, obstructions and defects like cravings, attachments, ignorance, delusion, anger and hatred, and he recommended ways to strive for liberation from them for peace and happiness in true sense with determination, devotion, dedication and diligence. These are the Buddhist values which every other religious faith and philosophy accept as universal facts.

Moral precepts and ethical conduct as recommend-

ed by the Buddha are like good medicines for diseases, a defence against fear, a bright lamp along a perilous road, a bridge to safety and a great ship to cross deadly waters. They are like a brave general who cuts off the three poisons – Attachment, Hatred and Ignorance.

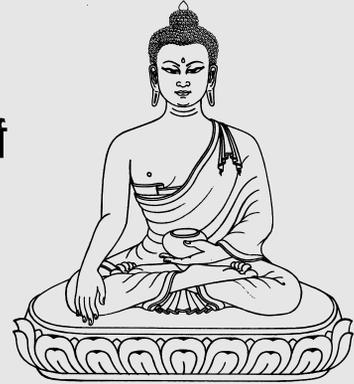
Mental discipline i.e. meditative concentration as emphasized by the Buddha helps let go of our worries, purify and guard our speech, thought and action and last but not least it energizes our mind.

The Buddha taught people to develop wisdom, (Prajna) the Unique quality which helps attain profound understanding of reality. Wisdom does not refer to raw and ordinary information, knowledge and philosophy. This wisdom is an ability like that correctly adjusting camera, so we can see all phenomena clearly. Prajna is like a miracle doctor who applies medicine to relieve sicknesses.

In this 21st century, there has been a great intermingling of ethnic people, every nationality, every color and every religion rubbing shoulders with each other. The Buddha advised, "Whatever doctrine you shall hear, bearing upon what is good, to all of that doctrine you should listen with an attentive ear, digesting it, pondering on it, gathering it all up with your will". The Buddha founded Sangha, a celibate order (Bhikshu Sangha) from a diverse selection of individuals as mixed in color, class and thinking as one might find in places today.

By not insisting on 'standing out', Buddhism forms

शान्तिका प्रतीक तथागत बुद्धको जन्म,
सम्बोधिज्ञान लाभ तथा महापरिनिर्वाण
दिवस बु. सं. २५५६ को उपलक्ष्यमा सम्पूर्ण
नेपालीजनलाई हार्दिक शुभकामना ।

हसना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.
Hasana Saving & Credit Co-operative Ltd.

बलम्बु (भास्तिपुर)-२, काठमाडौं, फोन : ४३९६९७३, फ्याक्स नं. ४३९६९७४

the basic requirement for coexistence. Humanistic Buddhism speaks of oneness and co-existence for mutual survival among nations and countries and this world is home to us all.

Peace, friendship, loving-kindness, compassion, non-violence are roots of human relations, the growth of which depends on lack of fear and suspicion, frequent meetings and free and frank exchanges of views, common appreciation and, interfaith and religious harmony.

Humanistic interpretation and approach in Buddhism for peace and happiness is just a simple principle and practice. If you are Hindu be a perfect Hindu, if you are Christian or Muslim, be like that perfectly, follow and apply them in real life situation without any bias and prejudices against any other kinds of faith and belief because every religious faith has excellent teachings. The mission should be for peace and happiness of humankind but not for wearing label of religion or sectarian group of any kind. True peace appears within us when the mind is free from any kind of defilements which raise their heads at different situations and time. External factors are not strong force at all as compared to the internal or mental force in bringing peace and stability in mind.

Buddhism is a universal doctrine and practice for global community. Buddhism, a unique doctrine which teaches complete non-attachment including non-attachment even to the words of the Buddha. It is the humanistic approach of Buddhism for peace which calls upon people to respect one another's faith sincerely based on genuine human relation, a real feeling and understanding for each other which help develop mutual trust and peaceful co-existence. Cultivation of right intentions is the surest guarantee for interpersonal concord and peace.

Whosoever lives in righteousness becomes filled with a sweet sense of trust and bliss. It is the bliss ruling in heart that makes his or her goodness grow more and more sharing people's suffering and building harmony in human society. We can create a family, a human family. About the rites and rituals, customs and functions, they are just a finger pointing to the moon, not the moon itself. Those practices of culture and traditions are just the ways to promote Dharma. They are means to an end, not an end in itself. It is erroneous to treat the pointing finger as the moon itself.

If we put too much emphasis on superficial differences-culture and tradition, ideology, faith, race, color, wealth and education, and even if we make small rigid discrimination, we cannot avoid making additional sufferings for human society. A troublesome atmosphere will be created from these exaggerated but very small differences. In world politics too, such discrimination creates uncontrollable problems.

Buddhism explains on the need of Hiri and Ottappa, the positive qualities of being shy and afraid respectively to perform deeds that are not virtuous or noble. Because of these qualities, people try themselves to be on right track to do good for themselves and others. Venerable Dr. K. Shree

Dharmananda says, "We speak of universal peace, universal fraternity and religious harmony but it is the ego and vanity within us that we try to reform society without trying to reform ourselves."

Major hurdle for peace and understanding among people is the dogma, an evil which may cause fundamentalism and about this the Buddha had clearly expressed in Kalama Sutta, "One must not be persuaded by teachers, texts, logics or arguments but only through personal understanding and confidence in the truth one should reach to rational conclusion." Venerable Master Hsing Yun advises people to rely on 'Dharma' not on an individual teacher, to rely on meaning not on the words, to rely on the ultimate truth not on the relative truth and to rely on wisdom not on knowledge. Such a rational approach helps solve social, political, psychological and economic problems we are facing in Nepal at present.

As mentioned in Angutar Nikaya, the great treatise of Buddhism, "For genuine peace and for actual dialogues with others, the Buddha gave emphasis on well spoken, not ill spoken, blameless and above reproach words and languages which are timely, true, gentle, purposeful and kind-hearted. Utterance of words and speech, and expression through writings must foster concord and Sraddha (faith and confidence) free from fear and suspicion. Last but not the least, Uppekha, the quality of equanimity in both favorable and unfavorable situation should be developed in minds of people to be able to listen to others and stop pass judgment with bias on other people. For such a dialogue, one of the important points which Buddhism stresses on is that the three conceits: superiority, equality (in negative sense of competing with others) and inferiority should not come in the surface and above all one should not be heavily indoctrinated but be guided by the reality and truth. This is called world peace through languages and it is peace which we call humanism. Buddhism exerts humanizing influence on people of the world which results in peace and happiness.

The only distinctive feature of Humanistic Buddhism is that it is free of any kind of fundamentalism. Multiplicity, generosity and inclusiveness in it are all positive values which are appreciated and considered high without any kind of opposition by principles of other faiths. This is the very beauty of Buddhism which has humanistic approach or touch for peace and happiness.

Once the Buddha advised a so called wise and renowned man named Kapitthika not to come to the conclusion that this alone is truth and everything else is false. The Buddha said, "To be attached to one thing or to a certain view and to look down upon other things (views) as inferior is a detrimental factor in maintaining Peace and happiness in the society and it is what the wise men call a 'fetter'." The Buddha compared Dharma i.e, his teachings or sermons, to a raft for crossing over to other side not for getting hold of it and carry on one's back. What the Buddha taught is that we should give up even good things and not to be obstinate and

attached to them. Now we should think how much more we should give up evil things.

Is Buddhism religion or a philosophy? It does not matter what you call it. Truth needs no label. Sectarian labels are a hindrance to the independent understanding of truth and they produce harmful prejudices in human mind. Humanistic approach in Buddhism for peace and happiness emphasizes that when we meet a person, we should look on him or her as a human being not as Rai, Limbu or Newar, German, French or American, Brahman, Kshetria or Sudra, and Christian, Muslim or Hindu.

Better now for us to go deeply into the points raised above in the context of political situation of Nepal to reach to logical and rational solution of problems we are facing.

It is interesting to note here that Upali, a well known disciple of Nigantha Nataputta (Jain Mahavira) was once sent to the Buddha to discuss a matter on a theory of Karma and defeat him in arguments. It was wonderful that at last Upali was fully convinced of effective and impressive wise words, the Buddha had delivered. Then Upali expressed his wishes to take refuge in Buddha's Sangha. But the Buddha told him not to be in a hurry and advised to seek permission from the old preceptor. But Upali repeatedly prayed to Buddha to accept him as his disciple. The Buddha agreed to his request but with a suggestion to him to continue to give due respect to his old teacher. This is the brilliant example of his tolerance towards others.

Buddhist policy has been centered on tolerance and assimilation in varied ways of living and thinking. Asoka, the third century B.C. Emperor of India who turned himself a true follower to Buddhist principles was the perfect model example to emulate his attitude of Religious Tolerance and Harmony. He declared a decree, "one should not honor only one's own religion and condemn the religion of others but one should honor other's religion for harmonious living."

The Buddha's universal message is non-violence and peace. He declared that war can never be justified on any ground and pretext. It is notable here how Asoka realized the futility of war and proved the best conqueror of his own self turning himself 'Dharma Asoka', the Dharma conqueror. Dhammapada (the words of the Buddha) says, "The conqueror begets enmity, the defeated lie down in distress, the peaceful rest in happiness giving up both victory and defeat". We can note down here how the Buddha himself directly interfered for good and avoided war between Shakyas and Koliyas over the sharing of water of Rohini River. Buddha's words prevented Ajatsatru from attacking the Kingdom of Vajjis. In the Jatak legend, it is mentioned that no royal force, vast its might may be but in a fight, good men with strong patience may secure a great win and advantage over the fiercest feuds. The preamble in the Charter of UNESCO clearly says, "Since it is in the minds of men that wars are created, it is in the minds of men that fortresses against war must be created."

The Buddha used to address himself as 'Tathagata', one who has come to the truth and one who has discovered the truth. He said "Atta hi Attano, Natha Kohi Natha Paro Siya." He announced that Man's position is supreme. One is one's own refuge, who else could be the refuge. Being your own savior, it can be achieved only through self-discipline. The essence of this famous quote is that the Tathagata shows only the path but we must tread the path by ourselves with full understanding without blind following. The Buddha further told his disciples that they should even examine the Tathagata's sermons so that they will be fully convinced of the true value of the teacher he followed.

The Buddha's concern is not only for the spiritual welfare but also material welfare as a means to an end, a means indispensable for achieving a higher and nobler end, higher purpose for human happiness and substantial peace. He never took human life out of the context of its social and economic backgrounds, and political aspects too. The Buddha gave equal emphasis on both mundane and supramundane happiness. The Cakkavattisihanada sutta of Digha Nikaya clearly explains that to establish peace, kings in ancient time tried to suppress immoral, debased acts like violence, thefts, hatred and cruelty by giving punishments but failed. Kutadanta sutta in the same Nikaya says, 'Jigachha paramo Rogâ' (Hunger is the greatest disease-). Such methods of punishment proved failure to maintain peace and happiness in the society. The sutta says that economic condition of people should be improved to eradicate poverty and hunger as they are the causes of the moral and spiritual decline of the society and eradication of poverty is necessary to maintain lasting peace in the country by providing facilities for agriculture to farmers and cultivators, capital to the traders and adequate wages to the wage earners. Creating such conditions and atmosphere for earning sufficient income will make people contented with no fear or anxiety. As a result, there will be stable peace and happiness in family, neighborhood, country and in the world.

Accumulation of riches destroys the foolish but not those who search for the goal to benefit themselves and others. Buddhist approach to economics and development is Sammajivika, a balanced life between material and spiritual interest. Dr. A.T. Ariyaratne translating the Buddha's teachings into development practice especially in rural communities founded Sarvodaya Shramdan movement in 1958 and it has been serving for fifty years. It is a lay Buddhist movement, a belief, in the centre a human potential for spiritual achievement, the implication of Dharma for social change.

Humanistic approach to Buddhism for peace gives stress on promotion of positive attitude to feel connected with our fellow beings of the world we live in and with nature too. When we feel connected, we will be able to open our hearts i.e., the inner door to reach out to others. It is the Buddhist perspective that there is no concept of absolute evil. It is the Buddha nature, original clear light of mind which gives human beings the potential for enlightenment

and everlasting peace, the Buddha had achieved. Happy life is built on a foundation of a calm and stable state of mind. Withdraw yourself from the outer sensory world by not chasing after or not paying attention to it and turn inside yourself for realization.

Mangala Sutta, a Buddhist sutta says, "reverence, humility, contentment, gratitude and opportune hearing of dharma are supreme blessings conducive to peace and happiness. They originate in minds of individuals which gradually extend to family, neighborhood, community, society, country and the universe as a whole.

\To establish peace and to turn the world into Sukhabati Bhuvan (The Land of Bliss, Pureland of Amitabh Buddha) another Buddhist Verse, Metta sutta says," Let thoughts of boundless love pervade the whole world, above, below and across without any obstruction, without any hatred and without any enmities".

These two Sutras clearly expose the true ideals of Buddhism for peace and happiness. If we cannot follow these ideals fully, we should follow them as far as possible. The best thing is to realize the ideals. The next best thing is to be nearer the ideals. The only ideal is to do the right thing and to resist from doing wrong things.

To conclude, I would like to urge that men and women, young and adults, social workers, politicians, teachers, economists, civil society, police and military force should come forward to join hands together to cultivate lasting peace by breaking walls of race and national boundaries with

Dharma force. It is with our magnanimity of heart, pure love, universally shared values, realization of interdependence and mutual prosperity, we can contribute substantially to establish Peace and happiness in the whole Universe.

We should launch a powerful campaign for peace and non-violence through humanistic touch of 'Dharma' promoting multi religious cooperation in the countries around the world. We should do it with our genuine effort to maintain contact and highest standard of communication with people. We should do the utmost to unleash the positive, socially transformative power of religion in giving a new shape to the world, for peace, progress, prosperity and happiness of people. ♦

References:

- 1) Treasury of Truth- Ven Weragoda Sarada Maha Thero
- 2) What the Buddha taught- Walpola Rahula.
- 3) Buddha's Light – Deva Kaji Shakya
- 4) Humanistic Buddhism – Venerable Master Hsing Yun.
- 5) Epoch of Buddha's Light - Venerable Master Hsing Yun.
- 6) The way to Buddhahood – Venerable Yin –Shun
- 7) A paper on Basic Buddhist principles pertaining to International understanding, Friendship and coexistence – Venerable Dr. Medagama Vajiragnana
- 8) GEMS of Buddhist wisdom – Published by Tan Teik Beng, Malaysia.

स्वाँया पुन्हिया भिन्तुना !

तथागत शास्ताया जन्म, बोधिज्ञान प्राप्त व
महापरिनिर्वाण दिवस बु. सं. २५५६ क्वःगु
स्वाँया पुन्हिया लसताय् सकल नेपाःमिपिन्त
भिन्तुना !

मिलन बहुउद्देशीय सहकारी संस्था लिमिटेड

हवनाछँ, पाको, न्यूरोड, काठमाडौं ।

फोनः ४२३१०३६, ४२२२०६५, फ्याक्स : ४२१६१६७

बौद्ध गतिविधि

आनन्दकुटीमा मासिक बुद्धपूजा

२४ चैत्र २०६८, काठमाडौं । आनन्द कुटी विहारमा मासिक बुद्धपूजा, धर्मदेशना, दानप्रदान तथा भोजन कार्य सम्पन्न भयो । लंकाराम चैत्य परिसरमा दीप-प्रज्वलनपछि सामूहिक रूपमा लामबद्ध भइसकेपछि आनन्दकुटी विहारका सदस्यसचिव एवं अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका सचिव भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरसमक्ष पंचशील-प्रार्थना गरियो । बुद्धपूजापछि भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरले मरणधर्म सम्बन्धी उपदेश गर्नुभयो । उपस्थिति सम्पूर्ण भिक्षु, श्रामणेर, अनागारिका तथा उपासक-उपासिकाहरूका लागि जलपान-भोजन दान गर्नुभएको थियो ।

विश्व-शान्ति पर्यावरणीय उद्यान को शिलान्यास

मित्रराष्ट्र चीनको युनान प्रान्तको मि-ले (Mi-Le) शहरको एक सुन्दर पहाडमा गत मार्च १० का दिन विहान १०:०० बजेको शुभमूर्तमा नेपालबाट प्रमुख अतिथिको रूपमा आमन्त्रित भिक्षु आनन्दबाट विश्वशान्ति पर्यावरणीय-उद्यानको (Buddhism Related Eco-Park) शिलान्यास कार्य सम्पन्न भएको छ ।

चीन सरकार, APECS र मिले सांस्कृतिक कम्पनीको संयुक्त पहलमा निर्माण गर्न लागेको उक्त उद्यान विशेष बौद्ध कलात्मक शैलीबाट (SHENG SHU FAN CHENG) निर्माण गर्न लागेको हो । बुद्धधर्मसँग सम्बन्धित आध्यात्मिक महत्त्वका चार प्रकारका वृक्षहरू (Spiritual Trees) Aesculus Chinesis Bu, Saraca Dives Pietre, Ficus Religioso, Shores Robusta छन् ।

उपस्थित भेलालाई सम्बोधन गर्दै भिक्षु आनन्दले "यो उद्यानबाट स्थानीय, राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय दर्शक तथा पर्यटकीय जनलाई मनोरञ्जनका साथसाथै शान्ति र सद्भावको अनुभूति दिलाउने विश्व-शान्ति उद्यान बन्नेछ" भनी शुभशिक्षण दिनुभएको छ । उक्त समारोहमा APECS का उपाध्यक्ष जियाओ वु नान, मि-ले सांस्कृतिक कम्पनी प्रा.लि. का सभापति भु-थुन्ली तथा जापान, सिंगापुर, मंगोलियाका विशिष्ट अतिथिहरूसहभागी भएका थिए ।

प्रव्रजितहरूको ध्यान शिविर हुने

यही जेठ २ देखि १३ गते (May 15-16) सम्म नेपाल विपश्यना केन्द्र, धर्मश्रृंगमा प्रव्रजितहरू (भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारिका) का लागि विशेष दश दिवसीय विपश्यना ध्यान शिविर सम्पन्न हुन गइरहेको छ । सो शिविरमा सहभागी हुनका लागि नेपाल विपश्यना केन्द्र, धर्मश्रृंगले विशेष पत्राचार गरेको छ ।

धम्मावास विहारमा अनित्यानुस्मरण

२५ चैत्र, काठमाडौं । नेपालका एकमात्र त्रिपिटकाचार्य, अगमहासङ्घम्मजोतिकधज दिवंगत भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको निर्वाण कामना गरी खुसिबुँस्थित धम्मावास विहारमा अनित्यानुस्मरण सभा सम्पन्न गरिएको छ । भिक्षु सुबोध, अनागारिका कृषागौतमीलगायतले दिवंगत महास्थविरले बुद्धशासन र नेपाल भाषा तथा विविध क्षेत्रमा पुन्याउनुभएको योगदानलाई स्मरण गर्दै सो अवसरमा बुद्धपूजा, परित्राण पाठ गर्नुभयो ।

बिराट बौद्ध संघको रजत जयन्ती

२५ चैत्र, विराटनगर । वि.सं. २०४३ साल भाद्र २८ गते स्थापित बिराट बौद्ध संघले भिक्षु भदिय महास्थविरको प्रमुख आतिथ्यतामा ३ दिने (चैत्र २३-२५) विविध कार्यक्रम गरी आफ्नो रजतजयन्ती भव्यतासाथ सम्पन्न गरेको छ । पहिलो दिन वृहत शान्तिपद यात्रा ज्ञानमाला भजन प्रस्तुत, बुद्धपूजा एवं धर्मदेशना एवं संचालित स्वास्थ्य शिविरमा १५३ जना बिरामीको निःशुल्क स्वास्थ्य परीक्षण गरियो । दोस्रो दिन संघका अध्यक्ष पुष्पधन शाक्यको अध्यक्षतामा सम्पन्न अपरान्ह धार्मिक सभामा प्रमुख अतिथि भिक्षु भदिय महास्थविर, मोरङका प्रमुख जिल्ला अधिकारी तारानाथ गौतम, भी गुठीका महासचिव महेन्द्र शाक्य, सल्लाहकारहरू मोहनप्रसाद शाक्य, नारायणप्रसाद श्रेष्ठ, लोकेन्द्रकुमार मल्ल, सत्यनारायण ताम्राकार, सि.वि. धन्तानी, जमुना वज्राचार्य, का.स. धर्मकुमार हलवाई लगायतले बोल्नुभयो । संघका महासचिव ललित श्रेष्ठद्वारा संस्थाको स्थापना कालदेखि हालसम्मको गतिविधि तथा भावी योजनाको बारे प्रकाश पार्नुभयो । उपाध्यक्ष चन्द्रिका शाक्यले सो कार्यक्रममा

You may Visit : www.anandabhoomi.com

स्वागत मन्तव्य दिनुभएको सो सभा सल्लाहकार धर्मराज शाक्यले संचालन गर्नुभयो । विराट बौद्ध संघका लागि धार्मिक, आर्थिक, भौतिक तथा रचनात्मक सल्लाह दिने विभिन्न २० जना व्यक्तित्वहरूलाई दोसल्ला ओढाई सम्मान गरियो । तीन दिने कार्यक्रमको अन्तिम दिन विपश्यना ध्यान शिविर संचालन गरियो ।

निर्वाणमूर्तिमा अनित्यानुस्मरण सभा

२८ चैत्र, काठमाडौं । संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको अध्यक्षतामा किण्डोलस्थित निर्वाणमूर्ति विहारमा दिवंगत आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको ४५ औं पूण्यतिथिको अवसर पारी वहाँको निर्वाण कामनासहित अनित्यानुस्मरण सभा आयोजना गरियो । सो कार्यक्रममा संघउपनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविर, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका सचिव धर्ममूर्ति महास्थविर, वृहत्तर लुम्बिनी विकास राष्ट्रिय निर्देशक समितिका सदस्य भिक्षु कोण्डन्य, विहार प्रमुख डा. धम्मविजया गुरुमां, विहारका उपाध्यक्ष पूर्णरत्न वज्राचार्यलगायतले दिवंगत महास्थविरको व्यक्तित्व, कृतित्व, योगदान एवं विविध पक्ष बारेमा बोल्नुभयो । विहार संस्थाका सचिव अमृतमान ताम्राकारद्वारा सञ्चालित सो कार्यक्रमको अवसर पारी परित्राण पाठ एवं भिक्षुसंघ तथा अनागारिका संघलाई दानप्रदान-भोजनदान गरियो ।

लोकदर्शनको आँखा-दान

२८ चैत्र, काठमाडौं । गत चैत्र २३ गते दिवंगत हुनुभएका धर्मोदय सभा केन्द्रीय समितिका भूतपूर्व अध्यक्ष लोकदर्शन वज्राचार्यको दुबै आँखा अवसानपश्चात् परिवारको सहमतिमा तिलगङ्गा आँखा प्रतिष्ठानलाई दान गरिएको छ ।

यसरी नै नगदेश बौद्ध समूहका अध्यक्ष न्हुच्छे कुमार सिंकेमनका माहिली बुहारी दिलमाया सिंकेमनको गत चैत्र २५ गते देहावसान भएपछि पारिवारिक सहमती बमोजिम मृतकको आँखा तिलगंगा आँखा अस्पताललाई दान गरिएको छ । सो दान गरिएका आँखा सफल प्रत्यारोपण गरिएको छ ।

धर्मकीर्ति विहारमा महापरित्राण

१ वैशाख २०६९, काठमाडौं । नेपालको बुद्धशासनिक क्षेत्रका अग्रणी एवं उल्लेखनीय भूमिका निर्वाह गर्ने व्यक्तित्व

धम्मवती गुरुमाँको सु-स्वास्थ्य, दीर्घायुको कामना गर्दै भिक्षु महासंघबाट श्रीघः नघलस्थित धर्मकीर्ति विहारमा पवित्र महापरित्राण पाठ कार्यक्रम सम्पन्न भयो । धर्मकीर्ति विहार, सुलक्षणकीर्ति विहार, बसुन्धरा विहार, निर्वाणमूर्ति विहार, पद्मकीर्ति विहार तथा लुम्बिनी गौतमी विहारको संयुक्त आयोजनामा सो कार्यक्रम सम्पन्न भएको हो ।

भिक्षु संवेजकीर्ति स्मृति सिरपाः-२०६९ प्रदान

७ वैशाख, काठमाडौं । संघउपनायक एवं धर्मोदय सभा, नेपालका केन्द्रीय अध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णक महास्थविरलाई एक धार्मिक समारोहबीच "भिक्षु संवेजकीर्ति स्मृति सिरपाः २०६९" प्रदान गरियो । नेपालमा बुद्धधर्म उत्थान, संरक्षण र संवर्द्धन गर्न सम्पूर्ण जीवन समर्पण गर्नुहुने संघउपनायक महास्थविरको बुद्धशासनिक योगदानलाई कदर गरी सम्मानपत्रसहित नगद रु. ३,३३३/- प्रदान गरियो । गर्दै विहार तथा सो स्मृति सिरपाः का अध्यक्ष भिक्षु शोभित महास्थविरले पुरस्कार एवं सम्मानित महास्थविरको बारेमा चर्चा गर्नुभयो । उपासिका रमना श्रेष्ठद्वारा सञ्चालित सो कार्यक्रममा शील, प्रार्थना, बुद्धपूजा, परित्राण पाठ, दान प्रदान एवं जलपान भोजन दान गरिएको छ ।

दरबार स्ववायरमा धार्मिक कार्यक्रम

१ वैशाख, ललितपुर । मंगलबजारस्थित दरबार स्ववायरमा वृहत्तर लुम्बिनी विकास निर्देशक समितिका सदस्य भिक्षु कोण्डन्यको प्रमुख आतिथ्यमा विश्व मैत्री विहार एवं कालुदायीका सुपुत्र आशाकाजी महर्जनले एक धार्मिक कार्यक्रम आयोजना गरेको छ । हरेक महिनाको पहिलो दिन नियमित रूपमा आयोजना गरिने सो कार्यक्रममा प्रमुख अतिथिले नव वर्ष २०६९ को हार्दिक शुभकामना व्यक्तसहित विशेष धार्मिक प्रवचन गर्नुभयो । उपासक तथा उपासिकाबाट १/१ जना गत महिनामा गरिएको धर्मदेशनालाई स्मरण गरी जनसमक्ष व्यक्त गर्ने कार्यक्रमअन्तर्गत उपासक बोधिरत्न शाक्य तथा उपासिका दिलशोभा शाक्य पुरस्कृत हुनुभएको थियो । वृद्धावस्थामा पनि बौद्ध जगतमा क्रियाशील व्यक्तित्व लोकबहादुर शाक्यले कार्यक्रम संचालन गर्नुभयो ।

बौद्ध जागरण अभियान सम्पन्न

८ बैशाख, रूपन्देही । अन्तर्राष्ट्रिय बुद्ध परियत्ति उदय विहारले शान्ति र जनमुखी संविधानको कामना गर्दै राष्ट्रिय स्तरको शान्तिपदयात्रा तथा बौद्ध जागरण अभियान सम्पन्न गरेको छ । २०६८ चैत्र १३ गते शुभारम्भ भई २५ दिनसम्म मकवानपुरको बासामाडी, हेटौँडा, मोरङ्गको उर्लाबारी, विराटनगर, भद्राको धुलाबारी, कांकडभिट्टा, सुरङ्गा, माईधार, विर्तामोड, सुनसरीको धरान, ईटहरी, सप्तरीको प्रसवनी, सर्लाही भक्तिपुरका विभिन्न स्थानहरूमा निरन्तर चलेको सो अभियानअन्तर्गत विश्वशान्तिको कामना गर्दै परित्राण सूत्र पाठ, बुद्धपूजा, शीलप्रार्थना, धर्मप्रवचन, भिक्षादान कार्यक्रम, पञ्चशील पर्वा वितरण तथा बुद्धशिक्षा आजको आवश्यकता शीर्षकीय अन्तरक्रिया, विचारगोष्ठी आदि सम्पन्न भयो ।

अन्तर्राष्ट्रिय बुद्ध परियत्ति उदय विहारका कार्यवाहक प्रमुख भिक्षु प्रज्ञानन्दको नेतृत्व तथा विहारका अध्यक्ष श्री सि.बि.घोतानेको समन्वयकारी भूमिकामा सम्पन्न सो अभियानमा भिक्षु ज्ञानेन्द्र, भिक्षु पियमंगल, १६ जना श्रामणेर, कोषाध्यक्ष धर्ममान स्थापित, सदस्यहरू रामबहादुर गुरुङ्ग, अर्जुन गुरुङ्ग, खिमलाल पुरीलगायत ९ जना धम्मसेवकसहितको २५जनाको टोली सहभागी रहेको थियो ।

बौद्ध ग्रन्थ प्रकाशन कोष को स्थापना

१० वैशाख, काठमाडौँ । बुद्धधर्मको प्रचारप्रसार एवं बौद्ध साहित्य प्रकाशनमा सहयोग पुऱ्याउने उद्देश्यले बौद्ध महिला संघ नेपालले "बौद्ध ग्रन्थ प्रकाशन कोष" को स्थापना गरेको छ । संघका सदस्य माधुरी मानन्धरले रु. १,००,०००/-, रेणकु मानन्धरले रु. १,००,०००/- तथा दिवंगत अम्बिका मानन्धरको पुण्य स्मृतिमा रु. १०,०००/- कोषका लागि संकलन भइसकेको छ । कोषबाट प्राप्त व्याजले बौद्ध ग्रन्थहरू प्रकाशन एवं प्रकाशनको लागि सहयोग गर्ने जानकारी दिँदै श्रद्धालु दाताहरूमा सहयोगको लागि आह्वान गरेको छ ।

'बुद्ध-जन्मभूमि: लुम्बिनी' बालचित्रकला

१४ वैशाख, काठमाडौँ । २५५६ औँ बुद्धजयन्तीको पावन अवसरमा पारी बौद्ध महिला संघ नेपालले श्रीमती सरोज मानन्धरको संयोजकत्वमा "बुद्ध-जन्मभूमि: लुम्बिनी" विषयक बाल चित्रकला भृकुटीमण्डपस्थित बुद्धविहारमा सम्पन्न गरेको छ । भिक्षु कोण्डन्य, भिक्षु उत्तमो र चन्द्रा श्रेष्ठको निर्णायकत्वमा उपत्यकाका २० वटा विद्यालयका ७४ जना विद्यार्थीहरू सहभागी भएको सो प्रतियोगितामा ग्रीन पीस को एजुकेशन

स्कुलका सितु मानन्धर प्रथम, शुभतारा स्कुलका प्रतिष्ठा स्थापित द्वितीय र त्रियोग स्कुलका सम्वृद्ध श्रेष्ठ तृतीय, ग्रीनपीस स्कुलका सम्भना शर्मा, स्वर्णिम स्कुलका इसान नकर्मी, डिएभी स्कुलका श्रीया लाल सान्त्वना पुरस्कार प्राप्त गर्न सफल भए । विजेताहरूलाई बौद्ध महिला संघ नेपालको तत्वावधानमा बैशाख १८ आयोजित विशेष कार्यक्रममा पुरस्कार वितरण गरिएको थियो ।

पुण्यतिथिमा मासिक भोजन

१३ बैशाख, काठमाडौँ । दिवंगत संघउपनायक आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको पुण्य स्मृतिमा एक वर्षसम्म नियमित रूपमा मासिक धर्मकर्म गर्ने निर्णयअनुरूप यही बैशाख १३ गते बुद्धविहार भृकुटीमण्डपमा भिक्षुसंघ तथा अनागारिकासंघलाई भोजन दानसहित पुण्यकर्म सम्पन्न गरियो ।

दिवंगत नेपालका एकमात्र त्रिपिटकाचार्य ऐतिहासिक भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको सदृच्छाअनुरूप 'आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप धार्मिक कोष' को स्थापना एवं वैधानिक रूपमा संस्थानुकरण गरी उद्देश्य अभिप्रायसहित भविष्यमा निरन्तरता दिने सार्वजनिक रूपमा जानकारी एवं श्रद्धालु आस्थावानहरूले समेत यथाश्रद्धा आर्थिक सहयोग गर्नसक्ने आह्वान गरिए अनुसार प्राप्त आर्थिक सहयोग दिने दाताहरूको नामावली गत अंकमा प्रकाशित गरिएको थियो । यसरी नै धार्मिक कोषका लागि ललितपुरका रत्नमान शाक्य (वर्तमान धर्मोदय सभाका महासचिव), अशोकमान शाक्य, पूर्णमान शाक्य, राहुलमान शाक्य, कमला शाक्य सपरिवारबाट रु. ५०,०००/- (पचास हजार), मचाकाजी महर्जन धापासीबाट रु. ५५००/-, पूर्णकेशरी महर्जनबाट रु. १००५/- आर्थिक सहयोग प्राप्त भएको छ । सहयोगका लागि धार्मिक कोषले साधुवाद व्यक्त गरी श्रद्धादान सहयोग गर्न सकिने, सदैव सहयोग गर्न चाहनेहरूका लागि मैत्रीपूर्ण स्वागत गरिने जनाइएको छ ।

जातक ग्रन्थ विमोचन सम्पन्न

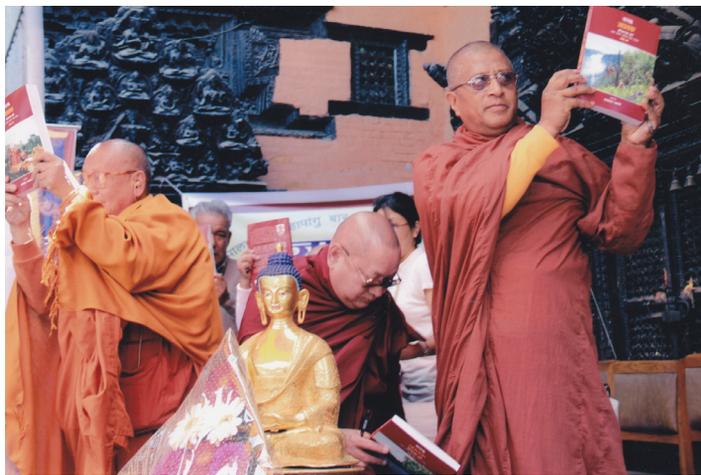
२ बैशाख, ललितपुर । विद्वान् लेखक एवं बौद्ध साहित्य त्रिपिटक अनुवादक दुण्डबहादुर वज्राचार्यद्वारा नेपालभाषामा अनुवादित 'जातक' संग्रह लोकार्पण समारोहमा सम्माननीय राष्ट्रपति डा. रामवरण यादवले आपसी द्वेष मेटाउनु पहिलो खाँचो भएको औल्याउनुभयो । यसरी नै उहाँले मुलुकमा विद्यमान अशान्ति, हिंसा, असहिष्णुता र विभिन्न समुदायबीच आपसी द्वेष हटाई सद्भाव र मेलमिलापका लागि भगवान् गौतम बुद्धको उपदेश सबैले मनन गर्नुपर्ने आवश्यकता औल्याएका छन् ।

आज मुलुकमा विद्यमान अशान्ति, हिंसा, असहिष्णुता र विभिन्न समुदायहरू बीच रहेको आपसी द्वेषलाई हटाई आपसी सद्भाव, एकता र मेलमिलापको लागि भगवान् बुद्धका उपदेशहरूको हामी सबैले मनन गर्न आवश्यक भएको र यस ग्रन्थले यसतर्फ हामी सबैलाई प्रेरित गर्नेमा विश्वास व्यक्त गरे । 'बुद्धको शान्ति, अहिंसा करुणाको सबैले अनुशरण, अनुकरण र अनुशीलन गरे मात्र नेपाल शान्तिपूर्ण र समृद्ध राष्ट्रका रूपमा विश्वसामु उभिन सक्छ' उनले भने ।

राष्ट्रपति यादवले बुद्धको ज्ञान 'त्रिपिटक' को माध्यमबाट विश्वभर छर्ने क्रममा आमनागरिकले पढ्न र बुझ्न सकिने देवनागरी लिपिमा 'जातक' ग्रन्थ प्रकाशन हुनु ठूलो उपलब्धि भएको बताए ।

बौद्ध साहित्यमा 'जातक' संग्रह बोधिसत्त्वसँग सम्बन्धित लोककथा, नीतिकथा, व्यवहारकला र उपाय कौशल (कूटनीति) जनसाहित्यका रूपमा लिइएको छ ।

कार्यक्रममा ग्रन्थबारे टिप्पणी गर्दै भिक्षु कौण्डिन्यले बुद्धको जन्मभूमि नेपाल भए पनि उनका दर्शन र गहन ज्ञान अध्ययन गर्न अभाव मध्यनजर भइरहेकै बेला प्रकाशित ग्रन्थ बौद्ध साहित्यमा कोशेढुंगा भएको बताए । 'यसबाट बुद्धधर्म अध्ययन गर्न विदेश नै जानुपर्ने बाध्यता केही हदसम्म हटेको छ', उनले भने । नेपालभाषा एकेडेमीका चान्सलर वरिष्ठ संस्कृतिविद् श्री सत्यमोहन जोशीले यो ग्रन्थ नेपालभाषाको साथै बुद्धधर्मको निम्ति ठूलो धन सावित भएको बताउँदै बुद्धधर्मका विद्यार्थीको लागि कोर्स पुस्तक, धर्म गर्नेका लागि श्रद्धा, कलाकारहरूका लागि नाटक र भाषा क्षेत्रका लागि ठूलो कृति हुने कुरा बताए । लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयका उपकुलपति डा. त्रिरत्न मानन्धरले एउटै लेखकले यत्रा ६ खण्डका ग्रन्थ विमोचित भएको पहिलो पटक आफूले देखेको बताए । उनले लेखकबाट नेवारहरूका अन्य मौलिक कथासम्बन्धी अध्ययन हुने कुरा व्यक्त गरे ।

चक्रेश्वर आजु सूर्यमान वज्राचार्यले पाटनका एक कुलपुत्रले नेपालकै गौरव हुने काम गरेको विचार व्यक्त गरे । सो अवसरमा ग्रन्थ सरल भाषामा लेखिएको टिप्पणी गर्दै त्रिभुवन विश्वविद्यालय बौद्ध अध्ययन केन्द्रिय विभागका प्रमुख डा. मिलन शाक्यले बुद्ध जन्मभूमि नेपाल भए पनि बुद्धदर्शन र ज्ञान गहन अध्ययन गर्न ग्रन्थ अभावलाई मध्यनजर भइरहेको समयमा प्रकाशित सो ग्रन्थ बौद्ध साहित्यमा कोशेढुङ्गासरह रहेको बताए ।

बौद्ध अध्येता एवं इतिहासकारका अनुसार भारतबाट बुद्धधर्म लोप हुने क्रममा इस्वी संवत् ३४० देखि ४४० को

बीच त्यतिबेलाका संस्कृति र पालिभाषाका विद्वान् आचार्य बुद्धघोषले थुप्रै ग्रन्थ रचना गरेका थिए । 'लामो समयदेखि बुद्धका सारा उपदेश संग्रहित त्रिपिटक नेपालभाषा र नेपाली भाषामा अनुवाद गर्ने लक्ष्य थियो, सोही अनुस्यू कार्य सुरू गरेको हुँ, अनुवादक श्री वज्रचार्यले प्रष्ट्याए ।

श्री वज्रचार्यको अनुवाद र सम्पादनमा त्रिपिटकको सूत्रपिटक अन्तर्गत दीघनिकाय, मज्झिमनिकाय, संयुत्तनिकाय, धम्मपद, इतिवुत्तक, मिलिन्द-प्रश्न आदि यसअघि नै प्रकाशित भईसकेका हुन् । यसैगरी सूत्रपिटकका बाँकी ग्रन्थ र विनय पिटकका पाँच ग्रन्थ र अभिधर्मपिटकका एक दर्जनभन्दा बढी ग्रन्थ अनुवाद कार्य भइरहेको संग्रहालयले जनाएको छ । 'जातक' संग्रह पुस्तक बेचेर आएको रकम बुद्धधर्म विकास र त्रिपिटकको अर्को ग्रन्थ अनुवाद तथा प्रकाशनमा खर्च गरिने संग्रहालयको लक्ष्य रहेको छ । हालसम्म 'जातक' बिक्रीबाट ७ लाख रुपैयाँभन्दा बढी जम्मा भइसकेको बताइएको छ । 'जातक' संग्रह वीरपूर्ण पुस्तक संग्रहालय गा:बहालका अध्यक्ष समेत रहेका वज्रचार्यकै स्रोत-साधनमा प्रकाशित भएको हो । ६ खण्डको सो ग्रन्थको प्रतिखण्ड नेपालका संघनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, संघउपनायक भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बोधिसेन महास्थविर, चक्रेश्वर आजु सूर्यमान वज्रचार्य, वरिष्ठ संस्कृतिविद् सत्यमोहन जोशी, अनागारिका जाणशीला लगायत ६ जनाले संयुक्त रूपमा लोकार्पण गरेका थिए । ♦

बुद्ध-पूर्णिमाको उपलक्ष्यमा हादिक शुभकामना ।

((NEPA-SA))

Mahesh Shakya

Managing Director, Cell: 9851023450

P.O.Box 1360, Sankata, Tebahal,
Kathmandu, Tel.: 4241959, Fax: 977-1-
4670109, E-mail: nepashakya@wlink.com.np
maheshakya@hotmail.com

Professional Light & Sound Equipment

For Speeches, Parties, Dicos, Conferences,
Concerts, Cultural Programmes, Dramas,
Fashion Shows etc.

**बुद्धको जन्म, सम्बोधिलाभ तथा
महापरिनिर्वाण भएको
त्रि-संयोग दिवस बुद्ध-पूर्णिमाको
उपलक्ष्यमा
हादिक शुभकामना ।**

प्रणिधीपूर्ण महाविहार

बलम्बु, काठमाडौं